

L'expressió literària de les relacions amb els llocs personals significatius.

Recull de citacions

Autora: Àngels Pascual de Sans

Barcelona, Catalunya, 27 de setembre de 2015

Paraules clau

Lloc / Identitat espacial / Expressió literària dels vincles amb els llocs

Breu introducció

En les societats humanes del segle XXI veiem com s'aprofundeix una tendència que ja s'havia començat a marcar en el segle just passat. Es tracta de l'elogi, la valoració, la imposició i la generalització de la mobilitat geogràfica de les persones i la sospita --o directament la crítica-- de l'arrelament. Acceptant com a evident la riquesa que poden aportar els desplaçaments espacials de la població, com és al cas ara i ho ha estat en altres temps històrics, és també fàcil adonar-se que cal no oblidar l'evidència de l'altra cara de la moneda i que la realitat del pes dels llocs és força tossuda.

En efecte. Tothom té una biografia. La vida transcorre amb el pas del temps, és una successió d'esdeveniments, que poden ser de major o menor significació per la persona que els viu i pels altres del seu entorn. Aquests esdeveniments passen en algun lloc o altre. De fet, diem 'tenen lloc'. La biografia té una inscripció espacial. Així els llocs són part de la vida de les persones. Som animals amb lloc d'ancoratge. Els desplaçaments, els camins, els viatges, tots poden ser elements bàsics en la configuració d'unes biografies personals i d'unes històries col·lectives que prenen forma en llocs determinats.

El lloc influencia les persones, incideix en les seves vides. I les persones, les seves vides, influencien els llocs on transcorren. O potser el que influencien és la *construcció social* d'aquells llocs. (El lloc, és precisament això, una construcció col·lectiva? Potser el lloc social sí.) I el que es diu de les persones es podria dir dels pobles, dels col·lectius que --actuant com a tals-- es converteixen en agents socials.

Els llocs d'identificació en la vida de les persones.

Les persones tenen llocs. El que no és simple és establir quin és el lloc o llocs de cada persona o de cada col·lectiu de persones. Un lloc en un temps, de manera que en perspectiva temporal una persona pot tenir una successió de llocs, amb un pas generalment gradual d'un a un altre. Tampoc és simple saber fins a quin punt es tracta de llocs geogràfics, físics, o de llocs que pertanyen a l'imaginari individual o col·lectiu. I fins a quin punt, en l'època d'accentuació del trencament de distàncies i connexió planetària dels que estan connectats, s'aguanta la importància del substrat físic com a suport i referència.

De tota manera, es pot dir que la vida de les persones --i també la dels altres essers vius- transcorre en llocs i que generalment es tracta de llocs físics. Néixer, viure i morir; cada moment de la vida passa en un lloc. Les persones marquen d'alguna manera els llocs per on transcorre la seva vida, i els llocs marquen les persones. No hi ha, en aquesta relació amb els llocs, cap sentit de determinisme físic: és una interacció entre els llocs i les persones subjecta a les circumstàncies en que això és viscut. La configuració dels llocs per l'acció de les persones que hi habiten o hi passen

és un tema complex, estudiat per diferents disciplines acadèmiques. Pel que fa a l'acció dels llocs sobre les persones hi ha també força literatura. Aquest darrer és el tema que aquí ens ocupa.

Alguns dels llocs per on transcorre la vida de les persones deixen una empremta lleugera, imperceptible a vegades, però d'altres en deixen una més notable, en sigui o no en sigui conscient la persona. L'empremta, no cal dir-ho, pot anar lligada a fets plaents o a fets desplaents. I ser més o menys profunda segons la intensitat dels esdeveniments ocorreguts, és clar, i segons les circumstàncies en les què les persones els viuen. A vegades és només al cap d'un temps que l'efecte es mostra: la persona s'adona d'aquesta relació.

En la vida de cadascú hi ha uns llocs que tenen una significació major que d'altres.¹ Quasi tothom té present aquell lloc on un dia o uns dies li va passar algun fet rellevant, on va tenir una vivència forta. O fins i tot un lloc on projecta tenir-la. La significació és una cosa de cadascú, ben subjectiva, tot i que hi ha fets als quals socialment ja se'ls hi atribueix com d'ofici aquest caràcter, aquesta significació. Això passa amb el lloc de naixement, o aquell on transcorre la infància o l'adolescència, el lloc on s'ha crescut. Tota referència a una persona 'important' fa constar la data i el lloc de naixement (i el de la mort també, però aquest ja no hi ha ocasió que es converteixi en una referència de la vida).

Hi ha doncs llocs dels quals tenim una percepció particularment intensa. Són llocs personals, propis, de referència, d'identificació. I actuen com a tals en les nostres trajectòries vitals. Són llocs on hi vivim o hi hem viscut, llocs en els quals pensem, hi somiem, ens en enyorem o en tenim present el rebuig. Marquen d'alguna manera les nostres vides –i nosaltres els marquem a ells--, independentment de que això sigui o no reconegut per d'altres. Pel que fa a alguns d'aquests llocs – particularment el de naixement o d'adopció-, sovint s'hi estableix una identificació. Així es diu: sóc de Vilanova; el meu pare és o era de Campins. Ens ho preguntem els uns als altres, en fer coneixença: d'on ets tu? Amb tota naturalitat, ningú s'estranya de la pregunta i generalment tothom respon sense matisos i només alguns pocs no hi troben resposta. Encara es pot afegir que el 'ser' d'un lloc, a més de donar-nos un nom i una identitat sovint ens dóna també un sentit col·lectiu. Una altra expressió curiosa és "on vius?". Diem això en relació a un lloc de residència (vivenda, municipi, comarca, país). I doncs, és que fora d'allà, no es *viu*? Es pot veure com un residu en el llenguatge d'unes èpoques en que tot passava al voltant de la llar... fins que es canviava de lloc? L'anglès també usa *live*, i el castellà usa *vivir*. Però no el francès (*habiter*), ni l'italià (*abitare*), ni l'alemany (*wohnen*).

Una altra reflexió, que abunda en el mateix sentit. Ara tothom parla i escriu sobre exili. És un terme omnipresent acceptat sense disquisicions conceptuals. Si s'accepta que hi ha exili és que no es discuteix que hi ha un lloc *personal*, precisament el lloc del qual són els exiliats.

En treballs anteriors havia fet la proposta de designar aquests llocs de forta incidència com a llocs propis o idiotops. Però el qualificatiu de 'propi' no em sembla ara encertat. Algú pertany a un lloc, aquest lloc pot ser el seu medi, però el lloc no li pertany. Seria doncs més adequat parlar de llocs de

---

¹ Mutanabbi, un nòmada i poeta àrab clàssic (Kufa, actual Irak, 915 – Bagdad, 965), en el seu anar i venir passa per un lloc on ja havia passat i hi deixa escrit aquest poema: "Vosaltres, els llocs que vam estimar, teniu lloc dins del nostre cor".

El personatge del relat de Luís Sepúlveda, *Un viejo que leía novelas de amor* (Barcelona, Tusquets, 1993), Antonio José Bolívar Proaño, és un viatger que estima i odia els llocs on viu. S'hi implica. Li agrada llegir, però no li és al·licient suficient per exercitar la lectura llegir coses que ocorren "en un mundo lejano, sin referencias que lo hicieran entendible y sin invitaciones que lo hicieran imaginable" (p. 63 de l'edició de 1994).

referència i, quan hi ha una relació que comporta una tria per part de la persona, podríem parlar de lloc d'identificació. O d'ancoratge. Això seria una construcció en la qual intervé d'alguna manera la voluntat, hi ha una elecció. Convé remarcar que no és una qüestió definida una vegada per totes, estàtica, sinó un procés amb variacions en el temps. Una construcció en procés permanent, amb elements que venen del passat i d'altres del present. I potser en alguns casos viscuts amb consciència de ser susceptibles de modificació amb el curs de la vida. Per això és preferible el concepte d'identificació o d'ancoratge que el d'arrelament, que és ben bonic però potser massa contundent en el sentit que ens ocupa.

Propòsit d'aquest recull.

Aquí ens interessa examinar l'expressió dels vincles de les persones amb els llocs. I veure-ho a través dels escrits d'escriptors² –poetes, novel·listes, autors teatrals, assagistes, memorialistes, etc.-, que reflecteixen en els seus escrits la relació forta que els personatges o ells mateixos estableixen amb els llocs. Descriuen reaccions, sensacions, emocions, o simplement descriuen els llocs en qüestió. Però només ens ocuparem d'aquells textos que es refereixen al que se'n podria dir llocs 'privilegiats', llocs d'identificació.

Aquest és, òbviament, un tema immens, sense límits i amb múltiples facetes, i és també innombrable la quantitat de textos susceptibles d'entrar en una selecció. Ens proposem doncs fer només un tast d'escrits que ens han semblat particularment expressius entre els molts que hem tingut a les mans.

Com presentar-los, com ordenar-los? No és fàcil prendre opcions i encara menys saber-les aplicar. Semblaria lògic fer una agrupació temàtica: aquells que mostren la força de la pertinença a un lloc, l'arrelament, les empremtes que deixen, els lligams positius i negatius, els esforços per recuperar els llocs o per allunyar-se d'ells, fins a negar-los, la influència dels llocs en la configuració de les històries migratòries, la incorporació amb el transcurs de la vida de llocs d'identificació nous. Difícil, sens dubte. Entre d'altres coses perquè sovint els textos tenen molts matisos i la classificació suposaria esquematitzar forçadament les coses.

També es podria pensar en una ordenació cronològica dels textos, atenent al moment de la seva producció. O en una classificació per àmbits geogràfics com a burda aproximació a uns àmbits culturals, que serien sens dubte problemàtics d'establir i d'alguna manera demanaria cobrir tots els camps, i amb una certa exhaustivitat.

Seguint donant voltes a aquesta delicada qüestió de donar sentit a una ordenació dels textos, altres idees serien establir la distinció pel contingut, el caràcter dels textos. Per posar només uns exemples, es podria distingir entre llocs evocats des de la presència i llocs evocats des de la distància, des de l'absència; o llocs associats a la infància i llocs associats a altres etapes de la vida; o llocs evocats en positiu i llocs evocats en negatiu o neutre.

Ja es veu que no és pas senzill de fer. Per sortir d'aquesta situació de dificultat, una idea simplificadora seria posar els textos per ordre alfabètic d'autors. Simplificació excessiva, certament, però a grans mals grans remeis³. I potser l'esforç de les altres alternatives seria també excessiu pels

---

² Deixarem deliberadament de banda els textos acadèmics.

³ L'ànim és de no complicar-se la vida pel propi compte més enllà d'allò que sembla raonable. En un altre moment, optaria per combinar l'ordre alfabètic amb el d'àmbits sociogeogràfics. Aquests podrien ser: Catalunya / Països Catalans/ Europa / Resta del món. Eventualment, ajuntar Catalunya i Països Catalans.

propòsits d'aquest petit treball. Que els hipotètics usuaris dels textos ho analitzin ells mateixos, i al menys amb l'ordre alfabètic tindran la facilitat de trobar una ordenació que fa d'índex.

****

Citacions

Nota: per facilitar la cerca d'autors, encapçalo amb les lletres inicials correlatives els seus cognoms

AAAAAA

Catalunya,
Terra de pas,
Retornes i te'n vas.

Aisa, Ferran, historiador i poeta. *Terra de pas*, editorial Fonoll (no sé el lloc d'edició; probablement la data és 2008 perquè l'anunci és del 14 de gener de 2009). Afeg8

RÈQUIEM
(1935-1940)

Cap cel estrany no em donava aixopluc
Ni em protegien ales forasteres.
Era, llavors, entremig del meu poble
I compartia la seva dissort.

Akhmàtova, Anna, poeta russa, inici del poema *Rèquiem*, reproduït en el llibre *Marina Tsvetàieva, Poema de la fi, Anna Akhmàtova, Rèquiem i altres poemes*, Traducció de Maria-Mercè Marçal i Monika Zgustova, Proa, 2009 (1era ed. Proa 2004), p. 121, 123. Afeg9

-Qui no es troba bé al seu país no es trobarà bé enlloc.

Al Aswani, Alaa, escriptor egipci, *L'edifici Iaqubian*, Barcelona, Edicions de 1984, 2007, p. 134 (original *'Imarat Ya'qubyan*, 2002). Afeg8

Potser el que els ha fet com ostres amb quatre rodes i telèfon mòbil ha estat que a Barcelona ja van desapareixent els barris, que només els vells en senten la nostàlgia, i que, sense vida de barri que la divideixi i li doni identitat, la ciutat és tan enorme que perd personalitat per als qui hi viuen i els la fa perdre; només la conserva, en les aparences, als ulls dels visitants. Perduda la personalitat, els barcelonins intercanviables no tenen res per oferir als pobles en què es refugien. I sense personalitat, ¿que [què] podrien aportar a aquests pobles?

Alba, Víctor, escriptor i periodista, 'Els residents de segona', *Avui*, 2.09.97, p. 16. Afeg2

O Tejo é mais belo que o rio que corre pela minha aldeia,
Mas o tejo não mais belo que o rio que corre pela minha aldeia
Porque o tejo não é o rio que corre pela minha aldeia,
O Tejo tem grande navios
E navega nele ainda,
Para aqueles que vêem em tudo o que lá não está,
A memória das naus.
O Tejo desce de Espanha
E o Tejo entra no mar em Portugal.
Toda a gente sabe isso.
Mas poucos sabem qual é o rio da minha aldeia
E para onde ele vai
E donde ele vem.
E por isso, porque pertence a menos gente,
É mais livre e maior o rio da minha aldeia.
Pelo Tejo vai-se para o Mundo.
Para além do Tejo há a América
E a fortuna daqueles que a encontram.
Ninguém nunca pensou no que há para além
Do rio da minha aldeia.
O rio da minha aldeia não faz pensar em nada.
Quem está ao pé dele está só ao pé dele.

Alberto Caeiro (Fernando Pessoa) Afeg9

Si vols estendre
pels amples horitzons de la muntanya
l'esguard contemplatiu, ans de pujar-hi
recorre pam a pam tota la terra
que des del cim dominaràs; atura't
al comellar, al bosc, guaita la mina,
saluda els nius humans, vulles conèixer
la clapa de verdor si és blat o és ordi,
i aixís, escorcollant cosa per cosa,
a la contemplació ton ull prepara.

(...)?

Un temps, per la nocturna escampadissa
de llumets casolans que el puig revolten,
com un cel ajagut sobre la terra,
l'esguard lliscava indiferent, mes ara
cada llum és un nom, una vivenda
on he segut a dessuar, a l'ombra,
o he escalfat una estona les mans balbes
en la fumosa cuina; on he rebudes
mercès de pietat o la dolcesa
d'esser humil davant la porta closa.

Alcover, Joan, *L'ermità qui capta*, citat per Josep M. Llompart a la p. X del pròleg del llibre de l'Arxiduc
Lluís Salvador *Somnis d'estiu ran de mar*, Palma de Mallorca, La Foradada, 1994. Ident94

(...)

Sap que la soca més s'enfila
com més endins pot arrelar,
...

Alcover, Joan, *La Balanguera*. Part del poema ha estat aprovat com a himne pel Consell de Mallorca (nov. 1996). Afeg1

"Nós mirem amb singular dilecció la ciutat i el seu país d'on som natural i que portem en les entranyes i desitgem amb el més sincer afecte el seu honor i prestigi."

Alexandre VI, papa Borja valencià, de Xàtiva. De la butlla "Inter Ceteras Felicitates", signada per Alexandre VI el 23 de gener del 1501, que autoritzava l'establiment d'una universitat a València. Ho explica Alfons Llorenç en un articlet titulat 'Universitat', *El Temps* 1128, 24 gener 2006, p. 94. Afeg7

Petita variant de l'anterior:

"Nós mirem amb singular delecció la ciutat i la seua nació d'on som natural i que portem en les entranyes i desitgem amb més sincer afecte el seu honor i prestigi"

Alexandre VI, Butlla, 23/I/1501.

(...) Per a qualsevol comunitat humana, la llengua és territori, i la poesia, la seva regió més fèrtil i obsequiosa.

Per altra banda la poesia, amb una gran freqüència, tematitza el territori i el mitifica, carregant-lo de continguts ètics i estètics que per si mateix no posseïa. (...) Tematitzat per la poesia, el territori va més enllà de la seva condició d'espai físic per convertir-se en un àmbit moral o ideològic.

Podríem multiplicar els exemples il·lustratius d'aquest punt, però per posar-ne tan sols dos més de ben clàssics i il·lustres, mencionaré Homer i Ovidi. Amb l'Odissea i l'Iliada, Homer va bastir, ell tot sol, els fonaments sencers i bona part de l'edifici d'una mitologia territorial: la de la Mediterrània. (...) en gran mesura gràcies a un sol poema i a la seva forma de tematitzar un mar i les seves illes i litorals. Tematitzant el territori, la poesia el reafirma, el transforma i el retorna convertit en espai d'identitat individual i col·lectiva. Aixeca cultures, apuntala civilitzacions, proposa elements essencials que serveixen per al diàleg entre els homes a través de les èpoques. El territori és consubstancial a tota temàtica poètica, fins al punt que el poeta no el tria com a tema, sinó que se li imposa. I això, per la senzilla raó que no hi ha cap home que no pertanyi a un indret i que no necessiti compartir aquest indret amb els altres.

El component identitari. La poesia també contribueix al patrimoni de la comunitat mitjançant el seu efecte de reforçar el sentiment de pertinença dels individus a la comunitat en qüestió. El sentiment de pertinença, cal aclarir-ho d'entrada, no té res a veure amb les idees d'exclusió o de patriotisme. Però sí que té molt a veure, en canvi, amb la noció més primordial, més ontològica, d'identitat.

Alzamora, Sebastià, 'Poesia i territori', *El Temps*, 922, 12-18.02.02, pp. 93-95. [94 / 95]. Afeg5

Muitos são os baianos nascidos noutras terras que nos têm trazido a contribuição de seu trabalho criador. (...) O poeta Odorico Tavares, intemerato / defensor de cada pedra de nossa cidade. O gravador Karl Hansen, da Alemanha, que juntou ao seu nome o da terra prometida: hoje se chama Hansen-Bahia. (...)

Baiano é um estado de espírito. (pp. 26 / 27)

Outro antiquário da maior seriedade e pessoa da maior simpatia: Jorge Tarrapp, um gigante no físico e na bondade, nascido sírio ou libanês, pouco importa, pois hoje é tão brasileiro quanto quem mais o seja. Por uma falseta do destino não nasceu na Bahia, corrigiu o destino. (p. 324)

Amado, Jorge, *Bahia de Todos-os-Santos. Guia das ruas e dos mistérios da cidade do Salvador*, Portugal, Publicações Europa-América, 1987 (1.ª ed. 1970; 3ª. ed. totalmente refundida e aumentada pelo autor, 1978). (Hi ha traducció castellana: *Bahia de Todos los Santos. Guía de calles y misterios*, ?, Losada, 1966, 8ena ed.)

ARREGLAR DIÉRESSIS SOBRE O I A!!!! (ara hi ha dièresi i ha de ser la tilde portuguesa sobre vocals) Afeg5

CONSELLS PER A UN BON AMOR...

Consells per a un bon amor: no en tinguis
de lluny. Pren-ne sempre de prop teu,
així com una casa de fiar es construeix
amb pedres del lloc
que han patit el mateix fred i han estat abrusades
per un mateix sol ardent.
(...)

Amikhai, Iehuda (1924-2000), *Clavats a la carn del món. Antologia poètica*, Tria i traducció de l'original hebreu de Manuel Forcano, B, Proa, 2001, p. 102. El poema pertany a l'apartat o capítol 'EL TEMPS' (1977), pp. 99-115. Afeg5

"-Somos de Gambia -dicen muy serias Fatu y Adama, las dos hijas mayores de Fátima-.
Uno es de donde le esperan."

Anònim. Entrevista de Eugenio Madueño a dones gambianes, a *La Vanguardia*, 20.11.94. Ident94

No és pas boig qui a casa torna.

Anònim. Refrany o proverbi sentit a la Pilar a Parlavà, Baix Empordà (aprox. 2000). Ident94

'Sa possessió'. És la manera com els mallorquins designen la casa pairal.

Anònim. Afeg7

L'estranger sols veu allò que coneix.

Anònim. Proverbi africà. Afeg7

No tornes mai a casa quan sigues ric, la gent no t'ho perdonarà mai.

Anònim. Dita xinesa. Afeg6

"Casar-se lluny de casa és beure amb carabassa"

Anònim. Refrany 'reportat pel lingüista Víctor Pàmies i Riudor (Barcelona, 1963) en la seva base electrònica de dades paremiològica i que diu: " ". Pàmies el troba en Joan Amades, però podria ser també un proverbi valencià, perquè la rima només funciona en apitxat. El diccionari Alcover-Moll recull un refrany que té exactament el mateix sentit, encara més clar, perquè no és metafòric: "Qui lluny se'n va a casar, o s'enganya, o va a enganyar". '

Extret de l'article "Josep Guia no es beu l'Espill en carabassa" de Lluís Bonada a *El Temps* 1413, 12 juliol 2011, pp. 62-63. De ' a ' és textual. Afeg9

Uno tiende a regresar al lugar donde ha quedado enterrado el ombligo.

Anònim. Expressió mexicana, segons Ana Lucía Castro Luque, en el seu treball de l'assignatura de doctorat (Aproximació qualitativa a l'estudi de la mobilitat), curs 2003-2004. És part d'una nota a peu de plana. El treball es titula 'Barcelona, un buen lugar para soñar con Ahome', sense paginar. Ahome (Sinaloa, México) és el lloc de naixement de la persona l'entrevista a la qual és la base del treball. Afeg6

Tota terra estrangera els és pàtria i tota pàtria els és estrangera.

Anònim, *La Carta a Diogneto*, un dels textos cristians més antics. Referit als primers cristians, que tenien una existència itinerant. Afeg8

'Lluny dels teus et trobaràs i mil morts sofriràs.'

Anònim, *Les mil i una nits*, Volum I (Nit 148, 'La gavina i la tortuga'), Barcelona, Proa, 1995, p. 602. POST

(...) En canvi, la Irina era arrelada a la seva terra com un arbre, que es pot morir si se'l trasplanta. Ella era, justament, la mestressa de les terres, tenia els pares enterrats al cementiri de Van, tot el seu món era la casa, els prats i els arbres que veia des de la finestra florida del seu menjador. Jo em penso que es va començar de morir el dia abans d'anar-se'n, quan el seu marit va engegar els ramats, perquè s'escampessin, i als turcs i als kurds no els fos fàcil de fer-se'n amos. Quan va perdre de vista les fileres d'arbres que havien plantat quan els havien nascut el fill i la filla, perquè tinguessin fusta, un dia, per fer la seva casa.

Anglada, M. Àngels, *Quadern d'Aram*, Barcelona, Columna, 1997, p. 61. Afeg8

"En mi pueblo... Bueno..., si fuera mío ya me lo habría vendido."

Antonio ..., andalús que treballava de petit masover a Badalona cap a finals dels 60s. Ident94

És més fàcil anar a un país que funcioni que fer funcionar el propi país.

Aracil, Lluís V., en un seminari de finals dels 90... Afeg9

A la Pàtria (Trobes)

Adéu-siau, turons, per sempre adéu-siau,
oh serres desiguals que, allí en la pàtria mia,
dels núvols i del cel de lluny vos distingia
per lo repòs etern, per lo color més blau.
Adéu tu, vell Montseny, que, des ton alt palau,
com guarda vigilant, cobert de boira e neu,
guaites per un forat la tomba del jueu
e al mig del mar immens la mallorquina nau.

Jo ton superbe front coneixia llavors
com conèixer pogués lo front de mos parents;
coneixia també lo so de tos torrents,
com la veu de ma mare e de mon fill los plors.
Mes, arrencat després per fats perseguidors,
jo no conec ni sent com en millors vegades;
així d'arbre migrat a terres apartades
son gust perden los fruits e son perfum les flors.

¿Què val que m'haja tret una enganyosa sort
a veure de més prop les torres de Castella,
si el cant dels trobadors no sent la mia orella
ni desperta en mon pit un generós record?
En va a mon dolç país en ales jo em transport
e veig del Llobregat la platja serpentina,
que, fora del cantar en llengua llemosina,
no em queda més plaer, no tinc altre conhort.

(...)

Aribau, Bonaventura Carles (Barcelona, 1798- Barcelona, 1862). Extret de Carles Soldevila, **Figures de Catalunya**, Barcelona, Aedos, 1962, Zona. ed. ampliada (1era ed. 1955), p. 201. Afeg3

Je suis l'espace où je suis

Arnaud, Noël, *L'état d'ébauche*, citat per Gaston Bachelard, *La poétique de l'espace*, París, Presses Universitaires de France, 1974 (8ena ed.; or.: 1957), p. 131. Afeg1

Jo no he pogut veurer passar may un vapor per s'horitzó sense sentir un indescriptible desitj d'anar més alluny. Aqueix instint emigratori innat en s'homo pareix atzentuarse al veurer es medi de poder realisar-lo, y quant poch a poch es vapor desapareix dins s'horitzó y a la fí es veu solsament sa columna de fum com si fos un nigulet, llevors s'han somniat els somnis y ple de desitj, fixa un sa vista demunt l'ampla mar sense límits. (pp. 22 i 23)

Cadescú [els corps marins] coneix sa seua punta de roca, s'hospitalaria coveta ahont se va construir es niu y desde hont tal vegada, ell meteix, va mirar per primera vegada a demunt la mar blava. (p. 63)

Arxiduc Lluís Salvador, *Somnis d'estiu ran de mar*, Palma de Mallorca, La Foradada, 1994. Ident94

"Tú que puedes, vuélvete, me dijo el río llorando..."

"Que yo parezco un extraño y el rancho parece de ellos". (...)

Atahualpa Yupanqui. Roberto Chavero, indi argentí, que com a cantant va adoptar el nom d'Atahualpa Yupanqui. Afeg5

"No hay, hoy en día, nada que sea estrictamente particular. El mundo está en todas partes, y Euskal Herria, ya no es solamente Euskal Herria, sino --como habría dicho Celso Emilio Ferreiro-- el lugar donde el mundo toma el nombre de Euskal Herria."

Atxaga, Bernardo, *Obabakoak*, Barcelona, ediciones B, 1993, p.493. Ident94

Nova York era l'enlloc que ell s'havia construït al seu voltant.

Auster, Paul, *La ciutat de vidre*, de *Trilogia de Nova York*, B, Proa, 1991. Parla el narrador. Citat per Pep Blay a l'*Avui* 21.03.92. Afeg1

"Si estàs quiet en un únic lloc i amb els ulls ben oberts, veuràs tot el que necessites saber."

Auster, Paul, citació a verificar treta d'una gasetilla de Francesc Miralles a l'*Avui* 29.07.08. Afeg8

(...) No va ser mai capaç [el meu pare] de ser allà on era. Perquè durant tota la seva vida va ser sempre en un altre lloc, entre aquí i allà. Però mai del tot aquí. Ni tampoc mai del tot allà. (p. 26)

(...) El sol fet de donar voltes pel desert no implica que hi hagi una terra promesa. (p. 42)

Per exemple, sé que es van traslladar constantment. No era estrany que el meu pare anés a dues o fins i tot tres escoles al llarg d'un mateix any. Com que no tenien diners, la vida es va convertir en tot un seguit de fugides de propietaris i creditors. Aquest nomadisme va acabar d'aïllar del tot una família que ja era prou tancada d'un bon principi. No hi havia punts de referència permanents: no es podia comptar ni amb la casa ni amb la ciutat ni amb els amics. Només amb la família. Era gairebé com viure en quarantena. (p. 63)

Per continuar, una descripció detallada dels sistemes de la memòria clàssics, amb quadres, diagrames, dibuixos simbòlics. Ramon Llull, per exemple, o Robert Fludd, per no parlar de Giordano Bruno, el gran nola cremat a la foguera el 1600. Llocs i imatges com a catalitzadors per recordar altres llocs i imatges: coses, esdeveniments, els artefactes enterrats de la nostra pròpia vida. La mnemotècnia. Continuar amb el concepte de Bruno segons el qual l'estructura del pensament humà correspon a l'estructura de la natura. I, per tant, concloure que en certa manera tot està relacionat amb tota la resta.

Al mateix temps, paral·lelament al que s'ha dit més amunt, una breu disquisició sobre l'habitació. Una imatge, per exemple, d'un home assegut sol en una habitació. Com a Pascal: "Tota la infelicitat de l'home prové d'una sola cosa: que és incapaç d'estar-se tranquil·lament a la seva habitació". (...) (p. 94)

(...) El món li ha quedat reduït a les dimensions d'aquesta habitació, i durant tot el temps que trigui a entendre'l, s'ha de quedar on és. Només hi ha una cosa certa: no es podrà estar enlloc més fins que no s'estigui aquí. I si no aconsegueix trobar aquest lloc, seria absurd que volgués buscar-ne un altre. (p. 98)

Després, el naufragi. Crusoe a la seva illa. "Aquest noi podria ser feliç si es quedés a casa, però si se'n va a l'estranger serà el desgraciat més miserable que hagi nascut mai. Consciència solitària. O com a la frase de George Oppen: "El

naufragi del singular". (p. 98)

(...) La memòria, doncs, no només com la resurrecció del passat individual d'algú, sinó també com una immersió en el passat dels altres, és a dir: la història, de la qual un participa i és testimoni al mateix temps, és una part i un tot. (...) (p. 172)

(...) "El passat està amagat", escriu Proust en un important passatge de la seva novel·la, "més enllà de l'abast de l'intel·lecte, en algun objecte material (en la sensació que aquest objecte material ens produirà) que nosaltres no sospitem. I pel que fa a aquest objecte, depèn de l'atzar que el trobem o no abans que ens arribi la mort". Tothom ha experimentat d'una manera o d'una altra les estranyes sensacions de l'oblit, la força desconcertant del terme que falta. (...) (p. 200)

(...) Igual que la novel·la de Proust a la recerca del temps perdut, la seva història [la de Collodi, autor de *Pinotxo*] és una recerca de la infància. Fins i tot el nom sota el qual va triar escriure era una evocació del passat. El seu nom real era Carlo Lorenzini. Collodi era el nom del poblet on havia nascut la seva mare i on passava les vacances de petit. (p. 202) [Anàlog al cas del pintor Nolde, si bé aquest pren el nom del lloc de naixement propi.]

(...) El llenguatge escrit ens allibera de la necessitat de recordar moltes coses del món, perquè els records estan emmagatzemats en les paraules. El nen, però, situat en un estadi anterior a l'arribada de la paraula escrita, recorda de la mateixa manera que recomanaria Ciceró, utilitzant el mateix mecanisme ideat per un bon nombre d'escriptors clàssics sobre el tema: casant imatges amb llocs. (...) A. va pensar que si en certa manera el món ens queda gravat a la ment, és igualment veritat que les nostres experiències queden gravades en el món. En aquell breu instant, mentre passaven per davant de la pizzeria, el nen veia literalment el seu passat. El passat, per repetir les paraules de Proust, està amagat en un objecte material. Moure's pel món, doncs, és també moure'ns dins de nosaltres mateixos. És a dir, en el moment en què entrem en l'espai de la memòria, entrem en el món. (p. 205)

Auster, Paul, *La invenció de la solitud*, B, Edicions 62, 2000. (original: *The Invention of Solitude*, 1982)
Aveg3

-La terra és la cultura, la saviesa i la llengua. Mai ningú no ens en farà fora.

Awyman (o Awuyman?) o Nicolasa Quintreman (Ralco Lepoy, Xile), entrevistada per Àlex Milian a *El Temps* 821, 7-13.03.00. Afeg3

BBBBBB

(...) La maison onirique est un thème plus profond que la maison natale. Elle correspond à un besoin qui vient de plus loin. Si la maison natale met en nous de telles fondations, c'est qu'elle répond à des inspirations inconscientes plus profondes --plus intimes-- que le simple souci de protection, que la première chaleur gardée, que la première lumière protégée. La maison du souvenir, la maison **natale** est construite sur la crypte de la maison onirique. Dans la crypte est la racine, l'attachement, la profondeur, la plongée des rêves. Nous nous y "perdons". Elle a un infini. (...) (p. 98)

Bachelard, Gaston, *La terre et les rêveries du repos*, Paris, Librairie José Corti, 1948. (La cita és de la

15ena reimpressió, 1988) Afeg1

"Aquesta és la meva terra.
No puc dir que sigui la més bella del món.
Només puc dir que no en tinc d'altra."

Ballarín i Monset, Josep M., "Lledó", *Avui*, 31.10.93. (Tornant d'un viatge per Europa). Ident94

(...) de sobte, vaig recordar la meva ciutat al dia de Sant Jordi, (...). Hi sóc nat, és meva i me l'estimo, però ja no m'hi aveso a les remors i el traüt, em costa de trobar-hi el fons de silencis de quan era noi, de quan podies jugar a pilota a can Compte, (...).

Ballarín i Montset, Josep M., article a l'*Avui*, 5.05.96. Afeg1

Al cap de més d'un segle de ser agregats a Barcelona, els de Gràcia encara són de Gràcia, com els de Sants són de Sants. I no diguem dels de Sarrià que no han nascut al passeig de la Bonanova sinó hort de la vila endins.

Des d'ací, em permeto formular una llei que he tocat des de fa anys, i més quan he voltat el roc i el greny. És aquesta. Com més xic és un poble més personalitat té, i més s'hi senten arrelats els seus.

Aneu a Josa de Cadí, (...) Per a qui hi passa és un poble mort. Però el dia de la festa major va ple de gom a gom, (...) En aquell dia hi ha tots els josans esperdigolats que vénen a trobar el seu bressol o el record dels avis. Josa és una pedanía de Tuixén, però ningú us dirà que és d'aquell municipi. Hom és de Josa. I llestos.

Ballarín i Monset, Josep M., 'Enginyeria geogràfica' (arran de la proposta de la comissió d'experts sobre reorganització territorial de Catalunya, presentada el gener de 2001), *Avui*, 4.02.01. Afeg3

(...) No us podeu imaginar la beneïda i ferrenya personalitat d'aquests racons de món, fins diria que com més xic és un poblet més radicalment en són fills els fills. Tocant a Gòsol, un gosolà podrà voltar món, i més d'un cop li ha calgut fer-ho per les asprors de la terra, però mai no s'oblidarà del ball de les cosses.

Per dir-ho ben clar, un fill de Gòsol mai no pot ser un desarrelat. (...).

Ballarín, Josep M., 'Pobles xics', *El Punt-Avui*, 19.05.12. Afeg9

(...)

F.R.: *I com és la seva relació amb l'art català?*

J.B.: Bé, sempre m'han dit: "Tu ets un bon pintor xilè però català. Pinto com un català. I això es confirma no només pel meu naixement, la meva educació i els múltiples viatges a Barcelona, sinó perquè en el fons un reconeix una identitat que és la seva. Es porta a la sang. M'ha passat amb Guinovart, que té la meva edat i va néixer en un poble a pocs quilòmetres del meu. Un amic comú va viatjar a Xile i em va portar un dels seus catàlegs. Li vaig dir: "Mira, abans de veure-ho t'ensenyaré el que estic fent". I bé, estàvem fent el mateix. La veritat és que resulta increïble, no sé on neix una cosa així.

Balmes, Josep (Montesquiu, 1927), pintor exiliat a Xile el 1939, molt implicat en la política i l'art xilè, exiliat a França arran del cop militar de Pinochet, es queda a París fins 1985. Com que tenia passaport xilè, diu que va viatjar constantment a Barcelona des de l'any 1950, però que no es va instal·lar a Catalunya perquè hi havia en Franco.

Aquest és el final de l'entrevista que li fa Federico Rivas Molina, enviat especial a Santiago de Xile (Avui 12.07.05, p. 41). Afeg7

No importa lo lejos que me llevó mi propia trayectoria como actor, y el agradecimiento que siento por el mundo de Hollywood, que es mucho por lo bien que allí se me ha tratado, y se me ha considerado. O el respeto que siento por mis hermanos hispanoamericanos. Tienen ustedes que creerme cuando les digo que cada vez que terminaba un plano, una secuencia, una película, mi mente estaba puesta en España, no en Arizona, en Cleveland o en Ohio, no, no, para mí lo importante era saber como se vería este trabajo en mi tierra, y para ser más específicos en Málaga, y para ahondar aún más, en mi barrio.

Banderas, Antonio. Fragment del discurs en l'entrega del Goya de Honor en els Premios Goya 2015, el 7 de febrer de 2015. Afeg10

A Amèrica tropical hi ha llocs extensos amb poca població, a voltes ignorats o remots que han no han estat encara violats i a voltes han acollit a aquells que no volen soroll. (...)

Es clar ara, que al passat, els nadiu van ser molts i benestants.

Augeste terres o aigües poden tenir vida si els que hi son, i que volen continuar a ser-hi, troben maneres de tirar endavant. Les solucions vingudes de fora generalment són molt simples i poc aplicables. Cal que passin pel cedàs del coneixement local, són els que poden validar les innovacions, doncs tenen memòria del passat i del comportament del sol, de l'aigua, de la terra i les bestioles. Si ocupen un lloc, si volen, dolen i construeixen ocupen el territori, generen dinàmiques i modelen el paisatge.

El creixement de la vida al lloc depen d'aquesta empenta, d'aquesta presència complice i rectora. (...)

Barba, Pep, estudiós i agent de l'Amazonia boliviana. Text de missatge de correu electrònic enviat el 14 de gener de 2014, com a continuació de conversa mantinguda poc abans entre ell i jo. Afeg10

(...) la meva idea és que intel·ligència és sensibilitat i resposta, i això es fa en un entorn concret. Sense aquesta relació amb el concret, no hi ha autoconsciència ni coneixement.

Barba, Pep, estudiós i agent de l'Amazonia boliviana. Text de missatge de correu electrònic enviat el 14 de gener de 2014, com a continuació de conversa mantinguda poc abans entre ell i jo. Mateixa data que l'anterior, però missatge separat. Afeg10

Ara, dins del tren cap a Barcelona, ja enyorava Linares, però estava segura que on tornava, al carrer Bolívia, hi havia casa seva. La Lina Vilches acabava de descobrir aquell espai entre dos mons, que et fa foraster de la terra on has nascut i propietari d'on vius, i viceversa. Mai més no tornaria a ser d'un sol lloc. (p. 99)

Barbal, Maria, Carrer Bolívia, B, Edicions 62, 1999. Afeg3

(...)

E.V. També ha estat [el mar], tradicionalment, refugi de fugitius...

A.B. Jo mai surto a navegar fugint de res. Sóc un home de terra, tinc una família i unes arrels. Aquesta és la base a partir de la qual descobreixo coses del meu entorn

i de mi mateix quan sóc mar endins.
(...)

Bargués (i Cardelús), Albert, navegant, entrevistat per Enric Vila a l'Avui 19.06.00. Afeg3

(...) `E una cosa strana. Quando ti accade di vedere il posto dove saresti salvo, sei sempre lì che lo guardi *da fuori*. Non ci sei mai dentro. `E il tuo posto, ma tu non ci sei mai. (...) (p. 46)

L'anomalia del *porch* ["veranda", nota meva] -continuo il prof. Bandini- è evidentemente quella di essere, al contempo, un luogo dentro e un luogo fuori. (...) / (...) In questo senso esso sembrerebbe luogo debole per eccellenza, mondo in bilico, idea in esilio. E non è escluso che proprio questa sua identità debole concorra al suo fascino, essendo incline, l'uomo, ad amare i luoghi che sembrano incarnare la propria precarietà, il proprio essere creatura allo scoperto, e di confine.
(...)

`E curioso, tuttavia -proseguì il prof. Bandini-, come questo statuto di "luogo debole" si dissolva non appena il *porch* cessa di essere inanimato oggetto architettonico e viene abitato dagli uomini. Su una veranda, l'uomo medio dimora spalle alla casa, seduto, e per lo più seduto su una sedia provvista di apposito meccanismo atto a farla dondolare. Talvolta, componendo il quadro nella sua più accecante esattezza, l'uomo tiene in grembo un fucile carico. Sempre, guarda davanti a sé. (...) Si potrebbe dire addirittura che quel *porch* cessa di essere un'eco fragile della casa a cui si appoggia, e diventa validazione finale di ciò che la casa appena accenna: sanzione definitiva del luogo protetto, soluzione del teorema che la casa si limitava ad enunciare.

(...)

In definitiva -proseguì il prof. Bandini- quell'uomo e quel / *porch*, insieme, costituiscono un'icona laica, eppure sacra, in cui si celebra il diritto dell'umano al possesso di un luogo suo proprio, sottratto all'indistinto essere del semplicemente esistente. (...) (pp. 152-154)

Sarebbe tutto più semplice se non ti avessero inculcato questa storia del finire da qualche parte, se solo ti avessero insegnato, piuttosto, a essere felice rimanendo immobile. Tutte quelle storie sulla tua strada. Trovare la tua strada. Andare per la tua strada. Magari invece siamo fatti per vivere in una piazza, o in un giardino pubblico, fermi lì, a far passare la vita, magari siamo un crocicchio, il mondo ha bisogno che stiamo fermi, sarebbe un disastro se solo ce ne andassimo, a un certo punto, per la nostra strada, quale strada?, sono gli altri le strade, io sono una piazza, non porto in nessun posto, io sono un posto. (...) (p.186)

Baricco, Alessandro, *City*, Milano, Biblioteca Universale Rizzoli, 1999. Afeg5

Baricco, Alessandro. El personatge de l'obra d'Alessandro Baricco, *Novecento*, narra la història del seu amic íntim, des que era un nònat trobat el 1902 dins d'una capsula de cartó damunt del piano d'un vaixell, el transatlàntic *Virginian*, a qui posen el nom de Novecento. El personatge treballa anys i anys d'instrumentista (pianista) i no vol abandonar mai la seva pàtria flotant. Quan finalment va a baixar del vaixell, al port de Nova York, quan només li falten uns graons per ser a baix, es repensa i gira cua cap amunt, lligant així el seu destí al del mateix *Virginian*, ja condemnat a mort. Ho explica Joan-Anton Benach en la crítica de l'obra de teatre corresponent. *El Temps*, 3.12. 2013. Afeg10

Tant com me quedarà
un alè de vida,

tant com me quedarà
una gota de veu.
Jo te cantaré,
dolça pàtria ferida,
jo te cantaré
amb sanglots d'un amant.

Tant com me quedarà
un alè de vida,
tant com me quedarà
un fileret de veu.
Jo te cantaré,
dolça pàtria ferida,
jo te cantaré
malaguanyat país meu.

Barre, Jordi, 1982. Afeg10

"N'étant ni tout à fait voyageur (touriste) ni tout à fait indigène, [Stendhal] se retrouve voluptueusement retiré de la responsabilité du citoyen."

Barthes, Roland, parlant de Stendhal, citat per Joan de Segarra a *El Temps*, 16.05.94. Ident94

(...) Som d'on són les nostres enyorances, i la nostra pàtria arriba fins on arriben les nostres enyorances.

(...) Però que ningú s'imagini que pateixo cap mal d'enyorança permanent, opressora o dolorosa. (...) És, al contrari, un sentiment amic, una presència inconscient que m'acompanya en la mesura que jo en formo part i que sóc ara aquí. (...)

Bartrolí, Jaume, 'La nostàlgia s'olora a la mà' un article de la sèrie "Un tomb pel món" que ha publicat durant temps a l'*Avui Diumenge*. Aquest és del 2.11.97. Afeg1

Els maoris se senten profundament arrelats a la terra i cada tribu té la seva muntanya sagrada i el seu riu, símbols d'identitat i reflex d'aquest arrelament. Quan es presenta davant de desconeguts, a més del nom, un maori diu quina és la seva muntanya, el seu riu -de vegades un llac- i la seva tribu. Així els altres poden saber qui tenen al davant. Un Ngati Porou, per exemple, dirà: "*Hikurangi te maunga. Waiapu te awa. Ngati Porou te iwi*" (Hikurangi la muntanya, Waiapu el riu, Ngati Porou la tribu).

Bartrolí, Jaume, 'Professor en una escola maori', un article de la sèrie "Un tomb pel món" que ha publicat durant temps a l'*Avui Diumenge*. Aquest és del 15.03.98. Afeg1

[Inici de lliço, en català]

Dirigiéndome ahora más en particular al Señor Cardenal argentino que ha venido a compartir esta fiesta convivencial (...) no puedo presentarle, ni puedo darle, excusas por hablar hoy y aquí en catalán. Ella es, estatutariamente, la lengua propia de este país y nuestra primera lengua oficial. Por esto echaré mano de ella en este acto solemne, a pesar de tener todos una lengua que compartimos, que además es mi lengua familiar, la primera que oí, de labios de mi madre, nacida en la calle de Paula, en la vieja Habana, junto a la casa, ahora museo, del poeta y héroe nacional de Cuba, José Martí, de familia valenciana. Ni puedo olvidar tampoco,

ahora, que, diez años antes de que me acogiese en Madrid la Real Academia de la Historia, la homóloga Academia Nacional argentina de la Historia, dirigida entonces por el mítico doctor Ricardo Levene, me invitaba a ocupar un puesto en ella como académico correspondiente en Roma. De hecho lo ocupé ya entonces en Buenos Aires a fines de 1948, (...).

Todo ello me hubiera movido, y no sólo por deferencia protocolaria, a hablar hoy en castellano, si no se hubieran interpuesto largos decenios en que la lengua de mi cultura connatural -no mi lengua familiar como ya he explicado- estuvo brutalmente proscrita. Aquí, *intelligenti pauca*. A buen entendedor, pocas palabras.

(...)

Con vuestra venia, pues, Eminentísimo Señor.

Quan ara fa just cinc anys, després de mig segle exacte de vida romana, vaig tornar a Catalunya per a morir-hi, (...).

Batllori i Munné, Miquel, jesuïta, fragment de la lliçó magistral llegida en l'acte d'investidura com a doctor 'honoris causa' per part d'onze universitats catalanes, el 23 de maig de 2002 a la Basílica de Santa Maria del Mar, a Barcelona. Afeg5

Nowhere Man

He's a real nowhere man
Sitting in his nowhere land
Making all his nowhere plans
for nobody

(...)

Nowhere man, please listen
You don't know what you're missing
Nowhere man...
The world is at your command

(...)

Beatles, treta d'Internet el 8.09.00

(...)Desconeixia si anava per un dels bons camins, i això m'amoïnava com ho fa tota invocació a la vida. Feu-vos càrrec, doncs, del meu alleujament quant a cent passos davant meu vaig veure sorgir les muralles familiars. Un cop travessades, em vaig trobar en un barri desconegut, jo que tanmateix coneixia bé, [sic] aquella ciutat on havia nascut i d'on mai no havia aconseguit allunyar-me més de quinze o vint milles tanta era l'atracció que exercia en mi, desconec per què. (...) Perquè només coneixia la meva ciutat natal, no havent posat mai els peus en cap altra. Però havia llegit atentament, a l'època en què sabia llegir, relats de viatgers més afortunats que jo, on es parlava d'altres ciutats tan belles com la meva, i més belles i tot, encara que d'una altra bellesa. (...) (p. 38)

Beckett, Samuel (Dublín, 1906 - París 1989), *Molloy*, B, Edicions 62, 1990, p. 38 (ed. original: *Molloy*, París, Les Éditions de Minuit, 1951; va ser la seva primera obra redactada en francès). Afeg5

(...) En Pepin del Sueiru [que fa de mestre de la canalla a l'hora de repós del

poble després de dinar], un dia, ens va preguntar per què no dibuixàvem el món. Jo vaig traçar les línies dels continents, si fa no fa, i en Zoilo estigué molta estona pensant fins que va començar. Quan ens va ensenyar el que havia fet, vaig riure com un beneit: en aquell mapa hi havia les catorze cases de Paniceiros, el llogaret de Busturniegu al davant, i el cavall Jimmy, molt gran i de color blau, pasturant uns prats que reben el nom de Curqueidar.

Bello, Xuan, *Història universal de Paniceiros*, Barcelona, Adesiara, 2008. El capítol es titula 'El mapa del mon', pp. 80-82. (Original en asturià: *Hestoria universal de Paniceiros*) Afeg9

(...) Les distàncies, a la ciutat on vivim, es continuen mesurant d'acord amb les proporcions estipulades pel costum de fa molts anys: des de l'estació de tren fins a la catedral hi ha, si fa no fa, la mateixa distància que des de Los Caleyos fins a La Capiya. Suposo que si la meva mare visqués a Queens o a Gràcia, continuaria somniant Paniceiros, comparant la gent amb les persones que conegué quan era una nena i mesurant el món amb aquesta mesura humana que la va fer néixer on va néixer; però si li preguntes directament per aquells anys, riu i només respon que fa molt de temps d'allò, massa.

Bello, Xuan, *Història universal de Paniceiros*, Barcelona, Adesiara, 2008, p. 190. (Original en asturià: *Hestoria universal de Paniceiros*. Afeg9

¿Adónde vas?, preguntó Naisi.

Al pueblo, al pueblo de mi padre.

Es curioso como vuelven nuestros padres. He estado pensando en ello. Antes nos parecía que podían salvarnos de todo, nuestros padres, y por / alguna razón continuamos creyéndolo. Supongo que por eso voy a Alepo.

Berger, John (Londres, 1926), *Lila y Flag*, M., Alfaguara (Santillana), 2002, pp. 230 /231 (3era ed; la 1era és de 1993 i l'original (*Lilac and Flag*) és de 1990. Afeg6

"La ciutat feia de sobte una impressió de deixament i desmoralització totals, [...]. Tot es va convertir en **provisional**. La lletjor, però, i la ruïna, que avançaven tan de pressa en aquesta ciutat desfigurada i convertida en un lloc cada vegada més i més caòtic no només arran dels bombardeigs i les seves conseqüències, sinó també dels milers de refugiats que s'abatien damunt d'ella, van fer que de cop i volta els trets se li tornessin més humans, i és per aquesta raó que només en aquesta època, mai abans ni mai després, vaig poder i vaig de fet estimar fervorosament la meua ciutat nadiua."

Bernhard, Thomas, *L'origen. Una insinuació*, Barcelona, Edhasa, 1990, pp. 77 (or. alemany: Salzburg, 1975) Ident94

Es parla de la natura per parlar en realitat de nosaltres i, per tant, el paisatge es converteix en un autoretrat. Els cels de les meves obres són correlatius objectius dels estats d'ànim: s'hi pot veure, per exemple, l'angoixa. Kant tenia raó: la visió és una síntesi a priori, perquè veiem el que ja hi ha en nosaltres.

Biamonti, Francesco (San Biagio della Cima, Ligúria, Itàlia, 1930), escriptor, entrevistat per Lourdes Domínguez a l'Avui 7.12.00, arran de la publicació en català (Proa) de la seva novel·la *Vent de mar endins* (orig. italià: *Vento largo*, 1991). Afeg3

No me puedo quejar. Ahora mi vida es mucho más fácil. Me pasé 30 años vagando por el mundo sólo para descubrir que estaba mejor antes de irme. No es mucho, pero es mi tierra.

Bob. 'Las aventuras de Priscilla', reina del desierto (The adventures of Priscilla, queen of desert), director: Stephan Elliot, Austràlia, 1994. Parla en Bob, dirigint-se a Bernadette, un dels transsexuals protagonistes de la pel·lícula. Afeg2

Los sueños

Mi cuerpo físico puede estar en Lucerna, en Colorado o en el Cairo, pero al despertarme cada mañana, al retomar el hábito de ser Borges, emerjo invariablemente de un sueño que ocurre en Buenos Aires. Las imágenes pueden ser cordilleras, ciénagas con andamios, escaleras de caracol que se hundan en sótanos, médanos cuyas arenas debo contar, pero cualquiera de esas cosas es una bocacalle precisa del barrio de Palermo o del Sur. En la vigilia estoy siempre en el centro de una vaga neblina luminosa de tinte gris o azul; veo en los sueños o converso con muertos, sin que ninguna de estas cosas me asombre. Nunca sueño con el presente sino con un Buenos Aires pretérito y con las galerías y claraboyas de la Biblioteca Nacional en la calle México. ¿Quiere todo esto decir que, más allá de mi voluntad y de mi conciencia, soy irreparablemente, incomprensiblemente porteño?

Borges, Jorge Luís, *Atlas* (1984). Recollit a *Obras completas 1976-1985*, Círculo de Lectores, 1993, p. 338. Ident94

La trama

Las migraciones que el historiador, guiado por las azarosas reliquias de la cerámica y del bronce, trata de fijar en el mapa y que no comprendieron los pueblos que las ejecutaron,

Las divinidades del alba que no han dejado ni un ídolo ni un símbolo,

El surco del arado de Caín,

El rocío en la hierba del Paraíso,

(.....)

No hay una sola de esas cosas perdidas que no proyecte ahora una larga sombra y que no determine lo que haces hoy o lo que harás mañana.

Borges, Jorge Luís, *Los conjurados* (1985). Recollit a *Obras completas 1976-1985*, Círculo de Lectores, 1993, p. 371. Ident94

Un hombre se propone la tarea de dibujar el mundo. A lo largo de los años, puebla un espacio con imágenes de provincias, de reinos, de montañas, de bahías, de naves, de islas, de peces, de habitaciones, de instrumentos, de astros, de caballos y de personas. Poco antes de morir, descubre que ese paciente laberinto de líneas traza la imagen de su cara.

Borges, Jorge Luis, citat per Claudio Magris a l'inici de *Microcosmos*, B, Empúries/Anagrama, 1999, p.6 (or. italià *Microcosmi*, 1997). Corregida una errada de la citació, amb l'edició castellana de la mateixa obra (B, Anagrama, 1999, p.9). Afeg1

(...) Les imatges negres, prou freqüents a l'Europa medieval, no devien pretendre altra cosa que expressar la llunyania de Terra Santa i l'exotisme del col·lectiu humà al qual pertanyia Maria. Res més natural, doncs, que envernissar-la del color dels forasters.

Bosch, Alfred, "De quin color és la Moreneta?", *Avui*, 24.06.95. Afeg1

(...) Era ben a la vora d'Al·leàs, i vaig decidir tornar als paratges de la meva infància. Volia viatjar enrere en els anys... Sense saber-ho, necessitava respirar els aires lliures i innocents de la meva infantesa.

No sé quanta gent ha viscut l'estranya sensació... de descobrir la seva vila natal de gran. Et puc assegurar, Jafudà, que no és una cosa ni bona ni dolenta... però posa els pèls de punta. (...) No podia estar segur dels meus records... vist que jo havia abandonat aquell indret a tendra edat. Però allà la tenia, al meu davant... la meva ciutat. (p. 84)

(...) Vaig demanar-los què s'havia esdevingut... amb el matrimoni armeni. Em van respondre que havien girat cua cap al desert sarraí... cuitats per morir a la seva terra de Cilícia. (...) (p. 93)

Estranyament, Aitó no havia viatjat gaire. "No, Betros...", em va dir; "el viatge l'hem de fer per dins". Passejar massa, repetia un cop i un altre, era com fugir; la curiositat per les coses materials podia arribar a embriagar com el vi; i tot plegat, podíem acabar com els grans viatgers, que veien els arbres i no creien en el bosc. (p. 102)

(...) Com es veu... que sou una família forta, on cadascú coneix el seu lloc... i on un estranger, per malvat que sigui... mai no serà tractat d'intrús. (...) (p. 115)

Bosch, Alfred, *L'Atles furtiu*, B, Columna, 1999. La novel·la se situa a Mallorca, i en part també a Barcelona i Girona, a l'edat mitjana. Els trossos en cursiva corresponen a la narració del vell cristià armeni, Betros. La resta és del narrador principal, el jueu mallorquí Jafudà. Cresques és el vell mestre, el pare de Jafudà. Afeg1

Jo no vaig néixer en un lloc, sinó en una història.

Bosch, Lolita, *Ara, escric*, Barcelona, Empúries, 2011. Citació en l'article-ressenya de Joan Garí (*El Temps*, 1398, 29.03.2011) sobre el llibre de l'autora. Afeg9

És curiós com la vida ens retorna sempre al lloc.

Botey, Maria, frase a propòsit de la trajectòria d'alguna persona coneguda. Tulum, Mèxic, maig de 1999. Afeg1

(...) En un moment donat, se'ns creua un home magre i gastat, dalt d'un burro.

- Bona tarda -el saludem.

- Hola, nois -ens respon somrient-. Cap on aneu? No hi ha res per aquí.

- Anem cap a Las Ánimas, a passar-hi la nit.
- És una terra erma, aquesta. Només hi ha pedra i sorra. Bé, i aquest peyote que vénen a buscar els huichols cada any.
- Sí...
- Tot i ser ben seca, l'estimo aquesta terra. Diuen que cal estimar la pròpia terra, i aquí hem nascut, aquí ens estem i aquí morirem...
(...)

Botey, Maria, *A la recerca d'El Quemado. Un viatge mític per terres mexicanes*, Barcelona, Columna, 2002, p. 180. Es refereix al desert de San Luis. Afeg9

Como solía decir su tío... "hay dos tipos de viajeros en la vida, aquellos que parten y aquellos que retornan, los primeros miran el mapa, los segundos miran al espejo...".

Boulmetis, Tassos, tret del fulletó de la pel·lícula *A touch of spice* (Grècia, 2003), en versió castellana 'Un toque de canela', del director grec. Ho posen entre cometes, però diria que en la pel·lícula l'expressió era més fina. Afeg6

A cada ciutat hi ha gent estranya que sembla que només hi visqui d'una manera provisional, que ve de llocs desconeguts, que ha viscut aventures. Però no n'hi ha cap que visqui a Bécon.

Bove, Emmanuel, *Bécon-les-Bruyères*, Barcelona, Editorial Minúscula, 2010. Bécon-les-Bruyères és una banlieu de la rodalia de París, un lloc anodí, on viu l'escriptor. Afeg9

Auprès de mon arbre / je vivais heureux
j'aurais jamais du / m'eloigner de mon arbre.

Auprès de mon arbre / je vivais heureux
je n'aurais jamais du / le quitter des yeux.

Brassens, Georges. Afeg1

... y al mejorar nuestra patria,
la amamos y protegemos
y la mejor nos parece,
como la suya a otros pueblos.

Brecht, Bertolt, *Himne de la infància*, citat -en aquesta versió castellana- pel filòsof alemany Jürgen Habermas en una entrevista exclusiva per a *La Vanguardia* (21.07.00) de Ovidio García Prada. Afeg3

Le plat pays, qui est le mien.

Brel, Jacques, text d'una cançó. Ident94

Elle est dure à chanter
Ma Belgitude

Jacques Brel, anotacions en un quadern de treball (cap a 1971), segons una nota en el llibre d'Oliver Todd, *Jacques Brel, une vie*, París, Éditions de la Seine (Editions Robert Laffont), 1984, p. 167 (Fonds Mme Jacques Brel). Afeg8

"És curiós, però de vegades, mentre estiuejava a Formentor, on hi ha la platja més meravellosa del món, em venia al cap el mar peruà, que és horrible. Així que m'hauré d'anar acostumat a l'horror de ser peruà"

Bryce Echenique, Alfredo (Lima, 1939), escriptor peruà que viu fora del seu país des de 1964.

Corro, por si acaso, a la Estación Central. (...) Busco la consigna un buen rato. Cuando la encuentro, la veo hormigueante de viajeros obsesionados, mordidos por la araña del movimiento, impenitentes galanteadores del Otro Lugar, convencidos de que es mejor que el Aquí.

Bufalino, Gesualdo, *Tommaso y el fotógrafo ciego*, B, Anagrama, 1998, p. 218 (or. italià 1996). Afeg1

CCCCCC

Cabré, Jaume, a *El sentit de la ficció*, comenta, entre altres coses, que hi ha ciutats que estima, que son seves, gràcies a les grans obres literàries. Estic convençut -i em consta- que Torí, Santo Stefano Belbo i els turons piemontesos formen part de la vida, de les emocions, de molta gent gràcies a Pavese.

Cabré, Jaume

En Nueva Caledonia los mensajes de paz y de guerra consistían en una rudimentaria cuerda de corteza de *banyan* (*Ficus bengalensis*) anudada de distintos modos. (...) El mensaje que ofrece la paz a los vencidos es más complicado; se trata de convencerlos de que vuelvan a la aldea destruida para reconstruirla (los conquistadores se guardan de establecerse en una aldea que pertenece a otros y a los espíritus de sus muertos; por eso el nudo del mensaje sujetará trocitos de caña, arbustos y hojas que sirven para la construcción de las cabañas).

Calvino, Italo, *Colección de arena*, M, Siruela, 1998 (or. italià: *Collezione di sabbia*, 1984). Afeg3

Prendevo i pasti in certi ristorantiini a prezzo fisso, che in questa città sono tutti gestiti da famiglie toscane, parenti tra loro, e le cameriere sono tutte ragazze d'un paese che si chiama Altopascio, e vivono qui la loro giovinezza, ma sempre col pensiero ad Altopascio, e non si mescolano al resto della città, e la sera escono con giovani sempre di Altopascio, che lavorano qui nelle cucine dei ristoranti o anche in aziende meccaniche ma sempre tenendosi vicini ai ristoranti come a sobborghi del loro paese, e queste ragazze e questi giovani si sposano e alcuni tornano ad Altopascio, altri si fermano qui a lavorare nei ristoranti dei parenti e dei compaesani, risparmiando per poter aprire un giorno un ristorante per conto loro.

Calvino, Italo, *La nuvola di smog*, en una edició de Einaudi, Torí, 1958, que inclou dues narracions, *La nuvola di smog* e *La formica argentina*, segona edició, p.39. Afeg1

(...)Il suo repertorio poteva dirsi inesauribile, ma ora toccò a lui [Marco] d'arrendersi. Era l'alba quando disse: -Sire, ormai ti ho parlato di tutte le città che conosco.

-Ne resta una di cui non parli mai.

Marco polo chinò il capo.

-Venezia, -disse il Kan.

Marco sorrise. -E di che altro credevi che ti parlassi?

L'imperatore non batté ciglio. Eppure non ti ho mai sentito fare il suo nome.

E Polo: -Ogni volta che descrivo una città dico qualcosa di Venezia.

-Quando ti chiedo d'altre città, voglio sentirti dire di quelle. E di Venezia, quando ti chiedo di Venezia.

-Per distinguere le qualità delle altre, devo partire da una prima città che resta implicita. Per me è Venezia.

Calvino, Italo (1923-1985), *Le città invisibili*, Torí, Einaudi, 1972, p. 94. Afeg1

(...) "Che vadano, son giovani, che facciano", diceva Carlomagno, con l'abitudine, propria degli uomini d'azione, a pensare che il movimento sia sempre un bene, ma già con l'amarezza dei vecchi che soffrono il perdersi delle cose d'una volta piú di quanto non godano il sopravvenire delle nuove.

Calvino, Italo, *Il cavaliere inesistente*, Einaudi, 1959, p.102. Afeg9

(...) Azenhas parlava nerviosament. Va escollir la qüestió del destí. Considerava, amb vehemència, que si tornés a néixer no faria moltes de les coses que havia fet. De vegades, no sabia si havia fet bé de marxar de Póvoa de Varzim. ara mateix, pensava que no. Rebutjava, des de la plenitud dels seus gairebé cinquanta anys, la manera com havia deixat la seva família, la seva casa, el seu país.

-Aquest deu ser el motiu -va dir- pel qual ara em sento endeutada amb les meves arrels i el meu poble.

-La nostàlgia -va dir l'Ismael.

-És més que això, senyor Locubín. Nostàlgia i rebuig. Només allò que és agradable mereix entrar en la nostàlgia. Però precisament aquest mecanisme nostàlgic, que remet sempre al passat, és el que rebutja el present. Aquest és el meu cas.

La història d'Azenhas es fonamentava en un excés de vagareig. Ara, ja traspassada de bon tros l'edat en què la vol·lubilitat s'uneix a les ànsies de coneixement, sentia que no havia deixat traces, ni missatges, ni somriures enlloc del món. I aquest fet tenia el seu equivalent en una redoblada posologia de fàrmacs i substàncies que esmorteïen, però no esvaien, el neguit.

Calvo, Lluís, *Aconitum*, Barcelona, Edicions 62, 1999, p. 187. Afeg3

Morir a l'exili: la segona generació

Ha mort, a Santiago de Xile, Joan Jordana i Benet.(...)

Quan va passar la frontera, amb els pares i la germana, en Joan tenia disset anys; (...).

(...) De fet, desapareguda del país la primera generació, (...), la segona generació va agafar el relleu en uns temps difícils, (...). Així, el fill de C.A. Jordana, el de Jaume Aiguader, les filles de Lluís Bru Jardí (...). Adaptats professionalment i personalment a les formes de vida xilenes, parlen entre ells un català excel·lent, (...).

Però sota una actitud, diríem, tan ben portada, alguns desplaçaments interiors es produeixen, i en Joan Jordana es revelaven, de sobte, ben visibles. Vaig ser testimoni, als anys noranta, d'una anècdota que fa bona la consideració de l'escriptor polonès Józef Wittlin quan afirma que l'individu exiliat incorpora la memòria retrospectiva de forma tan intensa que pot viure, simultàniament, diversos nivells de temporalitat. Havíem quedat, per uns afers, a la seu de l'actual Institució de les Lletres Catalanes i en Joan va arribar tard, vermell i esbufegant. Resulta que s'hi dirigia tot passejant i havia anat a raure, sense pensar-hi, al pis que l'Agrupació d'Escriptors Catalans tenia a la rambla de Catalunya a l'inici de la guerra, i que va ser després de la primera Institució. Va picar a la porta i es veu que va sortir a obrir una senyora abillada del proverbial boatiné. Mig per excusar-se, mig per treure importància, en Joan va afegir al report una perla: "He vist de seguida, però, que aquella persona de cap manera no era l'Oliver".

Campillo, Maria, professora de la UAB, "Morir a l'exili: la segona generació", *Avui*, 21.10.04, p. 22. Afeg6

(...) La globalització és voler arribar i ser a tot arreu; envair, ser omnipotent i omniscient. (...)

Candel, Francesc, article: 'Un mitjà al revés', *Avui*, 30.07.02. Afeg5

(...) Com a cosa curiosa, jo, en aquest contenciós de la nostàlgia --tenir-ne o no tenir-ne--, m'alineo més amb el Perico que amb el Paco. Sempre m'ha costat abandonar un lloc tot i que me n'hagin ofert un altre de millor. (...) Quan el Perico Carmona va veure el bulldòzer enderrocant i menjant-se la seva caseta, encara que tenia casa segura allà mateix, va plorar. (...)

Candel, Francesc, article curt, *Avui* 7.05.02. Afeg5

La millor definició de pàtria és una biblioteca.

Canetti, Elias. Frase que l'escriptor Ponç Pons atribueix al protagonista d'*Acte de fe*, de Canetti. Article de Ponç Pons, 'Kultura', *Avui* 22.03.00. Afeg3

(...) Al contrari del que s'ha volgut creure els darrers anys, i com els predicadors de la globalització podien anunciar, les fronteres no estan pensades per tancar res, sinó per definir, per identificar, per orientar. (...) L'intel·ligent no és voler esborrar fronteres, negar-les, anatematitzar-les, sinó reconèixer-les, gosar visitar-les i saber-les transitar. Construir-ne. L'intel·ligent és tenir-les obertes, convidar a entrar dins el perímetre que marquen. (...)

Cardús, Salvador, sociòleg, 'Elogi de la frontera', *Avui* 5.04.02. Afeg5

"la recança de no haver estat basc, bretó, cors o irlandès, de no tenir una identitat col·lectiva -de poble, llengua i tradicions- per reivindicar".

Carlotto, Massimo, Citació entre cometes que apareix al final d'una crònica de Thaïs Gutiérrez (Corresponçal/Roma) a l'*Avui* del 23.12-03 arran de la presentació del llibre *La vida fugint* (B., La Campana):

De la seva vida clandestina, recorda l'autor, les millors temporades les va passar al País Basc, (...). D'aquest lloc [un poblet], del qual no diu el nom, Carlotto recorda que els habitants li demanaven sempre que expliqués, una i una altra vegada, les manifestacions de protesta que els italians havien organitzat contra l'execució de Puig Antich, i afirma que després d'haver-hi viscut li ha quedat sempre "la recança..." Afeg6

Hi estigui de pas o establert, per expressar un país o una situació cal haver establert en algun lloc relacions estretes de treball, tenir el suport d'una comunitat humana; viure necessita el seu temps, les arrels es formen lentament.

Cartier-Bresson, Henry, fotògraf francès. Les citacions apareixen en una crònica d'Esther Vera (París), amb motiu de l'exposició *Des Européens* a la Maison Européenne de la Photographie. Són fotos publicades per Tériade l'any 1955. Afeg2

Model

Quin sermó senzill convé
perquè uns homes no separin
cap marit de cap muller
ni l'amant del seu amor
ni ningú ningú ningú
de l'arròs del seu carrer,
eh?

Casassas, Enric, *Calç*, Barcelona, Proa, 1996, p. 22. Afeg1

"l'ombra d'un sol presseguer / la pols de la caravana / i la llum de l'horitzó /
i l'estrella més llunyana / tot és casa meva i tot / m'era i m'és i em serà
casa / com si veiés voleiar / la roba estesa de l'àvia".

Casassas, Enric. Tret de text Vilaweb sobre un espectacle d'Enric Casasses i Feliu Gasull a La Seca-Espai Brossa, gener 2014. Afeg10

Algúns din: ¡miña terra!
Din outros: ¡meu cariño!
I éste: ¡miñas lembranzas!
I aquél: ¡os meus amigos!
Todos sospiran, todos
por algún ben perdido.
Eu só non digo nada,
eu só nunca sospiro,
que o meu corpo de terra
i o meu cansado esprito,
a donde quer que eu vaia,
van connigo.

Castro, Rosalía de, *Follas novas*, 1. *Vaguedás*, VII, Poesía, Madrid, Alianza, 1990, p.113 i 114. Ident94

Miña terra, miña terra,
terra donde me eu criei,
hortiña que quero tanto,
figueiriñas que prantei,

prados, ríos, arboredas,
pinares que move o vento,
paxariños piadores,
casiña do meu contento,

(...)

¡Adios gloria! ¡Adios contento!
¡Deixo a casa onde nacín,
deixo a aldea que conozo
por un mundo que non vin!

Deixo amigos por estraños,
deixo a veiga polo mar,
deixo, en fin, canto ben quero...
¡Quen pudera non deixar!...

(...)

Adios, adios, que me vou,
herbiñas do camposanto,
donde meu pai se enterrou,
herbiñas que biquei tanto,
terriña que nos criou.

(...)

¡Adios tamén, queridiña!...
¡Adios por sempre quizais!...
Dígoche este adios chorando
desde a beiriña do mar.

Non me olvides, queridiña,
si morro de soidás...
tantas légoas mar adentro...
¡Miña casiña!, ¡meu lar!

Castro, Rosalía de, Cantares gallegos, Afeg6

(...) L'exili, el daurat i qualsevol altre, trenca la vida de la gent, la deslocalitza, i aquesta gent ha d'aprendre, de sobte, que, com deia Juan Gelman en un poema bellíssim, ha de començar a viure la vida d'un altre que --quina coincidència!-- té la seua cara.

Cervera, Alfons, entrevistat per Núria Cadenas, a *El Temps* 1051, 3-9.08.04, p. 65. A la xarxa (www.literatura.org/Gelman/, 24.08.2004): Juan Gelman, nascut a Buenos Aires el 1930; 12 anys d'exili; ara viu a Mèxic. Recull aquesta citació: "Volver, vuelvo todos los años, pero no para quedarme. La pregunta para mí no es por qué no vivo en la Argentina sino por qué vivo en México. Y la respuesta es muy simple: Porque estoy enamorado de mi mujer, eso es todo" Afeg6

Cézanne, pintor, nascut a Ais de Provença el 1839, hi retorna (des de París?) al final de la seva vida i hi mor el 1906. El 2006, Ais de Provença presenta una gran mostra del centenari de la mort, al museu Granet, i a la localitat Les Baux de Provença es projecten quadres i imatges de Cézanne als murs, en un muntatge de llum i so. Declaracions del comissari Denis Coutagne: 'Hi ha una relació visceral amb la terra, gairebé física. La Provença es va convertir en la matèria gairebé carnal que Cézanne necessitava per pintar.' Segons Coutagne, l'objectiu de la mostra ha estat

'treure a la llum el lligam únic entre el pintor i el seu país d'infantesa, així com la manera com reinventa els paisatges, **reflectint-hi una mitologia compartida pels provençals**'. Més endavant, el corresponsala París Àlex Vicente (Avui 16.06.2006, pp. 44 i 45) afirma, suposo que inspirat pel mateix comissari: 'El paisatge de Cézanne és aliè a la Revolució Industrial i reafirma el *locus amoenus* amb una sensibilitat que sembla d'una altra època, sense cap rastre de cinisme. Tampoc sembla que li agradés gaire desplaçar-se d'un punt a l'altre per pintar: la majoria de paisatges estan compresos en un radi de 30 quilòmetres al voltant d'Ais.'

Cézanne, Paul, pintor. Afeg7

L'home veritablement pobre té arrel al país, i si se'n va és amb recança. L'home ric, no; tot li és pàtria.

Chesterton, Gilbert Keith, *L'home que fou dijous*, Barcelona, Edicions 62, 1993 (tercera edició dins la col·lecció 'El Cangur'; primera, el 1983; dins la col·lecció 'El Trapezi', 1969; original: *The man who was thursday*, Londres, A.P. Walt and Son), p. 140. Afeg3

"...creo que les hace falta [a les seves obres] un sitio. Un sitio suyo. Aquello era importante. Una casa en la que yo sintiera que soy de allí y que soy lo que soy y que lo que soy está allí. Porque todos somos de algún sitio, como los árboles."

Chillida, Eduardo, a *La Vanguardia*, 25.08.89, explicant que vol un terreny a Donosti on posar la seva obra, les obres que té deixades a diferents llocs. (o Hernani?) Ident94

Cada jornada lluny de Chartwell és una jornada perduda.

Churchill, Winston (1874-1965), carta a la seva dona. Chartwell és on viu, amb la seva dona i els quatre fills. La casa està situada en ple camp, al comtat de Kent. La casa serà el seu refugi el 1945, quan abandona la política.

A una certa edat, vaig tenir la necessitat de marxar de Bèlgica. Me'n vaig recordar del mestre James Joyce quan va dir que el que necessita un escriptor és el silenci, l'astúcia i l'exili. El silenci no em sembla gaire bé, perquè com vostès veuen parlo molt. En canvi, la qüestió de l'exili i l'astúcia em semblen molt encertades.

Claus, Hugo (Bruges, 1929), escriptor. Entrevistat al seu pas per Barcelona per David Castillo i Marta Ciércoles, *Avui*, falta data (segurament 1995 o 1996). L'escriptor flamenc es va autoexiliar a París el 1948. Afeg1

E.R. Tinc entès que viu a la Provença. ¿Té res a veure això amb una suposada nostàlgia per l'home mediterrani, per l'home solar, que s'ha assenyalat en una part important de la seva obra?

H.C. Passo la major part de l'any a la Provença, tret de l'hivern, que el passo a Bèlgica. Sempre m'ha atret la manera del [sic] viure del Mediterrani, però em costaria de viure a la vora del mar. Per dir-ho d'alguna manera, no sento la fascinació d'un Goethe per Itàlia o de Byron per Grècia; més aviat parlaria de Brueghel, que va anar a Itàlia i es va deixar amarar, adorava la cultura llatina, però se'n va tornar a viure a Flandes. A mi em passa igual, adoro el Mediterrani,

però no m'hi puc quedar per sempre.

Claus, Hugo (Bruges, 1929), escriptor i director de cinema, entrevistat per Emili Rosales a Londres. *Avui*, 8.04.99. Afeg1

"Toda mi vida me he aferrado a esa historia [una sobre la seva mare quan era nena]. Si todos tenemos una historia que nos contamos a nosotros mismos sobre quiénes somos y de dónde venimos, entonces esa es mi historia. Esa es la historia que elijo, o la historia que me ha elegido a mí. Es de ahí de donde vengo, es ahí donde empiezo.

"Usted me pregunta si quiero seguir con la excursión. Si fuera posible de verdad, le sugeriría que fuéramos hasta cabo Oriental, a las montañas Outeniqua [sense coma] a ese parador que hay en lo alto del puerto de Prince Alfred's. Incluso le diría: "Deje los mapas, conduzca hacia el norte y el este siguiendo el sol, yo ya reconoceré el sitio cuando lleguemos: el parador, nuestro punto de partida, el sitio del ombligo, el sitio donde me uno al mundo. Déjeme aquí, en lo alto del puerto de montaña, y váyase usted con el coche, déjeme esperando a que lleguen la noche y las estrellas y a que eche a rodar el vagón fantasmal".

"Pero lo cierto es que, con o sin mapas, ya no puedo encontrar el lugar. ¿Por qué? Porque he perdido una parte del deseo. Hace un año o hace un mes habría sido dis- / tinto. Un deseo, tal vez el deseo más profundo que he sido capaz de tener, habría fluido de mí hacia ese único lugar en la tierra, guiándome. "Esta es mi madre", habría dicho yo, arrodillada allí. "Esto es lo que me da la vida." Un terreno sagrado, no como una tumba, sino sagrado en el mismo sentido que el lugar de una resurrección: una resurrección eterna propiciada por la tierra.

Coetzee, J.M., *La edad de hierro*, Barcelona, Mondadori, 2002, pp. 138-139 (ed. original: *Age of Iron*, 1990; hi ha també una traducció al català). Afeg6

"En el seu ésser més profund, a Sultà no li interessa el problema dels plàtans. Només la / programació unilateral del científic l'obliga a concentrar-s'hi. La qüestió que realment el preocupa, la mateixa que preocupa la rata i el gat i tots els animals que estan atrapats a l'infern del laboratori o del zoològic, és: ¿On és casa meva i com hi puc arribar?

Coetzee, J.M., *Les vides dels animals*, Barcelona, Empúries, 2001, pp. 34 / 35. (Original: *The Lives of Animals*, Princeton University Press, 1999) Sultà (Sultan en la versió original) és un simi que fa d'alumne en un experiment conduït per Wolfgang Köhler, que fa de mestre. Afeg6

El pirinenc se sent membre de dues unitats bàsiques: la família i el poble. Cadascun d'aquests grups condiciona el destí de l'individu, ja des de l'instant del naixement. A part del nom de fonts, sens dubte el menys identificatiu, el nadó és marcat per a tota la vida, com l'estisorada a l'orella d'un cap de bestiar, amb el nom de la casa i el del poble d'origen.

Coll, Pep, *Muntanyes maleïdes*, B, Empúries, 1993(p. 367). Afeg1

(...)

- La teva obsessió per la joguina es pot interpretar com la recerca d'un món perdut?
- No, no. Res d'interpretacions freudianes, res a veure amb la infantesa. Tinc

nostàlgia de llocs, però no d'objectes. (...)
(...)

Comelade, Pascal, entrevistat per T. de la T., a 'Rock and Clàssic', suplement de l'*Avui* 14.01.04, p. 14.
Afeg6

Catalunya i la llibertat són una mateixa cosa. On viu la llibertat, allà és la meua pàtria.

Companys, Lluís (frase del 1938). Citació que recull Francesc Ferre i Gironès, en l'obra *El gran llibre de la independència* (Barcelona, Columna, 2005). Afeg7

Havia arribat el moment amb una certa promptitud. Estava a punt de fugir, de deixar la botiga i el poble i d'anar a viure a Barcelona. Començava la volta al món; el viatge, ara sí, començava. Llavors encara no sabia que el lloc nadiu, on vaig aprendre tot el que sabia, no s'abandona, no se n'escapa, sinó que queda confós amb nosaltres i ens domina i ens marca.

Contijoch, Josefa, *Sense alè*, Barcelona, Edicions de 1984, 2012, p. 86. Afeg10

L'estudi dels noms de lloc és una de les coses que més han desvetllat la curiositat dels erudits i àdhuc la del poble en general. És natural que sigui així. Aquests noms s'apliquen a l'heretat de què som propietaris, o a la muntanya que enclou el nostre horitzó, o al riu d'on traiem l'aigua per regar, o al poble o la ciutat que ens ha vist néixer i que estimem per damunt de totes les altres, o a la comarca, el país o l'estat on està emmarcada la nostra vida col·lectiva. Com fóra possible que l'home, que des que té ús de raó es pregunta el perquè de totes les coses que veu i que sent, no cerqués el d'aquests noms que tots tenim contínuament en els llavis?

Coromines, Joan (1905-1997), filòleg, citació feta a l'article de Joan Tort 'Un viatge cap a les arrels', *El Temps* 985, 29.04-5.05.03, pp. 94-95 [95]. Afeg6

Al hombre desterrado
no le hables de su casa.
La verdadera patria
cara la está pagando.

Cortázar, Julio, *Pameos y meopas*, citat en l'article de Carles Miralles 'L'estranyament fins al final', *Avui*, 16.06.05. Afeg7

(...) Jo, per exemple, no tinc cap avantpassat enterrat a Moçambic i per a mi és una cosa terrible i dramàtica. Jo no tinc avantpassats que vetllin per mi. M'he d'inventar el territori dels morts. Potser aquesta és una de les raons per les quals escric.

Couto, Mia, escriptor moçambiquès, entrevistat per Marta Ciércoles a l'*Avui* del 14.05.98. Afeg1

El que té de bo el camí és que et permet tornar.
Per a anada sense tornada n'hi ha prou amb el temps.

CUROZERO MUANDO

Couto, Mia (Beira, Moçambic, 1955), *Un riu que es diu temps, una casa que es diu terra*, Barcelona, Edicions 62, 2009, p. 129. (Original en portuguès: *Um rio chamado tempo, uma casa chamado terra*, 2002). Afeg9

Vaig aprendre tant a Mallorca, no només del meu art sinó també de la vida i del món que podia confiar a trobar! En aquest sentit, "som de Mallorca" per sempre.

Creeley, Robert, poeta i escriptor nord-americà. La citació la fa D. Sam Abrams a l'article 'Creeley' publicat a l'*Avui* 2.06.05, p. 19. Afeg7

DDDDDD

Ah quan tu hages retornat al món
i descansat ja del teu llarg viatge,
continuà un tercer esperit,
recorda-te'n de mi, que sóc la Pia;
em va fer Siena, em va desfer Maremma:
ho sap bé qui, en casar-nos, ja m'havia
posat al dit l'anell amb una gemma.

Dante, *La Divina Comèdia*, Cant cinquè del Purgatori, traducció de J.F. Mira. Dante troba a Pia dei Tolomei, una jove noble de Siena que el marit va matar. Nascuda a Siena i morta a Maremma. El marit era misser Nello de Panuteschi de Pietra de Maremma. Afeg6

(...)
Per això ja no hi va?
Hi vaig, però no hi torno.
...?
La Nàpols de la qual em vaig expulsar ja no existeix. No es pot tornar a un lloc que no existeix.
(...)

De Luca, Erri (Nàpols, 1950), narrador italià, entrevistat per Ramon Palomeras a l'*Avui* 14.06.07, pp. 10-11 del Suplement de cultura, arran de la publicació a Siruela de l'obra *En nombre de la madre*. En el reportatge Palomeras diu que l'escriptor es defineix com *napolide*, unió dels termes *napolitano* i *apolide* (apàtrida en italià). Afeg8

-(...) I jo he de ser de la terra on m'he format i on estic bé, i la terra a la qual estic servint. Si ve gent forastera com ha vingut, castellans i magribins, per exemple, també els atenem i els hem de respectar. I respectem la seva llengua i la seva cultura, però que no ens vulguin treure la nostra llengua per posar-ne una de fora... Això no! Primer, la llengua de casa.

Deig, Antoni (Navàs, Bages, 1926 - Manresa (a l'hospital, però vivia a Navàs), 2003), bisbe emèrit de Solsona. Entrevistat per Àlex Milian poc després de fer 75 anys. La reproduïx arran de la seva mort *El Temps* 1001, 19-25 d'agost 2002, pp. 38-39 [38]. Afeg6

"El nòmada té un territori, segueix trajectes habituals, va d'un punt a un altre, no

ignora els punts (punt d'aigua, d'habitació, d'assemblea, etc.). Però la qüestió és el que és principi o tan sols conseqüència en la vida nòmada. En primer lloc, fins i tot si els punts determinen els trajectes, estan estrictament subordinats als trajectes que determinen, al contrari del que passa amb el sedentari. El punt d'aigua està tan sols per ser abandonat, i tot punt és una parada i només existeix com a parada. Un trajecte és sempre entre dos punts, però l'entre-dos ha pres tota la consistència i gaudeix d'una autonomia com si es tractara d'una direcció pròpia. La vida del nòmada és **intermezzo**. Fins els elements del seu hàbitat estan concebuts en funció del trajecte que no deixa de mobilitzar-los." (p. 47)

"(...) "El gos prim corre pel carrer, aquest gos prim és el carrer", crida Virginia Woolf. Cal sentir així. Les relacions, les determinacions espaciotemporals no són predicats de la cosa, sinó dimensions de multiplicitats." (p. 71)

Deleuze, Gilles, citacions extretes de Maite Larrauri / Max, *El desig segons Gilles Deleuze*, València, Tàndem Edicions, 2000. Afeg5

La potència busca créixer i annexionar-se més territori. Els éssers humans, els animals, les plantes, posseeixen un territori que no es delimita per contorns fixos, sinó que està en continu moviment perquè està determinat per la força vital de cadascú. Un territori no es delimita des de fora, no és una propietat privada. Quan no actua la violència dels altres, el territori creix fins al límit de les pròpies forces.

Així doncs, el territori no és quelcom tancat, és més bé un vector que es mou. (...) El territori és esdevenir, es deixa envair o envaeix, es pobla, es desertitza.

Cadascú busca el seu propi territori fins i tot quan entra a una habitació nova: busca el lloc on es trobarà millor. La música és sempre l'expressió del / territori entès com a vector de moviment. Deleuze ens invita a recordar en quins moments cantem, quan cantussegem, quan repetim certa musiqueta, una tornada, com si es tractara d'un *ritornello*. En primer lloc, ho faig quan li pegue la volta al meu territori: estic netejant ma casa, se sent una ràdio allà lluny, tralalarà... En segon lloc, quan no sóc a casa, sóc fora del meu territori, intente tornar a casa, reterritorialització, cau la nit i vull donar-me ànims. En tercer lloc, em separe d'un territori i cante: "adéu, me'n vaig i sempre portaré al meu cor...", desterritorialització. La música diu allò que no es deixa dir d'una altra manera, la vida mateixa quan es mou, quan esdevé, quan arbreja, ocelleja, cuqueja. Si la potència dels ésser vius, la seua capacitat de veure's afectats s'expressara, taral.lejaria, cantaria la cançó del seu territori, faria sentir el seu *ritornello*. (pp. 34 / 35).

(...) Cal desenvolupar una gran prudència, ser nòmada sense acabar sent exiliat. Cal aprendre a conèixer-se a si mateix, experimentar, però mentre trobem allà [allò?] que ens convé. I fer-ho sense morir en l'intent. (p. 54)

[FRASE: SER NÒMADA SENSE ACABAR SENT EXILIAT***]

El viatge, el moviment, la desterritorialització adquireixen, gràcies a la imatge del rizoma, una dimensió més precisa. No són més vitals els individus que avui en dia es desplacen d'un lloc a un altre sense parar, per treball o com a turistes, ni els que canvien de domicili o d'amant contínuament. El rizoma no abandona un territori per a ocupar-ne un altre, sinó que connecta nous territoris i els envaeix amb el seu color, amb les seues formes, / amb el seu perfum, que van canviant i fusionant-se amb els colors, les formes i els perfums de l'envait. Es pot ser un sedentari, o un amic i amant fidel i moure's entre les coses, estar sempre al mig,

no deixar de fer món. I, al contrari, es pot ser un viatger empedreït, que canvia de llocs i d'amors i, tanmateix, estar sempre al mateix indret.

(...)

En contraposició als viatges de treball o de plaer que no són més que ruptures aparents i desterritorialitzacions barates, Deleuze oposa el bon viatge, aquell en el qual s'intenta verificar alguna / cosa, com anar a buscar un color amb el qual s'ha somiat, o una aroma de la qual no es coneix més que la descripció.

59 / 60 / 61)

(...) Parlem en abstracte quan diem que desitgem aquest o aquell objecte, perquè el nostre desig sempre és concret, sempre és el desig d'un conjunt espacial, geogràfic, temporal, territorial, concret. Referint-se a les novel·les de Marcel Proust, Deleuze afirma que, per exemple, no es desitja una dona, sinó aquesta dona i tots els paisatges, tots els encontres, tots els llibres, totes les ciutats que es / donen en ella, tot el que està embolicat en ella: estimar-la és desitjar desembolicar, desenvolupar allò que està embolicat. (pp. 75 /76)

(...) Cal fer que algunes coses boten a través de les línies de fuga, mitjançant processos de desterritorialització. En alguns casos faran falta aliats per aconseguir-ho. (...)

Què són els aliats? Són substàncies, però també afectes, però també moviments, que en contacte amb un cos organitzat procedeixen a trencar les línies dures de la identitat. L'alcohol, les substàncies al·lucinògenes, la música, (...). (...) (p. 85)

Deleuze, Gilles, citacions extretes de Maite Larrauri / Max, *El desig segons Gilles Deleuze*, València, Tàndem Edicions, 2000. Afeg5

Vaig errabundejar pels camins rals durant cinc setmanes. No acabava de decidir-me a emprendre d'una vegada per totes el dret camí de París: em semblava que mentre era al Perigord era a casa meua i que no em faltaria mai un rosegó de pa sec i un jaç de palla, encara que fos podrida, mentre ho sabés demanar per amor de Déu en la mateixa llengua de la bona gent dels masos. Però un cop en terra de gavatxos, ¿com em faria entendre ni com inspiraria llàstima, si seria foraster?

Delluc, Loís, *El Garrell*. Traduït de l'occità per Joan Sales, Barcelona, Club Editor 1984, 2010, p. 131. Títol original: *Tibal lo Garrêl*. 1era. Edició catalana: 1963.

Afegit10

Indians vilanovins de la segona meitat del segle XIX, que van fer fortunes a Cuba, anomenen Havana Xica a Vilanova i la Geltrú i la transformen quan tornen enriquits d'Amèrica.

Deltell, Bernat. Segons escriu Bernat Deltell en l'article 'Carnavals d'època a *El Temps* 871, 20-26.02.01, pp. 41-43. Afeg3

(...) Però si hom dedica massa temps a viatjar, hom es torna a la fi estranger al seu propi país, i el que és massa curiós sobre les coses que hom practicava en altres segles, roman ordinàriament ignorant de les que hom practica en aquest. (...)

Descartes, *Discurs del mètode*, traducció per Joaquim Xirau, Barcelona, editorial Barcino, s.d., p. 15. Afeg8

"I aquell era el retorn tan esperat a través de la cansada perspectiva de molts anys i pel qual havia sofert tants de treballs! Ni una cara acollidora, ni una mirada de perdó, ni una casa que li des recer ni una mà que li des ajud; i això, tanmateix, en el seu vilatge. Què cosa era, comparada amb aquella, la seva solitud en els espessos boscos malavinents, no avesats mai a l'home?

"Va comprendre que en la remota contrada de la servitud i l'afront havia pensat en el lloc nadiu així com era quan ell el deixà, i no pas com seria a la seva arribada. La trista realitat colpí fredament el seu cor, i en fou abatut el seu coratge. (...)

Dickens, Charles, *Pickwick (Documents pòstums del Club d'aquest nom)*, traducció de l'anglès de Josep Carner, Badalona, Edicions Proa, 1931, Volum I, p. 110. Afeg6

(...), afegint l'insult a l'oprobri, com va dir el lloro quan no solament el van arrabassar a la seva terra nadiua sinó que, encara, el van fer parlar en anglès.

Dickens, Charles, *Pickwick (Documents pòstums del Club d'aquest nom)*, traducció de l'anglès per Josep Carner, Badalona, Edicions Proa, 1931, Volum II, p.667. Afeg6

(...) Perquè tots nosaltres, com diu l'Esriptura, som estrangers, refugiats i pelegrins, com els nostres pares, voltant per la terra.

Duoda, *De mare a fill. Escrits d'una dona del s. IX. Duoda, comtessa de Barcelona i de Septimània*, B., Edicions de La Sal, 1989, p. 125. Afeg8

EEEEEE

"Si te'n pots anar, no és ca teva"

Efak, Guillem d'. Afeg9

(...)

I jo què puc dir-te? T'hauria d'advertir de tantes coses que no sé si et servirà de res. Tant és que marxis molt lluny com que vagis al poble del costat, sempre t'acompanyaran les mateixes sensacions.

Trobaràs a faltar la flaire dels teus racons, ... (...)

(...)

Un dia tornaràs a "casa". Creuràs que per fi s'ha acabat el procés, que el teu viatge ha donat fruit, que tot té un sentit. Llavors descobriràs que "a casa" ja no existeix, que els que hi eren ja no són els mateixos. p.

(...)

Ja res no tornarà a ser igual. No perquè els altres hagin canviat, sinó perquè ets tu qui t'has transformat en algú altre, no encaixaràs, potser, ni en el món del qual vas partir ni el món on vas anar a parar.

Aprenderàs a viure, finalment, a la frontera d'aquests dos mons, un lloc que pot ser divisió, però que també és encontre, punt de trobada. Un bon dia et creuràs afortunat de gaudir d'aquesta frontera, et descobriràs a tu mateix més complet, més híbrid, més immens que qualsevol altra persona.

El Hachmi, Nahat (Nador, Marroc, 1979), Inauguració Congrés Mundial Moviments Humans i Immigració (Fòrum Barcelona 2004, IEMed.), 2.09.2004. Najat (o Nahat) viu a Vic des que tenia vuit anys. Afeg6

¡Qué limitación ser nacionalista, pudiendo ser de cualquier sitio!

El Roto. Text de la vinyeta publicada el 24.04.2014 a *El País*. Ho he tret d'article de Víctor Maceda a *El Temps* núm. 1570, 15 juliol 2014, p. 21. Afeg10

No deixarem d'explorar, i la fi de tota la nostra exploració no serà una altra que arribar al lloc on vam començar i conèixer aquest lloc per primera vegada.

Eliot, Thomas S., Citació introductòria a l'article de Pere Tobaruela i Martínez i Joan Tort i Donada "Ernest Costa, la fotografia com a voluntat d'explicar les coses", *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 47, desembre 1998, pp. 145-156. Afeg1

El poble que deixa d'apreciar el seu heretatge literari esdevé un poble bàrbar. El poble que deixa de produir literatura deixa d'evolucionar intel·lectualment i sensitiva. La poesia d'un poble es nodreix de la parla i, alhora, li infon vida, i representa el punt culminant de la seva consciència, la seva força més gran i la seva sensibilitat més delicada.

Eliot, Thomas S., a *Funció de la poesia i funció de la crítica* (Columna, 1955). El text és de 1933. Afeg5

"No pararem d'explorar
i al final de tota l'exploració
arribarem allà on havíem començat
i coneixerem el lloc per primera vegada."

Eliot, Thomas S., fragment de *Four Quartets: Little Gidding* (1942). Afeg10

Jo penso que és bo sentir-se tan content de les arrels com del nou aire on es poden desplegar les branques. (...) i aquest equilibri és un senyal de salut psíquica.

Espinàs, Josep M., *Avui* 30.03.95. Afeg1

(...) "Un racó de paraigua a canvi d'un racó de paradís", canta Brassens. És clar que ho canviaria, perquè en el fons és el mateix. Cadascú de nosaltres busca un racó a la vida que és el seu paraigua, el seu paradís.

Espinàs, Josep Maria, escriptor, entrevistat per Pere Tió (Barcelona) amb motiu de la presentació del seu llibre *Un racó de paraigua*. *Avui*, 2.11.97. Afeg1

Un dia ja llunyà em varen dir

Que els mascles es recorden dels fets,
Dels llocs són les femelles qui ho fan
De preferència.
Podria ser.
Els meus llocs són la casa, la llar,
I les seves estances;
l'escola i els condeixebles.

Hauria de seguir.
De segur que hi sortiren llits, taules de menjador i d'estudi,
Lleixes de llibres i d'estris de la cuina,
De plats i copes,
D'ampolles.
Un reguitzell se'n seguiria.

Francesc Espinet, missatge correu electrònic, 26.07.2014. Afeg10

Per sort de tots nosaltres

No t'oblidis de l'arbre
de l'alta quietud.
Si les arrels asseques,
també t'agostes tu.

No deixis pas de veure
el camp on has nascut.
A terres més llunyanes
mai no seràs ningú.

No defugis la llengua
dels teus pares, perdut
en falsos brills de somnis:
esdevindries mut.

Esprui, Salvador, poeta. Afeg6

Oh, que cansat estic de la meva
covarda, vella, tan salvatge terra,
i com m'agradaria d'allunyar-me'n,
nord enllà,
on diuen que la gent és neta
i noble, culta, rica, lliure,
desvetllada i feliç!
Aleshores, a la congregació, els germans dirien
desaprovant: 'Com l'ocell que deixa el niu,
així l'home que se'n va del seu indret',
mentre jo, ja ben lluny, em riuria
de la llei i de l'antiga saviesa
d'aquest meu àrid poble.
Però no he de seguir mai el meu somni
i em quedaré aquí fins a la mort.
Car sóc també molt covard i salvatge
i estimo a més amb un
desesperat dolor
aquesta meva pobra,
bruta, trista, dissortada pàtria.

Esprui, Salvador, *Assaig de càntic en el temple*. D'"El Minotaure i Teseu". Text facilitat per J.C., d'un
recull. Ident94

Cada turó, cada pi, cada sarment, cada bri d'herba tenen a la meva terra una personalitat concretíssima.

Espriu, Salvador. Citació de frase 'Any Salvador Espriu', El Punt Avui, 18 desembre 2013. Afeg10

Sovint, quan em vaga,
o lo record m'entotsola,
d'un lloc em faig paga:
m'arrecero a Peramola,
lo bressol de ma nissaga.

Espunyes, Josep, *Alt Urgell, plany i passió*, Garsineu Edicions, Tremp, 1996. Afeg1

Jo seré fidel, sempre, al país on em van parir. Però no a la ciutat de València. I em pregunte una cosa: com és que tots els valencians que fan alguna cosa en la cultura són de poble?

Estellés, Vicent Andrés (Burjassot, 1924 - València, 1993, escriptor, poeta), entrevistat per Joan Francesc Mira a *El Temps* del vint i tants al vint i tants d'octubre de 1990 (no es llegeix bé en la imatge). Afeg9

"Si escric és per ells [el poble, la gent], per aquesta nostàlgia que tinc d'un món verdíssim. Recorde el poble (...) una olor de flor de taronger, les moreres, els alfalsos, les illes de canyes allí vora la sèquia, la de Montcada, com un brau argilós, i l'aigua entre la brossa i els canyars i l'amor i la remor que feia la brisa. (...) Un fil de veu em queda perdut entre els canyars, lledoners i figueres i dacsars."

Estellés, Vicent Andrés. Cal completar. Afeg9

Sí, Misser Mascó, 17. No és el títol d'un llibre:
és el meu domicili. és el món. és ma casa.
Ma casa és una casa entre altres vint-i-nou.
Sí, Misser Mascó, 17. És molt més que una adreça;
és, també, més que un llibre: és tota la meua obra.
Tota la meua vida entre quatre parets.

Les quatre parets llises i clares de ma casa.

Estellés, Vicent Andrés, poeta valencià. Poema que tanca el llibre *L'inventari Clement de Gandia*, a cura de Maria Josep Escrivà i Josep Lluís Roig, València, Edicions 96, 2012. Afeg9

FFFFFF

Tu te'n vas anar al seminari, però la vida va seguir en aquella Cervera que sempre enyoraries, perquè qui es trasplanta, qui se'n va, perd les pròpies arrels. En tindrà d'altres, però sempre enyorarà les primeres.

Fabregat, Rosa, *Hereus i brodadores*, Lleida, Pagès editors, 2008, p. 80. Afeg8

"M'inclino a creure que el meu material, el sud, no té gaire importància per a això que faig. Passa simplement que el conec, i a la vida no hi ha temps d'aprendre un altre lloc i alhora escriure."

Faulkner, William. Completar. Afeg9

(...) Li ho vaig dir a l'Addie, que portava mala sort viure en un camí, quan el van fer passar per aquí, i ella va dir, com a dona que és: "Doncs aixeca't i vés-te'n a un altre lloc". Però jo li vaig dir que portava mala sort, perquè el Senyor va fer els camins per a viatjar: per això els posà plans damunt la terra. Quan Ell vol que una cosa es mogui sempre, la fa allargada, com una carretera o un cavall o un carro, però quan vol que una cosa estigui quieta la fa dreta, com un arbre o un home. Així, doncs, mai no ha volgut que la gent visqui als camins, perquè, ¿què arriba primer, dic jo, el camí o la casa? ¿Heu vist mai que Ell posi un camí prop d'una casa?. Dic jo. No, mai no ho heu vist, dic jo, perquè sempre són els homes que no estan contents fins que posen la casa on tothom que passa en carro pot escopir al llindar, semblant la inquietud en la gent i fent-los venir ganes d'aixecar-se i anar a qualsevol altra banda, si bé Ell els volia quiets com un arbre o un munt de gra. Perquè, si Ell hagués volgut que l'home s'esti- / gués movent sempre i anant d'ací d'allà, ¿no l'hauria fet que s'arrossegues damunt el ventre, com una serp? És clar que ho hauria fet.

(...)

Faulkner, William, *Mentre agonitzo*. Traducció de R. Folch i Camarasa, Barcelona, Proa, 1968, pp. 43 / 44. Afeg9

(...)

-Heu viscut en diversos països. Com a cors, us sentiu desarrelat o cosmopolita?

-Desarrelat, ni pensar-ho, tot al contrari. El meu poble se m'apareix com el lloc al qual pertanyo. Penso que això de tenir un poble on tornes sempre és molt mediterrani. Tal com visc tens més possibilitats de ser cosmopolita. És un anar i tornar constant. Els viatges són sempre provisionals.

Ferrari, Jérôme (Paris, 1968), entrevistat per Lluís Bonada. *El Temps* 1531, 15 octubre 2013. Afeg10

Ingrata pàtria, no tindràs el meu cos!

Ferrer, Vicent. Frase apòcrifa, atribuïda a sant Vicent Ferrer. Sobre aquest personatge també hi ha l'anècdota segons la qual en anar-se'n definitivament de la ciutat de València es va espolsar les espadenyes per no endur-se'n ni la pols. Tot això ho assenyala l'antropòleg i escriptor Joan Francesc Mira (València, 1939), que ha publicat el llibre 'Sant Vicent Ferrer. Vida i llegenda d'un predicador', editat per Bromera (2002?), on presenta el sant valencià com un predicador que va seduir Europa i va mantenir una relació conflictiva amb València. Ho explica Lluís Bonada a *El Temps* 953, 17-23 agost 2002, pp. 94-95 [95]. Afeg5

[Nota meua: molta gent vol tornar al seu lloc d'origen per morir, o ser-hi enterrat. Voler-hi morir o no voler-hi morir ve a ser el mateix, el mateix lligam (en positiu) o la mateixa fixació o dependència (en negatiu).]

No cerc ni am aquell qui, vagarós,
Per llacs esquerps o desertes guixeres,
Cobert de pols, per les amples carreres,

Clama febrós: "On vaig." I amb vers plorós

Nega la llar dels seus i les fumeres
De llur destí. I es fa miseriós
D'un Més Enllà sense forma i colors,
O pelegrí d'impossibles tresqueres.

Mes cerc i am aquell qui diu: "Jo só",
I té una llar, té pàtria i mester,
I se'n fa un tot, i acata lleis severes.

I a sol llevat, i en un propi horitzó,
Alça el punyal i defensa el seu bé,
Mestre segur d'enyorades banderes.

Foix, J.V., *Sol, i de dol*, 1936 (data d'impressió, però no es publica fins 1947). Ident94

- La meua poesia sempre ha estat molt arrelada a la terra. I aquesta terrenalitat em prové del lloc on he nascut. La meua relació amb la natura sempre ha estat molt constant, i em serveix com a trampolí per poder explicar altres coses.

Font Massot, M.Rosa (Sant Pere Pescador, 1957), filòloga, ensenyant i poeta. Entrevistada per Raül Maigí, arran de la recepció del 52è premi Carles Riba de poesia per *Un lloc a l'ombra* (Avui, 18.12.2010). Afeg9

Aquell dia es va acomiadar de la infantesa. Ho va fer en un lloc determinat i en un moment precís, i per això se'n recordaria sempre. Durant molts anys hi donaria voltes i es preguntaria a què va renunciar aquell dia llunyà de la infantesa. Als vint anys en tindria una lleugera idea, i després es passaria la vida intentant reconquerir-la.

Fredriksson, Marianne, *La història de Simon*, Barcelona, Edicions 62 / Emecé, 1999 (edició original en suec: *Simon och ekarna*, 1985, p. 9.

Amb el pas dels anys, també, el record va perdre immediatesa. Més endavant, Anna m'hi va dur, a la nostra vall. I aleshores ho vaig reconèixer tot, el saltant, els llacs, els arbres i les senderes. Però tot allò no es recordava gens de mi. Per a mi va ser una experiència amarga, i em va fer plorar molt.

Més val no tornar-hi mai més, als llocs sagrats.

Fredriksson, Marianne, *Les filles de Hanna*, Barcelona, Edicions 62/Emecé, 2000, p. 236. (or. suec: *Anna, Hanna och Johanna*, 1994). Afeg5

No hay globalidad que sirva sin localidad que valga.

Fuentes, Carlos, escriptor mexicà, nascut a Panamà, *Los años con Laura Díaz*, novela de 1999, no sé l'editorial. Ho van citar en un programa de TV2 el 16.10.05, cap a les 22h aprox. Afeg7

"Els qui perdurem en zones no tan egrègies, més patètiques, no sabem sostraure'ns a l'exigència del micromon del qual formem part."

Fuster, Joan, *Nosaltres, els valencians*, Completar. Afeg9.

GGGGGG

"Som servidors de la pàtria de la terra, foscos vassalls potser descendents d'aquells colons jaumins que van aprendre dels àrabs a conduir l'aigua per les sèquies [la revista posa séquies], i que tenen el fang incrustat sota les ungles i en un plec tou de l'ànima" p. 97

Garí, Joan, *Història d'Amèrica*, Barcelona, Editorial Acontravent, 2011. Afeg9

"M'he preguntat sovint què em lliga al País Valencià. He nascut ací -això és una evidència social i ginecològica-, però no compartisc alguns dels més importants senyals d'identitat que s'hi ha afaiçonat amb una intemperància secular. No m'agraden -no m'interessen- les falles, ni en general les festes de carrer"

Garí, Joan, escriptor valencià. *Viatge pel meu país. En el camí de Joan Fuster, 50 anys després*. València, Editorial 3i4, 2012, p.29. (Una mena de subtítol diu 'Joan Garí. Vist per Joan Antoni Vicent'.)
Afeg9

(...)

E.V. *Per què va tornar?*

T.G. Aquest és el meu aire. Sempre vaig dir que quan tingués els fills col·locats tornaria. Ells són francesos...

E.V. *Ho diu amb recança.*

T.G. Esclar. I més me'n fa quan veig que aquí ens van fotent la cultura.

(...)

Garriga, Teodor (1909), director de Ràdio Associació de Catalunya durant la guerra civil espanyola, exiliat a França, entrevistat per Enric Vila a l'*Avui* 14.07.03. Afeg6

L'originalitat consisteix en retornar als orígens.

Gaudí, Antoni, arquitecte català, segons anunci de l'Any Gaudí a TV3, juny 2002. Afeg5

Defensant la nostra terra, en realitat, defensem tota la terra. Cadascú defensa allò que té més a prop, però l'objectiu és el mateix.

Gaya, Artur, és un dels músics del grup de música tortosí 'Quico el Célio, el Noi i el Mut de Ferreries'. Conversa amb Rosanna Melià. *El Temps*, 960, 5-11 nov. 2002, pp. 82-84 [83]. Afeg6

"D'ençà del 1936, jo vaig pel món com el jueu errant. Tant se me'n dóna un lloc com un altre, [...] arreu em trobo bé igualment, perquè sempre he estat un viatger i curios de mena; però enlloc no arribo a sentir-me a casa. Aquesta sensació tan confortable l'he perduda del tot. Perquè -cosa estranya!- el lloc on ara em trobo més malament és a Catalunya, i sobretot a Barcelona, on tot em parla de l'inaudit enviliment, de la inaudita catàstrofe."

Gaziel (pseudònim d'Antoni Calvet). És una cita tretada del capítol 'Meditacions en el desert' pp. 86-89, del llibre de Xuan Bello, *Història universal de Paniceiros*, Barcelona, Adesiara, 2008. (Original en asturià: *Hestoria universal de Paniceiros*) Afeg9

Nkata les había sugerido a sus padres más de una vez que se cambiaran de casa; de

hecho, les había insistido en que él les ayudaría a hacerlo. Pero habían rechazado todas sus ofertas. Si la gente / empezaba a arrancar las raíces en la primera oportunidad que se le presentara, le había explicado Alice Nkata a su hijo, la planta entera moriría. Además, quedándose donde estaban y teniendo un hijo que había podido escapar de lo que en verdad podría haberle arruinado la vida para siempre, servían de ejemplo para el resto de vecinos. No había necesidad de pensar que sus propias vidas estaban limitadas, si entre ellos vivía alguien que les había mostrado que eso no era así. (pp. 874-875)

George, Elizabeth (Susan Elizabeth George, novel·lista nord-americana), *Memoria traidora*, B, Editorial Diagonal/Grup62, 2001, PP. 874-875. (Original: A Traitor to Memory, 2001). Afeg5

L'aventura, la gran aventura, és veure sorgir alguna cosa desconeguda cada dia a la mateixa cara. Això és més gran que tots els viatges al voltant del món.

Giacometti, Alberto (1901-1966), escultor i pintor nascut en un poble de Suïssa. La cita és d'un article d'Ignasi Aragay (Barcelona), comentant una exposició inaugurada a La Pedrera el març del 2000. (*Avui*, 7.03.00) Afeg3

BARCELONA JA NO ÉS BONA,
O MI PASEO SOLITARIO EN PRIMAVERA

(...)

Así yo estuve aquí
dentro del vientre de mi madre,
y es verdad que algo oscuro, que algo anterior me trae
por estos sitios destartalados.

(...)

(p. 12)

RIBERA DE LOS ALISOS

Los pinos son más viejos.

Sensero abajo,

sucias de arena y rozaduras
igual que mis rodillas cuando niño,
asoman las raíces.
Y allá en el fondo el río entre los álamos
completa como siempre este paisaje
que yo quiero en el mundo,
mientras que me devuelve en mi recuerdo
entre los más primeros de mi vida.

Un pequeño rincón en el mapa de España
que me sé de memoria, porque fue mi reino.

(...)

(p. 16)

Gil de Biedma, Jaime (Barcelona, 1929-1990). Textos trets de la *plaque* (Caixa de Catalunya) feta per a l'exposició 'Jaime Gil de Biedma. [El poeta que volia ser poema]', feta a L'Entresòl de La Pedrera de Barcelona, del 15 de stembre al 23 d'octubre de 2005 (comissària Carme Riera). Afeg9

De vegades, quan m'assaltava la curiositat d'aquestes coses exòtiques, envejava el viatger que veu tals meravelles unides a unes altres en la vida quotidiana. Però ell també es converteix en una altra persona. Ningú no camina impunement sota les palmeres, i segur que el pensament canvia en un país d'elefants i tigres.

Goethe, J.W., *Les afinitats electives*, Barcelona, Proa, 1991, p.168. Ident94

Manchmal, wenn mich ein neugieriges Verlangen nach solchen abenteuerlichen Dingen anwandelte, habe ich den Reisenden beneidet, der solche Wunder mit andern Wundern in lebendiger alltäglicher Verbindung sieht. Aber auch er wird ein anderer Mensch. Es wandelt niemand ungestraft unter Palmen, und die Gesinnungen ändern sich gewiss in einem Lande, wo Elefanten und Tiger zu Hause sind.

Goethe, J.W., *Die Wahlverwandschaften*, Insel Verlag, 1972, p. 174. Ident94

Estimat Guillem, he reflexionat sobre aquest afany d'estendre's, de fer noves descobertes, de vagabundejar, que és innat a l'home; i, també, sobre aquesta interna inclinació a donar-se voluntàriament un límit, a rutllar per la rodera acostumada sense anguniar-se ja més ni a dreta ni a esquerra.

Goethe, J.W., *Les desventures del jove Werther*, B, Ed. 62, 1999, p. 40 [nota 70]. Afeg2

A mi, que sóc terriblement polonès i estic terriblement rebel·lat contra Polònia, sempre m'ha irritat el petit món infantil polonès, imitatiu, clenxinat i devot.

Gombrowicz, Witold, escriptor polonès, exiliat a l'Argentina el 1939 i retornat a Europa, *Dietari (1953-1956)*, Barcelona, Edicions 62, 1999, p. 288. Afeg1

(...) Si evocara cada grafo del trazo del camino se iría dibujando esta mujer que ahora escribe, distanciada y próxima a vosotros y a su vida.

Cerdanyola del Vallés, 9 de marzo de 2011

González Echevarria, Aurora, professora d'antropologia, text extret d'un missatge enviat a APS i altres amics el 9 de març de 2011. Afeg9

-Qui sap! --respongué el Toixó--. Els homes, arriben, s'instal·len per un quant temps, progressen, construeixen i se'n van. És la seva manera de fer. Nosaltres, en canvi, restem. (...) (p. 71)

(...) Prou que ho veia, que tot allò era vulgar i senzill --i fins i tot rònec--; però alhora s'adonava del que significava per a ell i de l'important que era de tenir en la vida un port de refugi com aquell. No, no pensava pas renunciar a la nova vida i als seus vastos espais, girar l'esquena al sol i l'aire i a tot el que li oferien per enfonyar-se en el seu cau i quedar-s'hi per sempre; el món de "dalt" era massa fort i encara l'atreia, fins en el fons del seu catau; i sabia prou bé que havia de tornar a aquell altre escenari més espaiós que el seu. Però feia bo de pensar que sempre podia tornar allà, que tenia aquella llar que era seva i totes

aquelles coses que tant s'havien alegrat de reveure'l i de les quals sempre podia esperar la mateixa acollida senzilla i cordial. (p. 93)

Grahame, Kenneth, *El vent en els salzes*, B, Joventut, 1993 (or. anglès *The wind in the willows*, 1944). Afeg1

"O dolça vila natal,
que vas a missa i a dansa,
quan altre record no em val,
que em valgui ta recordança."

Guerau de Liost, *Selvatana amor*. Completar. Afeg9

(...)

- Ha dit algun cop: "El meu tatuatge és la terra."

- Això ve molt determinat per les circumstàncies de la Guerra Civil. La meua mare provenia d'una família pagesa d'Agramunt, i ens hi vam refugiar durant un any i mig. Aquest període em va marcar i va determinar la meua vinculació a la terra, que és un dels elements posats en primer terme a la meua obra.

- En la terra representada als seus quadres no hi ha massa verds...

- La meua concepció de la terra s'inspira molt en el paisatge d'Agramunt i de les comarques de l'Urgell i la Segarra, que és una terra més aviat àrida, seca. Per tant, no és la terra idíl·lica, amb molt de verd, sinó la terra de secà que dóna el blat.(...)

- Més que representació, la natura que batega en la seva obra és sobretot, experiència a transmetre? /

- Sí, és una cosa viscuda, perquè jo no puc fer res que no hagi viscut. M'he imbuït molt de natura --inclosos el mar i el seu blau-- però també de ciutat, i la meua obra reflecteix aquest dualisme. (...)

(...)

Guinovart i Bertran, Josep (Barcelona, 1927). Introducció a una entrevista que Joan Alcaraz li fa a Guinovart en *El Temps* 1104, 9.08.05, pp. 68-71. El pintor té la seva casa i l'estudi a la muntanya de Castelldefels (Baix Llobregat), des d'on es veu el mar. A Agramunt té l'Espai Guinovart. Afeg7

HHHHHH

El mite de l'origen manté el doble sentit del verb alemany *Entspringen*, l'estremiment davant la pèrdua de les arrels i el respir d'alliberament després de l'acte de la fugida.

Habermas, Jürgen, *El discurs filosòfic de la modernitat*, citació de cloenda de l'obra d'Antoni Marí, *Entspringen*, B, Edicions 62, 2000. L'edició original és: *The philosophical discourse of modernity: twelve lectures*, Cambridge, Polity Press, 1987. Afeg3

(...) Si camino cap al nord, també em dirigeixo vers el sud; en conseqüència, tant és la direcció que prengui, i això no vol pas dir que l'important és caminar; més val no moure's de lloc, segons com. (...) (p. 19)

(...) Si no volem anar enlloc, qualsevulla camí ens hi portarà, però ens el podem estalviar. L'enlloc som nosaltres mateixos; i això no obstant, no és pas dins nostre, l'enlloc, és fora i lluny, tan lluny que no hi podrem arribar mai, (...).

(p. ???)

Hac Mor, Carles (Carles Hernández Mor), *Despintura del jo*, València, Edicions 3i4, 1998. Afeg1

Les meves arrels són aquí. Crec que el meu cor també.

Hallie, frase del final de la pel·lícula *The man who shot Liberty Valance*, de John Ford, 1962. Parla la protagonista femenina, Hallie (Vera Miles). Afeg2

Mi padre era un tipo gris. Fue pastor protestante en una oscura parroquia irlandesa durante 40 años. Yo había huido ya muy joven de aquel sitio donde nunca pasaba nada. Me irritaba su mediocridad y la de mi padre, que parecía feliz chapoteando en aquella charca de provincias. Me dieron la noticia de la muerte de mi padre durante una reunión de negocios en París.

-¿Le afectó?

-Yo entonces era un alto directivo de la Shell, profesor de la London Business School, acababa de triunfar con mi primer libro, era papá de dos niños preciosos, con casa en el campo y en la ciudad y empezaba a ser famoso... ¡Éxito! La muerte de mi padre era un engorro en mi agenda superapretada.

-¿Qué hizo usted?

-Iba a una ceremonia familiar, íntima, discreta, como la vida de mi padre, cuando, al llegar, vi que la policía abría el camino a una caravana inmensa de coches. La gente había invadido los sembrados cercanos a la parroquia, no se podía contener a la muchedumbre... Reconocí algunas caras: niños del coro de la parroquia que hoy eran hombres y mujeres, decenas de amigos que habían venido de todos los rincones de Irlanda y de Gran Bretaña, había cientos de personas...

-¿Lo esperaba?

-Por Dios, no. Estaban allí, muchos llorando y recordando buenos momentos. Mi padre había bautizado a decenas de aquellos hombres, había casado a otros, había enterrado a sus familiares... Les había consolado en momentos difíciles...

-Y ellos no habían olvidado.

-No. Y yo empezaba a despertar de un sueño... Cuando todos se fueron, me senté y pensé: "¿Quién demonios vendría a llorar a mi funeral desde miles de kilómetros con lágrimas en los ojos?".

-¿Y qué? ¿Es que a usted eso le importa?

-A mí sí. Aquello cambió mi vida.

(...)

Handy, Charles, entrevistat per Luís Amiguet a *La Vanguardia* 6.11.2002, a l'entrevista de la darrera pàgina. Afeg5

(...) La nostra terra es basa en el moviment, gairebé ja no recorde quantes vegades em vaig mudar quan era jove. "Vés a l'oest!" està en tots nosaltres. Des de menuts aprenem a deixar enrere allò que es queda enrere i a no portar-ho amb nosaltres com un llast. Per aquest motiu som més ràpids. Tots els nord-americans que conec estan en condicions de preparar les coses i començar a fer camí.

Hanks, Tom, actor de cinema, entrevistat per Lars-Olav Beier i Martin Wolf (traducció de Blanca Juan) a *El Temps*, 1413, 12 de juliol de 2011, pp. 64-65-66.

Personalment opino que el meu art, malgrat els viatges arreu, està profundament

arrelat al terror, a l'estreta franja entre els dos mars.

Hansen, Emil (Emil Nolde de nom artístic), pintor alemany, nascut el 1867 a Nolde, poble alemany prop de la frontera amb Dinamarca. El 1902 va canviar el seu cognom pel nom del seu poble d'origen. Afeg1

-La vostra heroïna ha quedat per sempre més marcada pel seu lligam amb l'illa i necessita tornar-hi. L'illa marca una relació estreta amb els que hi han nascut?

-No per l'illa. Hi ha dues menes de persones, les lligades per sempre al seu lloc de naixement i les que no. Pot ser una illa o un poble de muntanya.

Harris, Joanne (Yorkshire, Anglaterra, 1964), escriptora. Part de l'entrevista de Lluís Bonada a *El Temps* 997, 23-28.07.03. Afeg6

(...) Casa meva és la casa on visc, el poble o ciutat on vaig néixer, on he passat la major part del temps. Casa meva és la meva família, el món dels meus amics, el medi social i intel·lectual en el qual visc, la meva professió, la meva empresa, el meu lloc de treball. Casa meva és també, per descomptat, el país on visc, la llengua que parlo i el clima espiritual i intel·lectual del meu país expressat en l'idioma que s'hi parla.

(...) Crec que cada cercle, cada aspecte de la casa humana, mereix que se li atorgui la seva part. No té sentit negar o excloure per força cap aspecte, ni un de sol, en benefici dels altres; cap no hauria de ser considerat menys important o inferior.

(...) Tots els cercles de casa nostra, el nostre medi natural, formen part inseparable de nosaltres mateixos i són un medi per a la nostra identitat humana. Si a l'home se'l priva completament dels diferents aspectes de casa seva, se'l priva de si mateix, de la seva humanitat.

Havel, Václav, a *La Vanguardia* 28.01.92, reproduït a *l'Avui* 29.01.92. Afeg1

El caminant

(...)

Si un home, però, ni que fos al darrer dels seus dies, de lluny arribat i baldat en el fons del seu cor, retrobava un cop més el país, tindria altre cop les galtes vermelles, i els ulls, ja quasi apagats, serien com foc de bell nou.

Der Wanderer

(...)

Aber wenn einer auch am letzten der sterblichen Tage,
Fernher kommend und müd bis in die Seele noch jetzt
Wiedersähe diS Land, noch Einmal müSte die Wang' ihm
Blüh'n, uns erloschen fast glänzte sein Auge noch auf.

(...)

Retorn a casa

4

Cert: aquesta és la terra nadiua i el sòl de la pàtria;

allò que buscaves, ja ho tens, que et surt a trobar.
No debades es planta talment com un fill, al llindar que murmura
i oneja, i mira i et busca paraula amatent,
amb càntics, el bon vianant que passeja, magnífica Lindau!
Un dels portals acollents del país és aquest,
que et convida a fer cap a contrades llunyanes amb tot de
[promeses,

(...)

Però encara amb més força em convides, porta sagrada!,
a tornar a les senderes amigues tot plenes de fruits,
a fer cap de bell nou a la pàtria i les ribes vermelles del
[Neckar,
i als boscos, al verd de l'arbreda tothora amb aïret, /
on clapes d'avets el faig punxegut i el bedoll acompanyen,
i arreu hi ha poblets escampats que em capturen, amics.

5

Allà és on m'acullen. Oh, veu de ciutat, oh, veu de la mare!,
que em toques i animes coses apreses fa temps.
(...)

Hölderlin, Friedrich, *Elegien-Elegies*, poemes triats escrits entre 1800 i 1801, publicats junt amb *Der Archipelagus-L'arxipèlag*, en edició bilingüe a Barcelona, Quaderns Crema, 1999 (traducció de Jordi Llovet). La citació de 'El caminant' correspon als versos 37 a 52 i es troben a la pàgina 74 (versió alemanya) i 75 (versió catalana) de l'edició indicada. La de 'Retorn a casa' correspon als versos 35 a 62 i 67 a 74, i es troben a les pàgines 98 i 100 (versió alemanya) i 99 i 101 (versió catalana). Afeg3

Torna, lleial, el poble d'Atenes al mar que esperava
amb les aigües calmades als ports; dels cims de la pàtria davallen,
com ones, confoses del goig, gentades sobergues i airoses
al pla que deixaren. Però així com el fill, que hom pensava
[perdut,
retorna un bon dia, fet home, a la mare envellida i cansada
de tant esperar, fa temps amb el cor encongít per la pena,
i la joia de veure el seu fill no s'adiu amb l'espera tan llarga
i la mare té feines a entendre les coses que diu aquest fill
que ha tornat al seu pit i l'estima i li adreça paraules meloses,
així també els sembla als guerrers que han tornat al terror de
[la pàtria.

(...)/(...)

Ja un home s'afanya a buscar entre la runa l'indret on tenia
la casa, i al coll se li agafa la dona i l'hi plora, que pensa
en els íntims racons on hi feien dormida; els nens ja demanen
on para la taula de fusta, allà on seien en bella assemblea,
amb l'esguard amatent dels seus pares, els déus riallers de la
[casa.

Però el poble ja para les tendes, s'apleguen una altra vegada
els veïns, i, seguint els costums i l'instint que el seu cor els
[ensenya,
aixequen les cases airoses, en ordre, al voltant dels turons.
Així viuen ara els antics, com homes ben lliures, com éssers
segurs de la força que tenen, del tot refiats del futur:

aquells que, com aus miggradores, corrien abans de cimbal
en cimbal, tot cantant, senyors del boscatge i les aigües

[disperses.

Abraça el seu poble lleial, com solia, la sempre fidel
mare terra, i els homes descansen tranquils sota cels favorables,
(...).

Hölderlin, Friedrich, *Der Archipelagus-L'arxipèlag*, poema escrit cap a la primavera de l'any 1800, publicat
junt amb una selecció de les *Elegien-Elegies*, en edició bilingüe a Barcelona, Quaderns Crema, 1999 (traducció
de Jordi Llovet). La citació correspon als versos 136 a 145 i 156-169, i es troben a les pàgines 56 i 58
(versió alemanya) i 57 i 59 (versió catalana) de l'edició indicada. Afeg3

"(...)

car son destí és els seus que estima reveure i atènyer
el seu palau alt de sostre i la seva terra paterna"

(Zeus, dirigint-se al seu fill Hermes, fent referència a Ulisses.)

Homer, *L'Odissea, Traducció poètica de Carles Riba*, B, Alpha, 1953, p.98. Ident94

[Hi hauria moltes altres coses a extreure!]

El meu home era una persona molt intranquil·la. Sempre volia ser en un altre lloc
que aquell on era i qualsevol cosa que fes la feia a corre-cuita, per anar a
escampar la boira com més aviat millor. Sempre volia tornar allà d'on havia fugit.

Hrabal, Bohumil, escriptor txec, *Noces a casa*, Barcelona, Destino, 1993. Trad. Monika Zgustová. Citat en
article d'Isabel Monsó sobre el llibre del qual es presenta la traducció al català (*Avui*, 16.01.94). Afeg3

'(...) La seva influència [de la llengua] benèfica es manifesta especialment en
presència del sòl natal com l'acció espontània del poble del qual és l'expressió
viva. (...)'

Humboldt, Alexandre de (Berlín, 1786-Berlín, 1859), explorador, naturalista i geògraf. La citació, sense
més detalls, es recull a la pàgina 142 de l'article de Marc-Aureli Vila i Comaposada 'Els catalans en
l'obra de Humboldt', *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 50, desembre 2000, pp. 141-161.
Afeg10

(...) No es pot viure sense un lloc, sense un sentiment d'espai que no és
únicament exterior, sinó que té un component interior; llocs mentals. (...)

Hustvedt, Siri, *L'estiu sense homes*, Barcelona, Empúries i Anagrama, 2011, p. 21 (orig. *The summer
without men*, 2011). Afeg9

IIIIII

(...) Sempre m'he sentit unit a l'Empordà. Encara que barceloní i vivint a
Barcelona, tothom necessita un punt de referència, la consciència de les arrels;
això potser forma part del lirisme, però omple i satisfà molt. (...)

Ibàñez Escofet, Manuel, entrevistat a Catalunya Ràdio en el programa "El lloro, el moro, el mico i el senyor de Puerto Rico" pels components de la Mercantil Radiofònica, Jordi Vendrell, Quim Monzó i Ramon Barnils. Ramon Barnils, Quim Monzó i Jordi Vendrell, *El lloro, el moro, el mico i el senyor de Puerto Rico*, Barcelona, Empúries, 2001. Primera edició, 1987. Afeg10

Al final de la pel·lícula de Luchino Visconti *El Gatopardo* (*Il Gattopardo*) el Príncep comenta a l'enviat del nou poder per proposar-li que s'hi incorpori que, per canviar, cal marxar de l'illa -Sicília- als 20 anys.

Il Gattopardo. Afeg9

Tantas idas
y venidas,
tantas vueltas
y revueltas
(quiero, amiga,
que me diga),
¿son de alguna utilidad?

Iriarte, Tomás de (1750-1791): Fábula XXXI. Afeg3

"Nom dé Diou! Pourquoi qu'ils veulent courir si loin!" avait gueulé Toinou. Il avait pris Honorine à témoin. "Y veulent voir quoi, / ces minots? Hein! Vé, tu peux me le dire! Tous les pays y sont ici. Des types de toutes les races. Des échantillons de toutes les latitudes." (...)

Izzo, Jean-Claude, *Total Khéops*, Éditions Gallimard, 1995, pp. 157 / 158. Afeg9

(...) C'est comme cette ville, tu vois, elle vit de tous ceux qui y ont vécu. Tout le monde y a transpiré, galéré, espéré. Dans les rues, ma mère et mon père ils sont toujours vivants.

-C'est parce qu'on appartient à l'exil.

-C'est Marseille qui appartient à l'exil. Cette ville ne sera jamais rien d'autre, la dernière escale du monde. Son avenir appartient à ceux qui arrivent. Jamais à ceux qui partent.

-Oh! Et ceux qui restent, alors?

- Ils sont comme ceux qui sont en mer, Felix. On ne sait jamais s'ils sont morts ou vivants.

(...)

p. 120

Pourquoi n'étais-je jamais parti, pour ne jamais revenir? Pourquoi me laissais-je vieillir dans ce cabanon de trois sous, à regarder s'en aller les cargos? Marseille, c'est sûr, y était pour / beaucoup. Qu'on y soit né ou qu'on y débarque un jour, dans cette ville, on a vite aux pieds des semelles de plomb. Les voyages, on les préfère dans le regard de l'autre. (...)

pp. 122 / 123

Izzo, Jean-Claude, *Chourmo. Une enquête de Fabio Montale*, Éditions Gallimard, 1996.

(...) Ici, dans ce bar, chacun savait bien pourquoi il était de Marseille et pas d'ailleurs, pourquoi il vivait à Marseille et pas ailleurs. L'amitié qui flottait là, dans les vapeurs d'anis, tenait dans un regard échangé. Celui de l'exil de nos pères. Et c'était rassurant. Nous n'avions rien à perdre, puisque nous avions déjà tout perdu.

Izzo, Jean-Claude, *Solea. Une enquête de Fabio Montale*, Éditions Gallimard, 1998, p. 24. Afeg9

JJJJJJ

(...) A l'avió, vaig sentir una frase en català. Era una frase qualsevol de conversa quotidiana. (...) En aquell moment, emperò, va ser com si el cel bromós del nord, que encara portava gravat als ulls, es transformàs de sobte en el blau intens del Mediterrani. Les paraules m'havien retornat a casa abans d'arribar-hi. Aquells passatgers desconeguts que compartien amb mi un trajecte d'avió m'havien fet -sense saber-ho- el millor obsequi: els mots que s'identifiquen amb el propi país, que ens permeten tornar-hi quan encara en som lluny.

Janer, Maria de la Pau, escriptora mallorquina, article 'Des de la distància. El viatge: una experiència de recuperació de la sensibilitat', *Avui*, 16.09.00, p. 20. Janer explica que ha tornat d'un viatge a Guatemala, i evoca en aquest fragment el record d'un retorn a la seva terra després d'una estada de dos mesos a Alemanya, quan era molt jove. Afeg3

(...) Els illencs sempre volem morir on vam néixer. És una qüestió de terra apamada, de mar que l'envolta, de cel.

Janer, Maria de la Pau, escriptora mallorquina, articlet: 'El meu avi', *Avui*, 19.07.02. Afeg5

Ha mort a Cancun, que vol dir morir lluny de casa. Això deu ser una cosa trista: quan la vida se'ns escapa en paisatges estranys, mentre la memòria ens porta el record d'uns altres paisatge que no veurem mai més.

Janer, Maria de la Pau, 'Cos d'explosius', *Avui* 14.07.04. Es refereix a un jove de 30 anys, Fernando. Va morir en trencar-se dins el seu estómac una de les 44 càpsules de cocaïna que portava. L'article no diu d'on era la persona. Afeg6

De vegades vull creure que Tossa és un poble diferent dels altres, però sospito que amb la qüestió dels "forasters" és com qualsevol altre. Un "foraster" és qualsevol que no visqui a Tossa o als masos del voltant. Tant li fa que visqui a Madrid o al poble del costat. Els "estrangers" vénen d'altres països i se'ls tracta amb amabilitat. Als "forasters" se'ls menysprea de tot cor. El problema del telefonista basc i la seva família era que eren "forasters". En temps de pau s'haurien sentit mal rebuts i ja està, però amb la guerra la cosa era que ningú no els volia vendre res. Els refugiats bascos rebien racionament del seu propi govern quan estaven a l'atur. En Marcelino era funcionari de l'estat i tenia dret als vals de racionament del govern. A Tossa, però, no es feien vals. Qui més qui menys s'espavilava pel seu compte gràcies a un familiar pescador, o pagès, i s'ajudaven als uns als altres. A nosaltres ens ajudaven perquè érem "estrangers", i tot i que durant la guerra l'estoc per als "estrangers" era mínim, se'ns considerava bé perquè parlàvem català i no ens ficàvem amb ningú. Els bascos parlaven castellà i la gent no en volia saber res. Comprar queviures s'havia convertit en l'art de suplicar, bitllets en mà.

No hi havia altra sortida que cuidar-nos directament de l'alimentació dels bascos. També ens cuidàvem de l'alimentació de la / Francisca i la seva família (ella era considerada "forastera" perquè havia vingut d'Extremadura disset anys enrere, i el seu marit, en Pepito, era de Girona i només feia vint anys que era a Tossa). (...)

Johnstone, Nancy, *Un hotel a la costa (Tossa de Mar, 1934-1939). Introducció, edició i traducció de Miquel Berga*, Barcelona, Tusquets, 2011, pp. 239/240. Afeg9

Entremig de totes les terres,
tu, el meu país, ets com un niu d'ocells;
ets com un niu d'ocells a la forca d'un branca,
i caps sencer en el palmell de la mà,
entremig de totes les terres.
(...)

Jordi-Pere Cerdà (pseudònim d'Antoni Cayrol), "Entremig de totes les terres", *Un bosc sense armes*, dins *Poesia completa*, Barcelona, Columna. Reproduït a la revista *Mirmanda. Revista de cultura*, número 8, 2013, "Els Països Catalans. Assaig. Les Pays Catalans. Essai", p. 9. Afeg10

"Em costa marxar de París perquè m'he de separar dels meus amics; i em costa marxar del camp perquè aleshores m'he de separar de mi".

Joubert, Joseph, *Pensaments*. Afeg8

KKKKKK

Allí passaven hores, hores d'alens comuns, de batecs de cor comuns, hores durant les quals K. tenia sense cessar el sentiment que s'extraviava, o bé que era més lluny en el món estranger que cap ser abans que ell, en un món estranger on el mateix aire no tenia cap element de l'aire natal, on s'havia d'ofegar d'estrangeria i on no es podia fer res més, enmig de seduccions insensates, que continuar movent-se, que continuar extraviant-se.

Kafka, Franz, *El castell*, citat per M. Kundera, *Els testaments traïts*, B, Destino, 1994, p.52. Ident94

El kuna té el seu territori definit, i el que volem és que ens el respectin, que no hi hagi penetracions il·legals al nostre territori.

Kantule, Nelson de León (Ustupu, Panamà, 1959), president de l'Associació Napguana, que defensa els drets del poble kuna. El text és l'inici de la resposta a una pregunta de l'entrevista de Gemma Aguilera a *El Temps*, 898, 28.08-3.09.2001, pp. 35-37 (36). Afeg5

Y, finalmente, el descubrimiento más importante: la gente. Gentes de aquí, del lugar. ¡Cómo encajan en ese paisaje, en esa luz, en ese olor! ¡Cómo se convierten el hombre y la naturaleza en una comunidad indivisible, armónica y complementaria! ¡Cómo se funden en un solo cuerpo! ¡Cómo cada una de las razas está enraizada en su paisaje, en su clima! Nosotros moldeamos nuestro paisaje y él moldea los rasgos de nuestros rostros. En medio de esas palmeras y lianas, de toda esa exuberancia selvática, el hombre blanco aparece como un cuerpo extraño, estrafalario e incongruente.(...) ('El comienzo, el impacto, Ghana 1958', pp. 9-19 [11])

(...) Su objetivo principal, por supuesto, es la vuelta a la tierra de sus antepasados. Tierra de los antepasados, en África, es una noción sagrada; se trata de un lugar anhelado y magnético, la fuente de la vida. (...) ('Conferencia sobre Ruanda', pp. 177-194 [188])

(...) De modo que hay que levantar el campo cuanto antes y volver a emprender el camino. Estas personas no sienten ningún apego al lugar en que se hallan. Pronto se irán de aquí sin dejar rastro. En sus canciones, que entonan en las noches, siempre se repite el mismo estribillo: "¿Mi patria? Mi patria está allí donde llueve." ('El pozo', pp. 214-222 [214])

El somalí nace en algún lugar junto a un camino, en una cabaña-refugio o, simplemente, bajo el cielo raso. Jamás sabrá su lugar de nacimiento, que tampoco será inscrito en parte alguna. Al igual que sus padres, no tendrá una aldea o un pueblo natal. Tiene una única identidad: la que marca su relación con la familia, el grupo de parientes y el clan. (...) / (...) La persona privada, particular, el individuo, no existe; sólo cuenta como parte de este u otro linaje. ('El pozo', pp. 214-222 [217/8])

Ahora el pequeño somalí empieza a conocer su mundo. Lo aprende. Esas acacias solitarias, esas matas de hierba espinosa, esos boababs gigantes se convierten en señales que le dicen dónde está y por dónde debe caminar. (...) / (...). Aunque, aparentemente, no se vea nada alrededor, nada más que extensiones desnudas y desiertas, lo cierto es que estas tierras las cruzan numerosos caminos y senderos, rutas e itinerarios, cierto que invisibles en la arena y entre las rocas, pero no menos impresos de modo imborrable en la memoria de las gentes que llevan siglos atravesándolos. En este lugar empieza el gran juego somalí, el juego de la supervivencia, de la vida: dichas rutas conducen de pozo en pozo, de pasto en pasto. Como consecuencia de guerras, conflictos y regateos seculares, cada grupo familiar, cada unión y clan tiene sus propias rutas, pozos y pastos reconocidos por la tradición. (...). ('El pozo', pp. 214-222 [218/9])

Kapuscinski, Ryszard (amb accent agut a la primera s i a la n), *Ébano*, B, Anagrama, 2004, 11ena edició; la primera edició és de 2000 (edició original en polonès: Heban, Czytelnik, Varsovia, 1998) Afeg6

Comprenc perquè pot viatjar: Té un lloc on tornar.

Kar-wai, Wong (Hong Kong, 1997). Frase de la pel·lícula *Happy Together* dirigida per ell. Afeg7

(...) La seva tomba [del seu pare] i la del meu avi van quedar a Bakú, la ciutat que jo vaig haver d'abandonar en 1990 durant els enfrontaments entre els àzeris i els armenis. Ara ja no és la mateixa on jo vaig néixer. La Bakú d'abans tenia una atmosfera especial, producte d'un cert nivell intel·lectual i d'una intensa activitat. S'hi parlava rus, sense distincions d'origen. Avui, gairebé tots els jueus són morts, els han matats, igual que una part dels armenis, i la resta han hagut de fugir. També els russos n'han marxat, i alguns àzeris... Bakú ha esdevingut una capital musulmana oriental típica. No ho jutjo, però és així. Sort que l'esperit del veritable Bakú me l'he emportat dintre meu.

Kaspàrov, Gary (Bakú), entrevistat per Sylvaine Pasquier a *El Temps*, núm. 483, 20.09.93 (L'Express, traducció de Martí Estruch). Afeg1

"Gràcies a Déu! Ja sóc a casa!"

Kieslowski, Krsysztof. Frase que el protagonista (un perruquer polonès) de la pel·lícula *Blanc* (1993), dirigida per Krsysztof Kieslowski, exclama en recobrar el coneixement després de viatjar amagat dins d'una maleta-bagul des de París a Polònia. El pas es fa mitjançant un altre polonès que retorna i que factura la maleta, però aquesta és robada, els lladres se l'enduen a un descampat i en obrir-la i trobar una persona a dins li roben els dos francs que porta, el colpegen i el tiren per un marge, al peu del qual queda una estona inconscient.

Film emès per Canal 33 el 27 d'abril de 2004, a les 21h40. Afeg6

(...)

- Per què va decidir quedar-se al país en lloc d'emigrar com van fer molts altres intel·lectuals?

- Gairebé tots els meus amics es van quedar. La majoria eren escriptors i aquests no solen emigrar perquè treballen amb la llengua. Personalment, vaig decidir quedar-me al país perquè teníem un objectiu comú que encara no s'havia assolit. Havíem perdut, és cert, però havíem de tirar endavant i persistir per fer realitat aquest objectiu. A més, com a escriptor em semblava que si m'exiliava no podria entendre els problemes d'un altre país i una altra societat. No em veia amb cor d'escriure sobre temes que m'eren aliens.

(...)

Klíma, Ivan (Praga, 1931), escriptor, entrevistat per Valèria Gaillard (Avui Cultura, 2.12.2010) arran de la publicació en català a Quaderns Crema de *L'esperit de Praga*. Afeg9

Els pobles neixen de les llengües i no les llengües dels pobles.

Kraemer, Walter, president de l'Associació de la Llengua Alemanya, que diu que cita sant Isidor de Sevilla. Kraemer [no deu ser Krämer??] proposa la inclusió d'un nou article a la Constitució alemanya que defineixi l'alemany com a idioma nacional, invocant el cas de Lichtenstein, Àustria i Suïssa (en aquest darrer cas al costat d'altres llengües). Avui 25.04.05, Berlin, Efe. Afeg7

Menyspreu un estranger?

Que us trobeu, doncs, vosaltres desterrats!

Lluny dels vostres, tindreu temps

d'aprendre el preu de l'exili.

Si un estranger us omple d'or

a mil llegües del vostre amor,

que tot aquest or es torni cendra!

Kucak [amb un senyal, com parèntesi obert cap a dalt, sobre la c], Nahabed, (segle XV) Poema reproduït a Maria Àngels Anglada, *Quadern d'Aram*, B, Columna Jove, 1998, p. 35. (En altra col·lecció: 1997) Afeg2

(...); la casa pairal que tothom porta a dintre; (...) (p. 11)

El "retorn", en grec, es diu *nostos*. Alguns vol dir "patiment. La nostàlgia és, doncs, el patiment causat pel desig insatisfet de tornar. Per a aquesta noció fonamental, la majoria dels europeus poden utilitzar una paraula d'origen grec (*nostàlgia*), a banda d'altres paraules l'etimologia de les quals pertany a la llengua nacional: els espanyols diuen *añoranza*; els portuguesos, *saudade*... En cada llengua, aquestes paraules inclouen un matís semàntic diferent. Sovint sig- / nifiquen tan sols la tristor provocada per la impossibilitat del retorn al país. Enyorança de la terra. Enyorança de casa. Allò que, en anglès, es diu *homesickness*. O en alemany *Heimweh*. En holandès *heimwee*. Però és una reducció espacial d'aquesta gran noció. Una de les llengües europees més antigues, l'islandès, distingeix entre dos termes: *söknudur*: nostàlgia en sentit general; i *heimfra*: enyorança de la terra. (...) En català, *enyorar* es deriva del verb llatí *ignorare* (ignorar). A la llum d'aquesta etimologia, la nostàlgia se'ns revela com el dolor de la ignorància. Ets lluny i no sé què estàs fent. El meu país és lluny i no sé què hi passa. Algunes llengües tenen certes dificultats amb l'enyorança: els francesos no poden expressar-la més que amb la paraula d'origen grec (*la nostalgie*) i no tenen cap verb; (...).

(pp. 11/12)

(...) En comptes de l'infinit (ja que l'aventura no pretén acabar mai), [Ulisses] va preferir el final (ja que el retorn és la reconciliació amb la finitud de la vida). (p. 14) [No seria millor l'expressió 'ja que l'aventura pretén no acabar mai'?]

(...) Aquest va ser el final del viatge. Dormia, esgotat [Ulisses]. Quan es va despertar, no sabia on era. Llavors Atena va dissipar-li la boira de davant dels ulls i es va sentir embriac; la gran embriaguesa / del retorn; l'èxtasi de les coses conegudes; la música que va fer vibrar l'aire entre la terra i el cel: va veure la rada que coneixia d'ençà que era petit, les dues muntanyes que la dominaven, i va acariciar la vella olivera per tal d'assegurar-se que era la mateixa olivera de feia vint anys. (pp. 14/15)

-¿La meua ciutat? Praga ja no és la meua ciutat -va contestar [Irena, dona txeca exiliada a París de fa molts anys, que s'hi troba bé i oposa resistència a la pressió que li fan per retornar quan les condicions canvien].

-Què vols dir! -va replicar, ofuscat [Gustaf, el seu marit].

Irena mai no dissimulava davant seu el que pensava, per la qual cosa ell tenia la possibilitat de conèixer-la bé; tanmateix, la veia exactament com la veia tothom: *una dona jove que pateix, expulsada del seu país*. Ell mateix prové d'una ciutat sueca que detesta cordialment i en la qual es prohibeix tornar a posar els peus. Però en el seu cas és normal. Perquè tothom l'aplaudeix com un *simpàtic escandinau molt cosmopolita que ja ha oblidat el lloc on va néixer*. Tots dos són classificats, etiquetats, i seran jutjats segons la fidelitat que mostrin envers la seva etiqueta (...) (p. 30)

Durant vint anys, [Ulisses] només havia pensat en el retorn. Però un cop va haver tornat, va adonar-se, estranyat, que la seva vida, l'essència de la seva vida, el seu centre, el seu tresor, es trobava fora d'Ítaca, en els vint anys de vagareig. I aquest tresor l'havia perdut i només hauria pogut retrobar-lo explicant.

Després de deixar Calipso, durant el viatge de tornada, havia naufragat a Feàcia, on havia estat acollit a la cort del rei. Allà era un estranger, un desconegut misteriós. Als desconeguts se'ls pregunta: "Qui ets? ¿D'on vén? Explica't!". I s'havia explicat. Al llarg de vuit cants de *L'Odissea*, havia detallat les seves aventures davant dels Feacis astorats. Però a Ítaca no era estranger, era un dels seus i per això a ningú no se li va acudir de demanar-li: "Explica't!". (p. 40)

La vida que hem deixat enrere té el mal costum de sortir de l'ombra, de queixar-se de nosaltres, de jutjar-nos. Lluny de Bohèmia, Josef [home txec emigrat a Dinamarca, que fa un breu viatge al seu país d'origen] s'havia oblidat de tenir en compte el seu passat. Però el passat era allà, l'esperava, l'observava. (p. 94)

(...) "Prag is my town!", exclamava [Gustaf]. Estava enamorat d'aquella ciutat: no a la manera d'un patriota que busca a cada racó del país les arrels, els records, les empremtes dels morts, sinó a la manera d'un viatger que es deixa sorprendre i meravellar, com una criatura que es passeja, enlluernada, / per un parc d'atraccions i ni se'n vol anar. Havia après a conèixer la història de Praga, (...). (pp. 97/98)

Perquè fins i tot la noció de pàtria, en el sentit més noble i sentimental de la paraula, està lligada a la relativa brevetat de la nostra vida, que no ens permet estimar en profunditat un altre país, d'altres països, d'altres llengües. (p. 123)

(...) Ha estat feliç a París [Irena a Praga], més que no pas aquí, però hi ha una secreta unió de bellesa que la lliga només a Praga. De sobte, s'adona com s'estima

aquesta ciutat i fins a quin punt li devia resultar dolorós marxar-ne. (p. 135)

(...); per fi ha arribat l'hora de / dir adéu a la ciutat que més s'estima [Irena a Praga] que està disposada a perdre un cop més, sense recança, per tal de merèixer la seva pròpia vida. (p. 139/140)

Quan es preparava [Joseph a Praga] per al viatge, una idea, tímidament, li va passar pel cap: ¿i si es quedava / allà per sempre? Al capdavall, podria continuar exercint la veterinària igualment a Bohèmia que a Dinamarca. Fins llavors, allò li semblava inacceptable, gairebé com traïr la seva estimada [la seva dona a Dinamarca, morta un temps abans]. Però es va preguntar si seria una autèntica traïció. Si la presència de la seva dona era immaterial, ¿per què hauria d'estar lligada a la materialitat d'un únic lloc? ¿No podria ella estar igualment bé a Bohèmia que a Dinamarca? (pp. 140/141) [Finalment el record de la dona i de la casa compartida és un factor clau per tornar a Dinamarca]

(...) Per primera vegada després de vint anys, [Joseph a Praga] sent les paraules obscenes txeques, i, de cop, s'excita com mai ho ha estat d'ençà que va abandonar aquest país, perquè totes aquestes paraules, grolleres, porques, lascives, només tenen poder sobre ell en la seva llengua natal (en la llengua d'Ítaca), perquè només allà, a través de les arrels profundes, pot pujar cap a ell l'excitació de generacions i generacions. (...) (p. 178)

Kundera, Milan (Brno, Txecoslovàquia, 1929, emigrat a París el 1976), *La ignorància*, B, Tusquets, 2000 (original francès: *L'ignorance*; Però l'edició en català és la primera edició al món).

LLLLLL

"... és la meua pàtria, perquè la pàtria no és la terra on un ha nascut sinó on vol morir. Jo vull morir en aquesta terra que em va enamorar..."

Lambert, André, arquitecte suís arribat a Xàbia el 1922, amb la seva dona. Article de César Palazuelos 'La família Lambert, el primer turisme' a *El Temps*, 1500, 12 de març del 2013, pp. 69-71. Afeg9

Sense passar de la porta es pot conèixer el món; sense mirar per la finestra es pot conèixer el dao del cel.

Com més lluny arriba un, menys sap.

Per tant, el savi no surt però sap, no mira però és il·luminat, no intervé en el curs de les coses però tot s'acompleix.

Laozi, *Daodejing*, en la versió al català a cura de Seán Golden i Marisa Presas (subtitulada *El llibre del 'dao' i del 'de'*), Barcelona, Proa-Servei d'Edicions de la UAB-Edicions de la UB, 2000, p. 119 (passatge 47). Afeg3

Arribar al buit suprem. Conservar la quietud suprema. Totes les coses entren juntes i jo observo com se'n tornen. De la turba de coses cadascuna torna a l'arrel.

Tornar a l'arrel s'anomena quietud; la quietud és tornar al destí. Tornar al destí s'anomena ser constant. El coneixement d'allò que és constant s'anomena il·luminació.

No conèixer el constant vol dir anar cegament al desastre. Si es coneix el constant s'accepta tot. El qui ho accepta tot és desinteressat. El qui és

desinteressat és sobirà.

El qui és sobirà és en harmonia amb el cel. El qui és en harmonia amb el cel és en harmonia amb el *dao*. El qui és en harmonia amb el *dao* és etern, i la mort no li representa cap perill.

Laozi, *Daodejing*, en la versió al català a cura de Seán Golden i Marisa Presas (subtitulada *El llibre del 'dao' i del 'de'*), Barcelona, Proa-Servei d'Edicions de la UAB-Edicions de la UB, 2000, p. 57 (passatge 16). Afeg3

Io qui ci sono nato, li devo devozione. Ma non ci poso restare. Restando qui, anderò sempre piu basso.

La Viaccia, fragment de la pel·lícula dirigida per Mauro Bolognini, Itàlia, 1961. Emesa per TV2 el 14.06.00 en versió original subtitulada en castellà. Agafat en directe de la gravació de vídeo. Caldria verificar l'italià. Afeg3

-----

a) Sin salir de la puerta se conoce al mundo. Sin mirar por la ventana se ven los caminos del Cielo.

Cuanto más lejos se sale, menos se aprende.

b) Así, el hombre perfecto llega sin dar un paso, Nombre [conoce] sin ver, realiza sin hacer nada.

Lao-tse, *Tao Te Ching* (capítol 47), M, Tecnos, 1996, p. 119. (Edició de Carmelo Elorduy, traducció del xinès). Afeg1

-Vostè cita Pessoa, quan afirma "la meua llengua és la meua pàtria".

-No només som nosaltres, eh? La llengua és allò que fa que ens girem si a l'estranger, molt lluny, en sentim un que parla com nosaltres.

Larruela Vidal, Enric (Barcelona, 1941), professor de Ciències de l'Educació a la UAB. Entrevistat per Núria Cadenas a *El Temps*, 960, 5-11 nov. 2002, pp. 89-91 [91]. Afeg6

(...) Potser sí que em posaran uns mesos a la presó per catalanista, però no em poden fer res més. No, jo em quedo. Aquesta és la meua pàtria.

Latorre i Solé, Domènec, funcionari de l'Ajuntament de Barcelona i auxiliar de farmàcia, secretari i fundador del grup *Pàtria Nova* del barri de Gràcia de Barcelona. Va ser detingut el 18 de febrer de 1939 i executat el 6 d'abril del mateix any. Ho recull l'historiador Josep Benet en el seu llibre *Domènec Latorre, afusellat per catalanista* (Barcelona, Edicions 62, 2003). Afeg6

Emigrants de l'última onada

No, no hi ha res de nou en aquest món,
Tan sols cada cop és més dolç el fum de la Pàtria.
Emigrants no és una paraula russa,
Però s'ha convertit en oròpia.

Dues onades poderoses en mig segle
Partiren a costes estranyes.
La Pàtria les fuetjava,
Perquè no pregaren a altre déu.

(...)

Lavrov, Serguéi Victorovitch (nascut a Rússia el 1950), polític i diplomàtic. Traducció de Manuel Soler Barber. *El Temps*, 17 de març de 2015. Afeg10

Envege els qui tenen una terra natal, un lloc on lligar-se. Jo, jo no tinc arrels, excepte arrels imaginàries. Només em lliguen els records.

Le Clézio, Jean-Marie, escriptor. Afeg8

Ce n'est pas de nouveau que j'ai soif, je me moque bien des terres vierges. Non, je ne suis pas obsédé par la nouveauté. J'ai envie de ce lieu que je reconnaitrai comme ayant toujours été le mien, mais je ne le savais pas. Choisir une terre, avec soin, avec passion. Je voudrais bien que le voyage servît à cela, à trouver, à hériter. Je voudrais tant que le mouvement s'arrête, et que j'entre dans un autre mouvement, celui, pareil au déroulement d'une belle histoire, qui m'entraîne heureux d'un point à l'autre de ma vie.
(p. 112)

C'est d'une autre façon qu'il faut aimer ce pays. Il faut l'aimer, non parce qu'il est différent, ou lointain (lointain de quoi?), mais parce que c'est un pays qui ne se laisse pas prendre facilement; parce que c'est un pays qui se défend contre l'intrusion, parce qu'il a une vérité intérieure que je ne connais sans doute jamais. Parce qu'il est, comme mon pays, un lieu de ce monde, un instant de ce temps irréductibles aux théories et aux schémas. Il n'est fait d'aucun artifice. Tout ce qui s'y trouve lui appartient. Comment ne pas parler librement d'un pays libre? (...)

Non, ce qui est intéressant, ce qui est affinant, ce qui efface enfin le voile qui sépare chaque individu du monde, c'est une terre comme celle-ci, une terre ancienne, habitée par des hommes qui parlent le même langage et travaillent aux mêmes / choses. Non pas une terre légendaire, mais un sol réel, où existent des êtres aux visages réels, vieux peuple jeune qui a pris lentement racine, et qui a choisi ce lieu pour qu'il soit le sien.

Quel est le mur invisible qui maintient ce peuple, quel est l'amour secret qui unit ces êtres, quel est le nom qui les défend et les protège ? Donnez-moi ce nom, ne serait-ce qu'une fois, pour que je ne l'oublie pas, moi qui suis dans la fuite... Devant cette terre plate, (...), ou bien au milieu de la fourmilière terrible de cette ville géante, c'est toujours la même interrogation qui revient. Et cette interrogation que la vie agressive avait masquée, ici devient claire. Comme du haut d'un phare, on voit le spectacle, au dessein gravé, l'étonnant destin des hommes qui les groupe et les attache. On est là soi-même, un point parmi les autres points, sans nécessité ni recours, prisonnier de sa langue et de sa race, prisonnier de son temps, et pourtant, au même moment, on est au-delà de toute expression, indéfiniment LIBRE!
(pp. 140 / 141)

Je suis sans repos. Je ne veux pas m'arrêter. Je ne veux pas creuser ma tombe. C'est pou cela que je glisse, que je dérape au loin. La plus haïssable de toutes les vérités, c'est celle qu'on rencontre en s'arrêtant. (...)
(p. 212)

Le Clézio, J.M.G., *Le livre des fuites*, Éditions Gallimard, 1969. Afeg9

Per viure cal una identitat, val a dir, una dignitat.

Levi, Primo. Citació recollida en un article de Juli Capilla (*El Temps*, 847, 5-11 setembre 2000, pp. 64 i 65). Afeg3

Lluny de tu

Si lluny me'n vaig i de més lluny te miro
i m'eixeco més alt, fugint de tu,
te tinc molt més a prop i més t'estimo,
sense enyor, sense enveja de ningú.

Si mirada de prop se't veu cruel
i aspra i freda i amarga i malcarada,
quan se't mire de prop se'veu la pell [de lluny?]
tèbia i suau, rodona i ben formada.

Més que estar a prop de tu, vull recrear-te,
fer-te créixer i florir com t'imagino
i estar amb tu lluny de tu, sense tocar-te.

Terra, país, muntanya, quan t'estimo!
Quants versos t'haig de fer per agradar-te?
Que lluny me n'haig d'anar per estimar-te!

Lombarte, Desideri (Pena-roja de Tastavins, 1937-Barcelona, 1989). Afeg6

M'he quedat allà on m'ha posat la vida. Vaig néixer a Tomelloso i a Madrid m'hi van portar a estudiar i m'hi he quedat. Hi ha una cosa fonda que et fa continuar en un lloc. És una cosa que va més enllà de la teva elecció: és el destí. Madrid és una ciutat barroera i desharmònica. Però en el fons Madrid m'importa més que qualsevol altra ciutat.

López, Antonio (Tomelloso, 60 anys en el moment de l'entrevista), artista, pintor, entrevistat per Jordi Serrat (Girona). Avui, 22.06.97. Afeg2

- *D'alguna manera Vilanova li continua sent el tocar de peus a terra.*
- Jo sempre he viscut allà i mai no m'he plantejat seriosament viure en / cap altra banda. Em va bé, ho necessito. Jo sóc molt concret, molt de peus a terra. M'agrada ser allà: vas al bar i dius "Eeep, Jordi, què hi ha". I el Jordi et posa un cafè i no li has de dir com t'agrada, perquè ja et coneix.
- *On li hauríem de buscar els orígens, al Sergi López?*
- Al barri de Sant Joan de Vilanova i la Geltrú. Ara ja forma part del centre, gairebé, però en aquella època els carrers no tenien voreres, era un barri sobretot d'immigrants espanyols. Al barri de Sant Joan, sí, passejant pels carrers i pels solars i pels camps d'allà al costat, que ara ja no hi són: ara són molt lluny, els camps.

López, Sergi (Vilanova i la Geltrú, 1965), actor, entrevistat per Núria Cadenas a *El Temps* 953, 17-23 agost 2002, pp. 24-27 [26 / 27], arran de l'estrena de la pel·lícula dirigida per Manuel Poirier 'Les femmes...ou les enfants d'abord' ('La corba de la felicitat') (França-Espanya, 2002). Afeg5

¿Sabes qué dicen en Calabria? Es posible que tardes, pero regresarás.

Luntano (*Far*), un film de Alexandra Celesia, 2006. Afeg9

MMMMMM

"És cert que cada nit redescobreixo per què em vaig allunyar de la pàtria on vaig néixer; però també redescobreixo, cada matí, per què no hi he tallat mai."

Maalouf, Amin. Frase del protagonista, Adam, de la novel·la *Els desorientats (Les désorientés)* d'Amin Maalouf. Madrid, Alianza Edicions, 2013. Afeg10 VERIFICAR

Mi corazón está donde ha nacido,
no a la vida, al amor, cerca del Duero...
¡El muro blanco y el ciprés erguido!

Machado, Antonio *Poesías completas*, (*Los sueños dialogados*, II, Sevilla, 1919) Madrid, Espasa Calpe, 1928, p. 318. Ident94

(...) Pel que fa a l'acció, a més de tenir els soldats ben organitzats i ensinistrats, cal que [el príncep] vagi sempre de cacera, i d'aquesta manera acostumar el cos a les incomoditats, i conèixer la natura de les diferents contrades, i saber com s'alcen les muntanyes, com s'eixamplen les valls, i com s'estenen les planes, i aprendre la natura dels rius i dels aiguamolls; i posar-hi moltíssima cura. Aquest coneixement és útil en dos sentits: primerament s'aprèn a conèixer el propi país i així se'n pot concebre millor la defensa; d'altra banda, a través del coneixement i l'experiència d'aquests topants, més fàcilment podrà comprendre qualsevol altre lloc que hagi d'explorar. (...)

Machiavelli, Niccolò (Florència 1469-1527)
Maquiavel, *El príncep*, B., Ed. 62, 2002, p. 97. (1era ed. en català, B, Laia, 1982) Obra escrita el 1513.
Afeg7

Estic fart de que pesi més el lloc on vas néixer que el lloc on has decidit viure.

Madueño, Eugeni. Frase capturada d'un programa de TV3, *Del sud a Catalunya. Testimonis d'una immigració*, emès el 25 d'abril del 2005, des dels platós de TV3 i amb connexions amb el plató de Canal Sur a Sevilla. (Conductors: Ramon Pellicer i Gemma Nierga respect.) Afeg7

(...) Cada viatge és principalment un retorn, encara que el retorn, gairebé sempre, dura força poc i de seguida ve l'hora de marxar. (...), però la meta del viatge era per a tots, cada cop, el breu retorn. (p. 37)

La història penetra lentament a la geografia, al desxiframent dels signes i dels solcs cavats a la terra. (...).

El temps de la geografia també és rectilini igual que l'històric, perquè les muntanyes i els mars també neixen i moren, però és tan gran que s'arqueja, com una recta traçada sobre la superfície de la terra, i estableix una relació diferent amb l'espai; els llocs són cabdells de temps que s'ha enrotllat / sobre ell mateix. (...). (pp. 233/234)

(...); si l'aristocràcia cosmopolita és, doncs, infidel i filobavaresa, el poble defensa l'ànima i el terròs. (...) (p. 245)

Magris, Claudio, *Microcosmos*, B, Empúries/Anagrama, 1999 (or. italià *Microcosmi*, 1997). Afeg1

"amor per les llunyanies i amor per la llar coincideixen, perquè en la llar també es pot estimar l'ample món desconegut i en aquest món es troba, en les formes més diverses, la intimitat de la llar."

Magris, Claudio, citació de *El viatjar infinit* (2005). Cal completar. Afeg9

En un vídeo sobre el pintor Malèvitch que es projecta a La Pedrera (Barcelona, del 21 de març al 25 de juny de 2006) he sentit que el pintor es referia amb sentiment a 'la seva Ucraïna natal'. Ell havia viscut a Moscou, Sant Petersburg/Leningrad, Berlin, ...

Malèvitch, Kasimir (1878-1935). Afeg7

Nos e los auts (Nosaltres i els altres)

Deixeu els bàrbars amb els bàrbars.

Deixeu els gascons amb el seu parlar salvatge, el seu vent (...) la seva landa

No som dels vostres

(...) No sabem cantar, només udolar al vent.

Manciet, Bernat (Sabres, 1923-?, 2005), escriptor occità. Manifest publicat el 1950. Citació treta d'una nota necrològica de Manel Zabala (Avui, 8.06.05). Afeg7

L'Ana es va quedar asseguda sota la xicranda, A la tarda havia plogut i la terra fumejava i desprenia una dolça olor d'arrel d'arbre. Però aquella olor es barrejava amb una altra que no podia descriure. Un món subterrani s'obria pas. L'Ana va tornar a ser la Hanna durant uns instants i va recordar les olors que emanaven dels aiguamolls o dels bruguerars del lloc on s'havia criat.

Un sentiment de profunda enyorança la va aclaparar. Res no despertava tant els records ni la feia sentir tan enyorada del que havia perdut, del que havia marxat per sempre, com les olors i les aromes. (p. 226)

En Carlos estava tan lluny de casa com l'Ana. ¿Que potser, als boscos on va néixer ell, no fluïen també les aigües fredes i enterbolides d'un riu? "Qui sap si aquest és l'únic lligam que ens uneix, el fet que tots dos fugim de la nostàlgia de la nostra llar i ajornem el moment de tornar-hi. Jo a la meua manera, ell a la seva". (p. 287)

Mankell, Henning, *Un àngel impur*, Barcelona, Tusquets Editors, 2012 (edic. original: *Minnet av en smutsig ängel*, Estocolm, Leopard Förlag i Copenhagen, Leonhardt & Hoier [amb barra a la o] Literary Agency A/S, 2011). L'Ana és Hanna, una dona sueca que arriba a Lourenço Marques (antic nom de Maputo) i viu en un hotel que és un prostíbul. Carlos és un ximpanzé que hi viu també. Afeg9

Dos dies de viatge allunyen l'ésser humà --i més el jove, poc arrelat encara a la vida-- del seu món quotidià, de tot allò que ell [Hans Castorp, el protagonista] anomenava els seus deures, interessos, preocupacions i perspectives, i l'allunyen molt més del que devia haver somiat durant el trajecte en cotxe fins a l'estació de tren. L'espai rodant i en fuga, que va creixent entre ell i el lloc de procedència, dona prova de forces que se solen creure reservades al temps; hora rera hora produeix uns canvis interns que s'assemblen molt als que provoca el temps, però que en certa manera els superen. Igual que aquest, crea l'oblit, però ho fa perquè deslliga la persona humana de les seves relacions, perquè la trasllada a un estat de

llibertat originària --sí, fins i tot d'un pedant i burgès, en fa en un girar d'ulls una mena de vagabund. Diuen que el temps és el Leteu, però els aires llunyans també són un beuratge semblant i, en cas de ser menys eficaços, a canvi són més ràpids.

Mann, Thomas, *La muntanya màgica*, Barcelona, Proa, 1992 (or. alemany: *Der Zauberberg*, Berlín, Fischer Verlag, 1924), p. 14. Ident94

(...)el qui s'acostuma a l'allunyament pot esgarriar-se molt fàcilment en la vida, en la forma de vida per a la qual ha nascut.

Mann, Thomas, *La muntanya màgica*, Barcelona, Proa, 1992 (or. alemany: *Der Zauberberg*, Berlín, Fischer Verlag, 1924), p. 237. Ident94

Allà on sóc, es troba Alemanya. Porte la meua cultura alemanya amb mi.

Mann, Thomas (Lübeck, 1875 - Suïssa, 1955?), resposta feta a un periodista en arribar a Nova York, el 1938 (Lübeck, Munic, Roma, Suïssa (exiliat), Nova York, Suïssa (1952)). Segons article de Volker Hage (*Der Spiegel*), 'La família Mann: Els Windsor dels alemanys', en traducció de Mònica Fernández i Àngels Giménez, a *El Temps*, 919, 22-28 gener 2002, pp. 84-91 (citació p. 89). Afeg5

Perquè, ¿què vol dir llenguatge universal sinó expressió i comunicació de l'ànima universal? I si l'ànima universal és la bellesa amorosa que traspua per tota la Creació i en cada terra parla per boca dels homes que la terra mateixa s'ha fet en el seu amorós esforç, l'única expressió universal serà, doncs, aquella tan[t] variada com la varietat mateixa de les terres i llurs gents. [&25] (p. 43)

Maragall, Joan, *Elogi de la paraula*, text inclòs al quadern de la Fundació Joan Maragall de Ramon Pla i Arxé, *La poètica de Joan Maragall*, B, Ed. Claret, 1999, pp. 39-46. Afeg2

Dolçament fosc és el parlar
dels portuguesos prop l'Atlàntic:
brunz a Castella un bèl·lic càntic;
els catalans parlen molt clar.
Entenga's, doncs, cada u amb els seus,
i tots amb tots pel que convinga,
que cada casa els fills mantinga
i pels grans jorns els meus són teus.

Maragall, Joan, *Or de llei. Paraules del mestre*, reproduït a Joan Maragall, *Joc de Miralls*, Barcelona, Edicions Proa i Institut d'Edicions de la Diputació de Barcelona, 2002, p. 125. Afeg8

(...) el nostre excursionisme no és pas un sport, no és pas un esbarjo, no és pas un estudi, que és un amor; i no és pas, tampoc, un amor abstracte a la natura, sinó a la nostra natura; i en això no hi ha esquivament d'esperit, sinó humanitat de sentiment; perquè no hi ha veritable amor en el cor de l'home mentres no té un objecte especialment estimat; i mal pot estimar un home tota la terra si no comença per aquella de la qual és format; en l'amor a la pàtria està contingut l'amor viu a tot el món, i el qui en nom d'aquest renega d'aquell és que no té ni l'un ni l'altre. Pel nostre cel coneixem el cel, i tota la terra per la nostra terra, i sols el petit amor és gran amor. Qui molt abraça poc estreny, i la més estreta abraçada és la més fecunda per a tot el món. (...)

Maragall, Joan, *Jacinto Verdaguer. En Jacinto Verdaguer excursionista*, a Joan Maragall, *Obres completes*,

-----
...Però amb tot i això foren per a mi vertaders oasis de goig mos dos viatges: a València, Granada, Còrdova, Madrid i Saragossa l'un, i a Marsella i París l'altre. Aquest plaer tan intens que s'experimenta al recórrer terres noves per a nosaltres, ¡no és una manifestació i al mateix temps una protesta de la Naturalesa, que s'oposa al reduïment del modo de viure, en general, en la societat? Perquè no fou precisament la il·lusió de veure poblacions, costums, edificis, monuments, lo que m'afalagava, sinó alguna cosa més íntima, més fonda, més pura, això és, el separar-me de la rutina que em rodejava, el veure canviar l'aspecte del paisatge, la satisfacció, en fi, de certa necessitat de renovar al voltant del jo, tot lo que considerava no jo.

Maragall, Joan, *Notes autobiogràfiques (Octubre 1885)*, a Joan Maragall, *Obres completes*, Barcelona, Biblioteca Perenne, Editorial Selecta, 1947, pp. 729-735 [732]. Text de 1886. Afeg9

-
- (...) Uno no puede cambiar de patria cada década.
  - No, no puede -repite el general, convencido--. Creo que uno no puede cambiar de patria ni una sola vez. Sólo se puede cambiar de papeles. ¿Tú no lo crees así?
  - Mi patria -aclara el invitado-dejó de existir. Se descompuso. (...) Mi patria era un sentimiento. Ese sentimiento resultó herido. En momentos así, hay que partir. Al trópico o más lejos aún. (p. 83)

(...) Más tarde Krisztina murió, y tú vivías lejos, y yo vivía aquí, en la mansión, adonde regresé después de la muerte de Krisztina, porque quería vivir y morir en la casa donde había nacido, donde habían nacido, vivido y muerto mis antepasados. Todo esto es así porque las cosas responden a un orden, y este orden es ajeno a nuestra voluntad. / (...) (p. 177)

Márai, Sándor (escriptor nascut el 1900 a Kassa, petita ciutat hongaresa avui pertanyent a Eslovàquia; mort a San Diego, California, el 1989), *El último encuentro*, Barcelona, Salamandra, 1999. (Trad. de l'hongarés). El diàleg és entre els dos amics que s'han separat, un d'ells ha marxat, i es retroben al cap de 41 anys. Afeg8

(...) A casa tot és molt més senzill i ahora més misteriós i enigmàtic, perquè ni tan sols la ciutat estrangera més espectacular ens pot oferir una experiència tan especial com la que amaguen les habitacions de la llar abandonada. Aquesta experiència és la infantesa. I el record de l'espera. Al fons de totes les vides hi ha això. (...) (p. 306)

(...) La pàtria no és únicament una regió, una ciutat, una casa i unes persones, sinó un sentiment. ¿Què dius? ¿Que si hi ha sentiments eternals? No, estimat, no m'ho sembla pas. Ja saps que t'adoro, però si un dia deixo d'adorar-te perquè m'enganyes o te'n vas -impossible, ¿oi?--, en aquest cas no et pensis que flaquejaria si ens tornéssim a veure. Xerrariem amistosament, però no parlariem de la nostra història, perquè el passat és passat. No et posis trist. La pàtria es dona només una vegada a la vida, com l'amor, / l'amor de veritat. I la pàtria passa, igual que l'amor de debò. Ja està bé així; si no, no es podria aguantar.

(...) (pp. 372 /373) [Parla Judit]

Márai, Sándor (escriptor nascut el 1900 a Kassa (o Kasa?), petita ciutat hongaresa avui pertanyent a Eslovàquia; mort a San Diego, California, el 1989), *La dona justa*, Barcelona, Edicions 62, 2008. La primera edició en català és d'Edicions 62, 2005. Afeg8

(...) Si no tens llar, de sobte el món es torna tan petit, ¿saps?... (...)

Márai, Sándor, Frase que diu la dona de la novel·la *La gavina*, Barcelona, Empúries/Salamandra, 2011, p. 99. Títol original: Sirály. Afeg9

On és lo lloc on ma pensa reposa?

On serà, on que mon voler
[contenta?
Amb escandall jo cerc tot fons
[e tenta,
e port no trob on aturar-me gose.

Lo que d'abans, de tot vent me
[guardava
és envers mi cruel platja deserta;
vagabund vaig, la casa qui més
[certa;
treball és gran en part on jo vagava.

March, Ausiàs (1397-1459), poeta català. És un fragment de *Poesies*, editat per Barcino i també per Castalia, Eliseu Climent i Edicions 62. Afeg5

(...) "Mai no en podem fer res, d'aquesta fusta", li va dir un dia [el fuster al jove Manuel], assenyalant una pila de fustes acabades de serrar; "només serveix per fer foc. Ni un escuradents podríem fer, amb aquest fustot, ¿I saps per què? Doncs perquè aquesta fusta ha estat tallada abans que s'oblidés que era arbre i sempre voldrà tornar al seu estat natural." Les paraules del fuster el varen fer pensar molt temps. ¿Quan era que un or- / ganisme natural oblidava el seu origen? ¿Era possible oblidar-lo, encara que un se n'allunyés i el traís? Mai, pensava, no podia oblidar-lo; perquè potser la memòria de l'origen no era un record, sinó un principi original que podia donar sentit a tot, de tan arrelat i fonamental com era. (pp. 28 / 29)

Marí, Antoni, *Entspringen*, B, Edicions 62, 2000. Afeg3

' (...) La nostra era una família d'immigrants que no parlàvem de tornar a Espanya, sinó de tornat a Elx, el gran desig de mon pare. Estalviàvem per tornar, perquè estàvem a l'altra banda del planeta, a Austràlia.'

Martí Casanova, Joan Carles (Marsella, 1958), autor de *Els països del tallamar* (Documenta Balear, 2013), Entrevistat per Xavier Aliaga a *El Temps*, núm. 1549, 18 de febrer de 2014. Afeg10

En termes generals, no cal anar amunt i avall i malbaratar la vida amb un excés de moviments. L'essencial d'un mateix no es deixa mai enrere. Kavafis ho diu en un poema: 'No trobaràs uns nous indrets, la ciutat, on tu vagis, anirà.'

Martí i Pol, Miquel, poeta de Roda de Ter. Text recollit en una pàgina de *El Temps* 1014, 18-24 de nov. de 2003, p. 81. Afeg6

Vull sentir les veus que estimo,
Vull plorar pels vells amics,
I morir quan sigui l'hora
Sota el cel del meu país.

Martí i Pol, Miquel. Afeg9

Qui bé està no es cuita moure

Martorell, Joanot, *Tirant lo blanc*, Barcelona, Seix Barral, 1969, vol. I, p. 423. Paraules ('mot') brodades en la camisa que la Princesa portava i ha donat a Tirant, a demanda d'aquest. Ident94

"Estic tan arrelat al meu paisatge que m'agradaria barrejar la gent d'aquí amb el paisatge d'allà".

Mas, Roger, músic i cantant, que viu entre Barcelona (hi viu ara) i Solsona (d'on és originari). Entrevista i citació en comentari annex, en un reportatge de Jordi Palmer i Marta Pérez, arran de la publicació del nou disc *Mística domèstica*. Avui Vintrenta, del 9 al 15 de febrer del 2006. Afeg7

Acoloriré amb tintes de neurona cada mot perquè pugui irradiar els batecs de la joia d'esser vius, en la terra dels pares, i vora el mar dels jocs i les onades. (...)

Mesquida, Biel, 'Pinzellades del sentiment', a la revista *L'infini*, text reproduït a *El Temps*, 15.01.96. Afeg1

Depenem dels nostres llocs.

Biel Mesquida, *Llefre de tu*, Barcelona, Club Editor 1984, 2012, p. 105. Afeg9

(...)

-Per què ha tardat vuit anys a publicar un àlbum amb cançons noves?

-És ben senzill. Tenia un bloqueig creatiu. Després de la mort de ma mare el 1997 vaig patir unes depressions molt fortes. (...)

(...)

-Com va superar les depressions i el bloqueig?

-No sé si creuen en la màgia dels llocs, però va ser així: els meus primers àlbums en solitari els vaig escriure a la meua petita casa al nord de Londres. El nou àlbum el vaig començar en un altre lloc i només va funcionar quan vaig tornar a la vella casa. Sabeu per què? Perquè hi puc percebre la presència de ma mare. (...)

Michael, George (Londres, 1963), cantant, estrella del pop, de nom civil Georgios Kyriakos Panayiotou, fill de pare emigrat des de la zona grega de Xipre. Viu entre Los Angeles i Londres, però actualment passa la major part del temps a Londres. Entrevistat per Christoph Dallach i Anke Dürr (*Der Spiegel* - EL TEMPS. Traducció: Àngels Giménez), *El Temps* 1035, 13-19.04.04, pp.95-97 [95]. Afeg6

A l'àmpit, un ocell matiner piulava. Agradablement, somnolentament, vaig recordar haver segut així a Brooklyn Heights feia anys. En una altra vida. Probablement no tornaria a veure Brooklyn. Ni Canarsie, ni Shelter Island, ni Mountauk Point, ni Secaucus, ni el llac Pocotopaug, ni el riu Neversink, ni petxines i bacó, ni peix fumats, ni ostres de muntanya. És estrany, com pots guisar les morques i pensar que és la pàtria. Fins que algú diu Minnehaha, o Walla Walla. *La pàtria*. La pàtria és si la pàtria dura. On penges el barret, amb altres paraules. Lluny, va dir ella, referint-se a Ménilmontant. No és lluny, la Xina, sí, és realment lluny. O Moçambic. Encisador, deixar-se endur per sempre. París és malaltís. Potser té raó. Prova Luxemburg, petita. Què carai, hi ha milers de llocs, Bali, per exemple. O les Carolines. És una bogeria, això de demanar sempre diners. Diners, diners. No diners. Molts diners. Sí, lluny, molt lluny. I sense llibres, sense màquina d'escriure, sense res. No dir res, no fer res. Flotar amb la marea. Aquella puta, la Nys. Només un cony. *Quina vida! No ho oblidis -titil·lar!* (p. 65)

- Ets polonesa, doncs?
- No. Sóc jueva. Vaig néixer a Polònia. (...) (p. 90)

Miller, Henry (escriptor d'EUA, 1891-1980), *Dies tranquils a Clichy*, Barcelona, La Magrana, 1999. (1era. ed. en català: *Pòrtic*, 1988; copy right: The Olimpia Press 1956, 1965.

En el primer text l'autor es refereix a Montmartre. Afeg3

X.M. ¿A base d'investigar les seues arrels s'ha sentit més identificat amb la seua cultura?

A.M. Sí, jo crec que sí, perquè la meua cultura és tot un compacte. I la gent que és nacionalista només arriba a ser universal a través de les coses de casa, l'espardenya i tot això. A mi em fa gràcia la gent que diu que és universalista, si un no sap valorar les seues coses no pot valorar les dels altres. A partir d'això entendràs el món. I l'entendràs millor o l'entendràs pitjor, però tens un bon punt de partida.

Miró, Antoni (Alcoi), artista, entrevistat per Xavier Mínguez a *El Temps*, 18.05.92. Afeg1

Jo estic convençut que com més local és una cosa, més universal és.

Miró, Joan, frase reproduïda per M.F.C. (Montse Frisach) a l'*Avui*, 25/26.12.92. Ident94

Tota la meua obra està concebuda a Montroig, tot el que he fet a París és concebut a Montroig.

Miró, Joan, pintor nascut a Barcelona però vinculat des de jove a aquest poble del Baix Camp. Allà hi havia la casa familiar i Miró hi va anar el 1911, quan tenia divuit anys, per refer-se d'una malaltia. Afeg1

... el color roig és el color de l'ermita de la Roca, i el que dóna nom al poble. El color blau és el cel de Mont-roig. El verd és el verd dels garrofers. I el groc és la joia de Mont-roig, les seves floretes i les petites plantes.

Miró, Joan, citació inclosa en l'article de Joan Esculies 'Mont-roig del Camp, els colors de Joan Miró', *El Temps*, núm. 843, 8-14 agost 2000, pp. 56-59 (citació de p. 59). Afeg3

A Coruña

Construíron tan altos edificios
que dende ningún punto
se ve xa o faro da miña infancia

Molina, César Antonio, assagista i poeta gallec. El poema es troba en un recull poètic, *El fin de Fisterra*. Afeg6

Si acceptava a ulls clucs que l'antiga Mequinensa era pel cap baix el rovell de l'ou de la galàxia, el foraster intel·ligent s'hi trobava de seguida com a casa. L'acte de fe, però, no era pa i mel. Tret dels xovinistes de ferro colat, tothom admetia

(remugant, és clar) un fet enquistador: la primera impressió de la vila sobre el nouvingut era poc acollidora per no titllar-la sense embuts d'hostil. (...)

Moncada, Jesús, *Calaveres atònites*, Barcelona, Edicions de la Magrana, 1999, Zona edició, p. 7 (1era ed. també és de 1999). El text és l'inici del Pròleg. Afeg3

Ay que a mí me vió de nacer
ay bendita sea la tierra
que a mí me vió de nacer
a cien años que yo viviera
siempre la recordaré.

Monge Cruz, José, "Tiritritan", cantat per Camarón de la Isla a TV2, 5.07.92. Ident94

"Quisquis ubique habitat, Maxime, nusquam habitat." (Celui qui habite partout, n'habite nulle part)

Martial, *Epigrammes* (p.82)

Pline l'Ancien, cité par le commentateur de saint Augustin: "De sorte que l'étranger n'est pas un homme pour l'homme." (p. 87)

Montaigne, *Essais I*, Gallimard, 1965. Ident94

À cette cause, le commerce des hommes y est merveilleusement propre, et la visite des pays étrangers, non pour en rapporter seulement, à la mode de notre noblesse française, [...] mais pour en rapporter principalement les humeurs de ces nations et leurs façons, et pour frotter et limer notre cervelle contre celle d'autrui. (...).

Montaigne, Michel de (Château de Montaigne, Saint-Michel-de-Montaigne, prop de Bordeus, 1533 - ibíd., 1592), *Essais, Livre premier, chapitre XXVI*, en l'edició de Gallimard, Folio, p. 226. Afeg9

"Si haguera de triar la meua [mort], seria, crec jo, més aviat a cavall que al llit, fora de casa meua, i allunyat dels meus."

Montaigne, Michel de (Château de Montaigne, Saint-Michel-de-Montaigne, prop de Bordeus, 1533 - ibíd., 1592), citació que apareix en l'article 'El senyor de Muntanya' de Joan F. Mira, *El Temps* 5.10.92, p.9. Mira comenta que Montaigne va morir al seu castell, amb la dona i la filla al costat, i diu que degué ser l'última contradicció. Afeg9

(...) Barrejava, realment, amb el seu judici un poc de menyspreu apassionat cap al seu país, / pel qual sentia odi i una certa indignació per altres consideracions, tant d'odi que trobava les comoditats d'aquest país sense comparació amb les franceses, i s'hi acostumà fins a beure-hi el vi sense aigua. (...)

Montaigne, Michel de (Château de Montaigne, Saint-Michel-de-Montaigne, prop de Bordeus, 1533 - ibíd., 1592), *Diari de viatge a Itàlia per Suïssa i Alemanya*, Barcelona, La Mansarda, 2012, pp. 75/76. El text pertany a la Primera part, redactat en francès pel secretari de Montaigne. En aquell punt del viatge, es troben a Alemanya. Afeg9

Porteu-me a Alcoi, que és el meu poble.

Montllor, Ovidi, cançó-testament. Afeg5

Quasi tots els meus records són de la meva infància a Alcoi.

Montllor, Ovidi. Entrevista al programa de TVE de Catalunya "Personatges", conduït per Montserrat Roig. Any 1978. Afeg10

Para mi familia:

Lo que nos habríamos perdido
si hubiéramos permitido
que las cosas siguieran como estaban.
Habríamos sobrevivido, sí,
pero no como personas completas.
Nunca habríamos sabido cuál era
nuestro lugar.

Morgan, Sally (Perth, Austràlia, 1951, *Mi lugar. Una infancia robada*, Madrid, Maeva Ediciones, 2002 (or.: *My place*, Fremantle Arts Centre Press, Austràlia). (Frases introductòries) Afeg5

"L'home que s'ha establert en un lloc anhela la vida del rodamón. L'home que viatja es deleix per tenir una llar. Que bèstia que és l'inconformisme! Totes les grans coses de la vida van ser fetes per gent que no estava conforme."

Morley, Christopher (1890-1957), periodista i escriptor americà. És un fragment de l'obra *La librería ambulante*. Afeg9

He anat apuntant els noms dels que han nascut al meu país, un a un. És una esclatxa d'esperança, perquè no és fàcil demostrar l'origen i, si no es demostra, no hi ha lloc per a l'enterrament.

Mouawad, Wajdi. Fragment, recitat per una noia, de l'obra *Littoral* (la trilogia és *Littoral*, *Incendies*, *Forêts*), representat al Palau dels Papes d'Avinyó el juliol de 2009. Crònica de Teresa Bruna (Avui 10.07.09). Narra el viatge d'un jove que vol enterrar el seu pare, a qui gairebé no veu mai, junt a la seva mare. I comença el recorregut cap a la terra natal del pare. Afeg8

- Les meves arrels, ara ho puc veure, són a Polònia; perquè és on vaig passar la meva infància i és una relació que, d'una manera o altra, fins avui es manté. Sempre he escrit en polonès, fins i tot a França, on vaig passar 21 anys. Escric en polonès, perquè és la llengua dels meus pares, i això és un fet inalterable. Kundera, per exemple, escriu en francès; ha aconseguit de *trasplantar* les seves arrels al francès. Jo no en vaig ser capaç... I, després, vaig marxar a Mèxic: (...). I, per contestar la seva pregunta: doncs, senzillament, crec que no sóc capaç de romandre en un mateix lloc, i em penso que ja serà així fins al final... (...)

Mrozek, Slawomir (1930), dramaturg i narrador polonès, entrevistat per Josep Maria Sagarra Àngel. Avui *Cultura*, 11.11.2010. Afeg9

(...) Damunt la taula el pare llençà amb ràbia el diari de tres dies abans, on s'hi llegien els grans titulars de la visita a Espanya del president dels Estats Units. Fins i tot hi havia una gran fotografia abraçant-se amb el dictador Franco. Tothom sabia el que significava: es deixava de ser exiliat per convertir-se en emigrat... El dia de la tornada es perdia a l'infinit. (...)

Murià, José M., 'El pitjor Nadal de l'exili', *El Punt Avui*, 19.12.2011, p. 25. Es refereix a l'any 1959, a la festa de Nadal celebrada cada any pels catalans refugiats a Mèxic. Afeg9

La santíssima dualitat.

Murià i Romani, Josep Maria (català, nascut el 1907), escriptor, que viu a Guadalajara (Mèxic) des de 1939. Expressió que utilitza per referir-se a la seva integració plena a Mèxic sense oblidar ni el català ni Catalunya. Ho recull Agustí Pons a l'Avui, 11.06.97, ressenyant un homenatge del dia abans al Palau Robert de Barcelona. Afeg2

NNNNNN

(...) Mon amie était en exil, et j'étais rentrée chez moi. Ces mots, "chez moi", recouvriraient jusque-là quelque chose de vague et intangible dont les images venaient me tenter par instants, comme ces photos de famille qui vous sont à la fois familières et étrangères. Mais ces sentiments appartenaient au passé. J'avais maintenant mon pays sous les yeux et il changeait constamment.

Il me semblait avoir perdu quelque chose, être en deuil d'une mort qui n'avait pas eu lieu. Tout ce qui était / personnel se retrouvait éliminé, comme les fleurs sauvages dans un jardin ornemental organisé selon un ordre prévu d'avance. Je n'avais jamais, au cours de mes études aux États-Unis, ressenti ce sentiment de perte. Pendant ces années-là, j'avais eu besoin d'un endroit dont j'étais sûre qu'il était le mien, et où je pouvais retourner quand je le désirais. Ce ne fut qu'en foulant ma terre natale que j'ai compris le sens du mot exil. En marchant dans ces rues que j'avais tant aimées et qui avaient hanté ma mémoire, j'ai eu l'impression d'écraser sous mes pas les souvenirs qu'elles recouvraient.

Nafisi, Azar, escriptora persa, nascuda al voltant de 1947. *Reading Lolita in Tehran*, 2003. Només dispo de la traducció francesa : *Lire Lolita à Téhéran*, Plon, 2004, pp. 206 /207. Parla de Teheran. Afeg9

(...) Ha estat aleshores que m'he ajupit i he mirat per una de les finestretes que hi havia lliures. I de cop la visió seguida immediatament d'una esgarrifança: feia dos anys que no veia la terra vermella d'Austràlia. No ha estat una esgarrifança de rebuig sinó més aviat d'emoció. ¿De quin tipus d'emoció, em pregunto? La veritat és que no ho sé. Hi ha alguna cosa que et trasbalsa, molt endins, quan veus des de lluny la terra que t'ha vist néixer. M'atreviria a dir que en el cas d'Austràlia aquesta visió és encara més forta i poderosa. Aquells milers i milers de quilòmetres, en gran part deshabitats, i la vermellor d'aquella superfície que ha resistit durant segles i segles però que avui sabem que és ben fràgil. I jo, la més fràgil de totes, mirava per la finestreta i veia el meu país després de dos anys d'absència.

Nel·lo, David, *La geografia de les veus*, València, Tres i Quatre, p. 126. Ara és una filla ja nascuda a Austràlia, que torna d'un viatge a Barcelona i a la terra dels pares, a prop de Barcelona. Afeg8

Mi suicidio diplomático me proporcionó la más grande alegría: la de poder regresar a Chile. Pienso que el hombre debe vivir en su patria y creo que el desarraigo de los seres humanos es una frustración que de una manera u otra entorpece la claridad del alma.

Neruda, Pablo, *Confieso que he vivido*, B, Plaza&Janés, 1997. Cita passada per Carlos Haas (1997). Contrastar i buscar pàgina. Afeg1

Es pot expulsar un iranià del seu país, però no el país d'un iranià.

Neshat, Shirin (Qazvin, Iran, 1957), artista iraniana, que fa molts anys que va marxar del seu país (viu a Nova York). Afeg9

Sé què és el carrer -diu la casa-
Què és no tenir lloc on quedar-se
de nit.

Neto Jorge, Luiza (Lisboa, 1939 - Lisboa, 1989, *Destrets d'indret (Una lectura de poemes per Arnau Pons)*, Lleida, Pagès Editors, 1999. Afeg7

UN VIAJE DE verdad cambia sin duda al viajero, porque éste se amolda al nuevo lugar y a su entorno. El turismo, en cambio, modifica el lugar visitado, porque el lugar tiene que adaptarse a las expectativas de los turistas, en el sentido de que cualquier experiencia tiene que expresarse en términos familiares. (...) La experiencia del turista ha pasado a ser homogénea a escala internacional, algo muy parecido a lo que ocurre con los aeropuertos. (...)

Nolan, James (Nueva Orleans, Estats Units), assagista, hispanista i traductor de poetes com Jaime Gil de Biedma, 'La ciudad como parque temático', *Lateral*, febrer 2002, traducció de María Gomis. Afeg5

OOOOOO

(...)El veritable èxode és per als qui es veuen obligats a canviar de regió, com tots els qui s'han vist forçats a deixar la casa i les terres, per anar a cercar treball lluny, sense escollir el lloc. (...) L'empresa té l'obligació de donar-los aixopluc i protecció. Ho fa, però, d'una manera precària. Així, tota aquesta bona gent semblen més aviat refugiats. Val a dir que no aguanten pas gaire temps i van d'un indret a l'altre amb l'esperança de millorar. On es deturaran? Per a ells, el lloc no té cap importància. Fora de la terra on van néixer, la resta tant els fa.

Orriols, Maria D., *Petjades sota l'aigua*, Vic, Eumo/La Tralla, 1984, p.29. La construcció del pantà de Sau i els canvis que comporta, vist per un enginyer que hi treballa. Afeg7

(...)

y al ver el dólmen luego desenterrado sucio y roto / hemos de sentirnos para siempre humillados extranjeros y solos.

Oteiza, sense data. Extret dels textos que apareixen a les parets d'una exposició al Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, a Barcelona (nov.-des. 2004). Exposició doble titulada *Oiza-Oteiza en el paisatge*. El muntatge es dedica a la relació de l'escultor amb l'arquitecte Francisco Javier Sáenz de Oiza, una relació en què es remarca la inserció de les seves creacions en el paisatge i l'esperit basc. Afeg6

PPPPPP

L'estranger

-De quin país és aquest estranger?
-No ho sé.
-Com se diu?
-No ho sé.
-Què fa? Quina llengua parla?
-No ho sé.
-Com us dieu, bon home?
-...
-De quin país veniu? On aneu?
-Sóc d'aquí. Sóc estranger.

16 d'octubre del 1947

Palau i Fabre, Josep, *Poemes de l'Alquimista*, Barcelona, Proa, 1977, pp. 102 i 103 (1era. ed.: 1952). Ident94

-No teníem consciència de ser d'un país valencià. No enyoràvem cap país, només el poble. Hi ha més proximitat entre un castellanenc i un tarragoní o lleidatà que amb un d'Alacant.

Pallarés, Vicent (Barcelona, 1951), fill de pares emigrats de Castelló a Barcelona, escriptor i professor, entrevistat per Lluís Bonada a *El Temps* 1062, 19-25 octubre 2004. Afeg6

Fins a quin punt algú pot canviar de país i arribar a conèixer la llengua, els costums i l'estil de la cultura d'adopció fins a ser capaç de captar-ne les subtils, distingir les particularitats, comprendre raons i, el que és més difícil, desraons?

Palol, Miquel de, escriptor català. Fragment de l'article 'Les raons de la poesia'. *Avui*, 11.03.03, p. 20. Afeg6

(...) Amb tacte, per no ferir susceptibilitats de ningú, Agustí Gasol es referí a detalls sobre la vida quotidiana en una ciutat de l'Amèrica profunda, de característiques rurals, tan diferent de les conegudes urbs cosmopolites, com ara Nova York. Ho comentava des de l'enyor de la terra pròpia que tampoc no idealitzava ni cal idealitzar per estimar-la. "Què és el que troben a faltar?", preguntà Josep Cuní al seu convidat. La resposta fou ràpida i contundent, com si necessités etzibar-la d'urgència: "La nostra gent, l'ambient del carrer, la manera de viure...". "Alguna cosa en particular?", preguntà el periodista. "Troben a faltar la fleca del barri". (...) Comparteixo aquest sentiment de pertinença a una manera de viure i m'hi sento identificada. (...)

Pàmies, Teresa, en un article on reproduïx part d'una entrevista del programa de Josep Cuní a Ona Catalana el 9 de gener de 2002, on estava convidada ella i el pare de l'esportista Pau Gasol, el senyor Agustí Gasol. Els pares de Pau Gasol han estat vivint amb el seu fill a la ciutat de Memphis, Tennessee. *Avui*, 14.01.02. Afeg5

(...) j'ai dit souvent que tout le malheur des hommes vient d'une seule chose, qui est de ne savoir pas demeurer en repos dans une chambre. Un homme qui a assez de bien pour vivre, s'il savait demeurer chez soi avec plaisir n'en sortirait pas pour aller sur la mer ou au siège d'une place; on n'achèterait une charge à l'armée si cher que parce qu'on trouverait insupportable de ne bouger de la ville

et on ne recherche les conversations et les divertissements des jeux que parce qu'on ne demeure chez soi avec plaisir. Etc.
Mais quand j'ai pensé de plus près et qu'après avoir trouvé la cause de tous nos malheurs j'ai voulu en découvrir les raison(s), j'ai trouvé qu'il en a une bien effective qui consiste dans le malheur naturel de notre condition faible et mortelle et si misérable que rien ne peut nous consoler lorsque nous y pensons de près.
(...)

Pascal, Blaise, *Pensées*, Paris, Seuil, 1962, pp. 88 i 89. Afegit

---

El passat

Retorn als llocs del meu antic plorar,
i avui m'és un somriure aquell plorar.
Retorn als llocs del meu antic somriure...
Oh, com és llagrimós aquell somriure.

Pascoli, Giovanni (1885-1912), poeta italià. Extret del llibre *Poesies*, en traducció de Maria Antònia Salvà (ed. Galerada). Afegit

-----
Citacions de Cesare Pavese, recollides en requadre adjunt a l'article de Joan Heras 'La força de les paraules', *Avui*, 26 08.00, p. 33. Es commemoren els cinquanta anys de la mort de Pavese, que es va suïcidar en una habitació de l'hotel Roma de Torí, la ciutat on tenia la seva casa. Pavese havia passat la seva infància a Santo Stefano Balbo, des d'on va anar a Torí.

(...) La vida s'ha de viure fora de casa; s'aprofita, es gaudeix, i després, quan un torna com jo, a quaranta anys, s'hi troba tot nou. (*Els mars del sud* ((*Treballar cansa*)))

Un poble el vols encara que només sigui per anar-te'n. Un poble vol dir que no estàs sol, saber que en la gent, en les plantes, en la terra hi ha alguna cosa que és teva i que, fins i tot quan no hi ets es queda esperant-te. Però no és fàcil quedar-se quiet. A penes fa un any que no el perdo de vista, però així que escapo a Gènova em fuig dels dits. Totes aquestes coses s'aprenen amb el temps i l'experiència. I és possible que als quaranta anys i amb tot el món que he vist, no sàpiga encara quina mena de cosa és el meu poble. (*La lluna i les fogueres* [de 1950])

[[
C'è una ragione perché sono tornato in questo paese, qui e non invece a Canelli, a Barbaresco o in Alba. Qui non ci sono nato, è quasi certo; dove son nato non lo so; non c'è da queste parti una casa né un pezzo di terra né delle ossa ch'io possa dire "Ecco cos'ero prima di nascere". Non so se vengo dalla collina o dalla valle, dai boschi o da una casa di balconi. La ragazza che mi ha lasciato sugli scalini del duomo di Alba, (...). Chi può dire di che carne sono fatto? Ho girato abbastanza il mondo da sapere che tutte le carni sono buone e si equivalgono, ma è per questo che uno si stanca e cerca di mettere radici, di farsi terra e paese, perche la sua carne valga e duri qualcosa di più che un comune giro di stagione.

Se sono cresciuto in questo paese, devo dir grazie alla Virgilia, a Padrino, tutta gente che non c'è più, anche se loro mi hanno preso e allevato soltanto perché l'ospedale di Alessandria gli passava la mesata. (...) /

L'altr'anno, quando tornai la prima volta in paese, venni quasi di nascosto a rivedere i noccioli. (...) /

(...) M'ero sempre aspettato qualcosa di simile, o magari che il casotto fosse

crollato; (...) Ma non mi ero aspettato di non trovare piú i noccioli. Voleva dire ch'era tutto finito. La novità mi scoraggiò al punto che non chiamai, non entrai sull'aia. Capii lí per lí che cosa vuol dire non essere nato in un posto, non averlo nel sangue, non starci già mezzo sepolto insieme ai vecchi, tanto che un cambiamento di colture non importi. (...) /

Cosí questo paese, dove non sono nato, ho creduto per molto tempo che fosse tutto il mondo. Adesso che il mondo l'ho visto davvero e so che è fatto di tanti piccoli paesi, non so se da ragazzo mi sbagliavo poi di molto. (...) Un paese ci vuole, non fosse che per il gusto di andarsene via. Un paese vuol dire non essere soli, sapere che nella gente, nelle piante, nella / terra c'è qualcosa di tuo, che anche quando non ci sei resta ad aspettarti. Ma non è facile starci tranquillo. Da un anno che lo tengo d'occhio e quando posso ci scappo da Genova, mi sfugge di mano. Queste cose si capiscono col tempo e l'esperienza. Possibili che a quarant'anni, e con tutto il mondo che ho visto, non sappia ancora che cos'è il mio paese?

Pavese, Cesare, *La luna e i falò*, Einaudi, 1950, pp. 9-13.]]

En tornar de Milà, transcorregudes 24 hores d'absència, torno a descobrir Torí.

¿No deu consistir en això, el més preciós del viatge: a redescobrir el propi racó de món?

Pavese, Cesare, fill de Torí, *Il mestiere di vivere*, 1935-1950. Són dues citacions, que encapçalen i clouen resp. l'article *Retrobar Torí (i 2)*, de Carme Casas, *Avui* 5.02.07. Afeg8

Abans d'un lloc hi ha el seu nom. I encara el viatge fins a arribar-hi, que és un altre lloc més discontinu i innominable.

Me'n recordo

del verd quadriculat dels turons,
del sol entretingut per les teulades a la llunyania,
dels ramats empentant-se per les senderes,
d'un gosset que es va aventurar al camí.

Anàvem o veníem?

Pedreira, Maria do Rosário (Lisboa, 1959), *La casa i la flaire dels llibres*, Traducció: Antoni Xumet Rosselló, El Gall Editor. Afeg8

Voluptat de l'enyor

Tenacíssima, cànvida enyorança,
fillola del desig i la recança,
folla amorosa de l'amor que es frisa,
crida els estels, besa la brisa!

Puresa del record extenuant-se
en el miratge d'una pàtria grisa,
feta del somni que matisa
el roig, el blau i el blanc de França.

L'àngel t'inspira i et manté el diable,
oh, febre miserable

d'un dolorós i delitós amor,

tan prenedor, que un dia, per ventura
honor refet i llar segura,
enyoraré l'enyor.

Roissy-en Brie, 1939

Pere Quart, "Saló de Tardor" a *Obra de Pere Quart*, Barcelona, Fontanella, 1963, p. 134. (O bé a *Poemes escollits*, Barcelona, Ed. 62, p.51.) ('Pere Quart' és Joan Oliver.) Ident94

A Catalunya deixí
el dia de ma partida
mitja vida condormida:
l'altra meitat vingué amb mi
per no deixar-me sens vida.

Avui en terres de França
i demà més lluny potser,
no em moriré d'enyorança
ans d'enyorança viuré.

Pere Quart, "Saló de tardor" a *Poemes escollits*, Barcelona, Ed. 62, 1983, p.50. ('Pere Quart' és Joan Oliver.) Ident94

Vacances pagades

He decidit d'anar-me'n per sempre.
Amén.

L'endemà tornaré
perquè sóc vell
i tinc els peus molt consentits,
amb inflors de poagre.

Però me'n tornaré demà passat,
rejoventit pel fàstic.
Per sempre més. Amén.
(...)

Però mireu-me:
he retornat encara.
Tot sol, gairebé cec de tanta lepra.

Demà me'n vaig
-no us enganyo aquest cop.
Sí, sí: me'n vaig de quatre grapes
com el rebesavi,
per la dreuera dels contrabandistes
fins a la ratlla negra de la mort.

Salto llavors dins la tenebra encesa

on tot és estranger,
On viu, exiliat,
el Déu antic dels pares.

Pere Quart, *Vacances pagades*, Barcelona, Proa, 1981 (1era edició 1972) pp. 107-110. ('Pere Quart' és Joan Oliver.) Ident94

Assaig de plagi a la taverna

(Al sempre admirat Salvador Espriu;
si cal, amb disculpes).

Oh, que avingut estic amb la meva
petita, esclava, poc sortosa terra,
i com em recaria d'allunyar-me'n,
oest o sud enllà,
on sembla que la gent és bruta
i pobra, accidiosa, inculta,
resignada, insolvent!
Aleshores, a la taverna nova, els companys dirien
fotent-se'n: 'Com qui s'agrada de la lletja,
així el lluç que pica un ham sense esquer',
mentre jo, encara prop, pensaria
en les velles fretures i confiances
d'aquest meu tossut poble.
I, ja tot sospesat, recularia
per a restar aquí fins a la mort.
Car, fet i fet, tampoc no sóc tan ase
i estimo a més amb un
irrevocable amor
aquesta meva -i nostra-
bastant neta, envejada, bonica pàtria.

Pere Quart, *Antologia bufa*, Proa. Reproduït a l'*Avui*, 23.04.02, (Especial Sant Jordi). ('Pere Quart' és Joan Oliver.) Ident94

(...)Vivre, c'est passer d'un espace à un autre, en essayant le plus possible de ne pas se cogner. (p. 14)

Perec, Georges, *Espèces d'espaces*, París, Galilée, 1974. Afeg1

"Cadascun dels blocs, o capes de terra, generen un lloc concret que no és important en si mateix, sinó per les relacions que hi estableixo."

"Ja em va bé estavellar-me en un lloc concret", "no m'angoixa perquè, encara que és un espai petit, sempre hi trobo revolts."

Perejaume, citacions en una crònica de Valèria Gallard (Barcelona) a *El Punt Avui*, 29.09.2011, com a presentació del nou poemari *Pagèsiques* (Edicions 62). El poeta diu que parla del Montnegre (el Maresme). En un punt parla de "la consciència dels llocs". Afeg9

Tengo un dolor aquí

del lado de la patria.

Peri Rossi, Cristina, urugayana. És el primer poema d'*Estado de exilio*. Afeg6

Joan Perucho acaba el que diu que serà el seu darrer llibre, el recull d'articles *La darrera mirada* (Columna), amb el poema 'En la mort sense la literatura'. Allà anuncia la seva intenció d'anar "a morir-me a Medina del Campo, poble que fou de la meva mare" Diu que quan es trobi malament "aniré corrent a Medina del Campo a morir-me; aquest és el meu desig." Fora del poema ha quedat la seva voluntat de ser enterrat a Catalunya i, en concret, ens diu, "a l'entrada de l'ermita gòtica més bonica que hi ha al món, la de la mare de Déu de l'Abellera, a dos quilòmetres de Prades."

Perucho, Joan. Ho explica i recull Ll.B. (Lluís Bonada) a *El Temps*, núm. 905, 16-22.10.2001, p. 98. Afeg5

Comiat d'Albinyana

No vull sepultar-me aquí,
terra que vaig estimar
dins del meu cor.
Em dissoldré en cendres
vers el gran bosc de castanyers
on, entre Poblet i Prades,
rau la saviesa antiga
dins de llibres i records
tal com està escrit
a 'Llibre de cavalleries'.

Perucho, Joan, Últim poema del llibre *Els jardins botànics*, Barcelona, Proa, 1996. Afeg6

El riu Tajo és molt més gran que el riu que passa per la meua vila, però el riu Tajo no és el que passa per la meua vila.

Pessoa, Fernando, poema. Afeg6

"El meu país és aquell en el qual quan dic bon dia em responen bon dia."

Pla, Josep. Ident 94

La meua constitució cosmopolita, practicada llargament i reiteradament, m'ha portat a cultivar unes arrels terrenals i precises.

Pla, Josep. Prefaci a *La Substància*, extret de Joan Tort i Donada i Pere Tobaruela i Martínez, "Vicenç Bieta, una visió integradora del territori", *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 46, 1998, pp. 153-161 (p. 153). Afeg1

He nascut a Palafrugell (Empordà Petit) el 8 de març de 1897. La totalitat de la

meva sang és empordanesa. El meu paisatge bàsic està comprès entre Puig Son Ric, de Begur, a llevant; les muntanyes de Fitor, a ponent; les illes Formigues a migdia i el Montgrí a tramuntana. Sempre m'ha semblat que aquest país és molt vell i que per sobre hi ha passat tota classe de gent, gent errant i diversa.

Pla, Josep, *El quadern gris. Un dietari*, Barcelona, Destino, 1966, Col·lecció **Obra Completa**, n. 1., p.89. Afeg3

"Sóc i he estat sempre localista, això és, un home que està disposat a dir en tot moment que no hi ha res al món com les coses de Palafrugell. Més enllà de Palafrugell hi ha un primer cercle a dins del qual, si dieu a un home o a una dona: "Bon dia; avui fa bon temps", us responen: "Bon dia; sí, sembla que fa bon temps...", i això és agradable. Passats, però, aquests lligams essencials, tot és per mi completament igual."

Pla, Josep, paraules atribuïdes a Joan Fuster per Antoni Comas i Pujol (1931-1981). Llarga citació d'aquest autor recollida per Joan Solà en el capítol "En record i agraïment. Antoni Comas i Pujol (1931-1981). Ara que fa vint-i-cinc anys, Mataró, 2006 " en el llibre col·lectiu d'homenatge *Doctor Antoni Comas. In memoriam 25 anys*, Barcelona, Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 2009, Mataró, 2006, pp. 79-86 [83]. Afeg9

La bandera catalana, quan es pinta, s'embruta. M'agrada molt tal com és, la bandera. Quan era a Ceret, la veia onejar i m'agradava. Jo la porto a dintre. Pàtria per mi és el Pirineu.

Ponç, Joan (Barcelona, 1927 - Sant Pau de Vença, 1984), pintor, entrevistat per Montserrat Roig en el programa 'Personatges' de TV2, emès el 20.04.1978. Afeg6

(...)

-Parleu molt del sentiment nòmada dels menorquins. Els ha marcat?

-El menorquí, quan no és feliç, se'n va de Menorca [*Manorca en el text*], però sempre du Menorca a dins. Jo ho comparo molt amb Marco Polo, que sempre parla de Venècia quan viatja, i tot ho compara amb la seva ciutat. Històricament ha hagut d'anar-se'n sovint, per la fam, per l'oblit institucional o per les ocupacions estrangeres, franceses, angleses o espanyoles. Era un trofeu de caça per a les grans potències.

(...)

Pons, Joan (Ferreries, Menorca, 1960), entrevistat per Lluís Bonada, arran de la publicació de *Sorra a les sabates*, B?, RBA-La Magrana, 2005 (?). *El Temps*, 1129, 31 gener 2006. Afeg7

Si no pots viure a la terra que estimes, estima la terra on vius.

Pons, Ponç, *Serra d'Or*, 477, setembre 1999, p. 23.

--Jo sé perfectament que no sabia viure fora d'aquesta illa. Em declaro un illòman i, concretament, un illòman menorquí. Som menorquí, vull ser menorquí i estic encantat de ser menorquí.

--Ja ho he dit: sóc un illòman i el que m'agrada més de poder sortir és poder tornar. (...)Vull viatjar, som un home obert al món, però amb els peus arrelats a Menorca.

Pons, Ponç (Menorca, 1956), poeta. Citacions extretes de l'entrevista que li fa Carles Marquès a *El Temps* 1022, 13-19 gener 2004, pp. 81-83. Afeg6

Sóc al bosc de S'Artiga i és hivern
Fa fred
M'he llevat les sabates
Ara escric caminant descalç entre el pinar
Així sent bé la terra
L'antiga i aspra terra endogalada
Dels avis dels besavis dels meus avis
(...) / (...)

Escriure És bell el camp entre els turons de l'illa
Cal que cremi els records d'uns paratges de falla
No sé viure sotmès ni amb mirada turista
Al pou sec hi ha enderroc però brillen els brucs
Som indignes del do d'haver estat menorquins

(pp. 9/10)

Un home sense arrels és un ser mort

pp. 47-48 [47]

Porque es nuestro el exilio.

No el reino.

José Ángel Valente

p. 51 (frase que tanca el llibre)

Pons, Ponç, *El salobre*, Barcelona, Edicions Proa, 1997. Afeg7

Beckett escriu: "L'artista que s'implica en si mateix no és de cap lloc, està sol a la terra", i jo m'implic en mi mateix, però a pesar de tot vull ser d'aquí, d'aquesta illa, de Menorca.

En alemany, *Heim* (casa), *Heimat* (pàtria) i *heimlich* (secret) tenen la mateixa arrel. Jo somiï una casa secreta, sobretot tranquil·la i silenciosa, voltada de camp que sigui la meva pàtria.

Canetti afirma que "la millor definició de pàtria és una biblioteca", i Ciceró ja havia assegurat: *Si hortum in bybliothecca habes, deerit nihil*. Tal vegada tinguin raó, però a mi m'inquieta i preocupa el futur d'aquesta illa que en el fons és el meu món.

Heidegger puntualitza: "Només hi ha món on hi ha llenguatge", i el llenguatge d'aquesta illa s'està perdent, el van matant.

Jo vull salvar el món que sustenta perquè l'estim i en form part.

(...)

(p.11)

Emocionat, don gràcies a la vida per aquest do insubornable d'haver nascut menorquí.

(p. 39)

He nascut menorquí i em moriré estranger.

(p. 40)

ELS DIES ANTICS

(...)

Territori envaït,
veim morir lentament els paisatges de l'ànima. /
/ Jo volia estar obert,
solidari amb el món, a un diàleg fecund,
però amb terra i veu pròpies.

(...)

(pp. 42/43)

MAN OF ISLANDS

a Seamus Heaney

(...)

"We are frustrated people,
a little oppressed country,
a slaved flack of traitors.
We've sold the ancient legate
of the language and sun
for forty fucking coins."

(...)

I cross maps of homesickness
but I always return
with my heart's wings to Ireland.

(...)

(p. 49-50 [49])

El clima ens condiciona, el paisatge ens marca, la societat ens perfila. ¿Heretam amb els mots la ideologia? Elitis almenys podia escriure: "La llengua em daren grega; / la casa pobre a les platges d'Homer." ¿Quina llengua llegarem als nostres néts? ¿Quina cultura, quina illa? (...)

(p. 62)

a Alexis Zorbas

No presumeixis,
-ho hem perdut tot-de pàtria.
Som ja el record
feliç d'un temps romput.
No em resign a la infàmia.

Però a pesat de tot:

Un fondo orgull
de ser d'on sóc m'exalta,
m'encén el cor. /
/ Si tu ets Zorbas el grec,
jo, Ponç el menorquí!
(pp. 76 / 77)

Viatjar m'ha servit per veure altres paisatges i conèixer altres cultures, altres maneres de viure, però sobretot per entendre, valorar i estimar més el que tenc aquí, a Menorca

Sentir l'enyor
que fa més dur sortir
del tros de terra /
/ voltat de mar on som
fidels, ardents illòmans.
(pp. 130 / 131)

Per a un que ve de fora, l'illa és un tros de paisatge; per a mi és un món, un univers. Estic fet de la matèria de què està feta aquesta illa. Sóc una illa dins una illa que és moltes illes i es mor, la maten, la prostitueixen.

Som estrangers,
esclaus, exiliats,
a casa nostra.

Quan vaig pel camp i toc els còdols d'una paret seca, sent la mà bondadosa i grossa de l'avi Xicu, (...)

(p. 133)

Jo encara no he sortit de l'illa i ja m'enyor. [*El poeta va a Verines convidat a un "encuentro de poetas".*]

Escolta Homer:
Sóc fill d'un paradís.
Vull tornar a casa.

(...)

Sent una estranya sensació d'angoixa, ofec, neguit i desempar. Faig esforços per no fugir. A Bèlgica va ser espantós. Hi havia de fer set dies i l'endemà d'arribar (no vaig dormir en tota la nit) vaig donar una excusa i vaig tornar a Menorca plorant. D'aleshores ençà, he dit que no a tots els congressos i trobades que m'obliguin a sor- / tir fora de l'illa, (...).

(pp. 163-164)

El millor de partir
és poder regressar.
(p. 166)

(...)

Pot semblar ridícul. M'és igual! De vegades, al bosc, m'he llevat les sabates per sentir millor la terra estimada d'aquesta illa:

l'antiga i aspra terra endogalada
dels avis dels besavis dels meus avis.

Un dia en seré part.

(p. 189)

- Barcelona és el seu plató de rodatge. Com és que no el fan servir més directors de cinema?

-És normal. Jo sóc d'aquí i treballo aquí. Tinc tendència a visualitzar les meves pel·lícules dins el meu món, que és Barcelona. (...)

Pons, Ventura, director de cinema, entrevistat per Bea Cabezas. *El Temps*, 773, 6-12.04.99. Afeg1

Òbviament és el meu nucli inicial. Quan era un nen hi vivia i veia el món a través d'allò. És a dir, no és que t'ho proposis, sinó que hi ets. Som un animal que és en un lloc i veu el món a través d'aquest lloc i, és clar, et condiciona, no perquè sigui un lloc extraordinari, sinó perquè constitueix el teu paisatge mental, ideològic i físic. Els núvols, les idees, les persones, els caràcters, els veus a través d'allò que t'ha educat, d'allò que has vist. És la teva constitució, diguem-ne. Aquí a Vic, o per Vic, en Verdaguer hi corria de noi, anava i venia i, és clar, va aprendre paraules, va aprendre noms de flors, va viure, va veure les muntanyes. Si no hagués estat aquí, hauria estat en una altra banda i ho hauria fet a través d'un altre marc.

Porcel, Baltasar, 'Porcel politeista i mediterrani'. Porcel entrevistat per Llorenç Soldevila i Balart (transcripció de Núria Camps i Laura Vilardell), al plató de televisió de la Universitat de Vic, el 20 de maig de 2009. *Serra d'or*, núm. 600, desembre de 2009, pp. 81-84. Afeg9

El veritable viatge del descobriment no consisteix a buscar nous paisatges sinó a tenir una nova mirada.

Proust, Marcel. Citació recollida en els textos d'una exposició de fotografia científica al Palau de la Virreina, a Barcelona (6.07 al 3.09 de 2006): 'Visions of Science'. Afeg7

... 'm'obligava a repetir tota l'estona el nom de Gilberte, com aquell llenguatge nadiu que els vençuts s'esforcen a mantenir per no oblidar la pàtria que no reveuran mai més".

(Original: "je me contraignais à redire tout le temps le nom de Gilberte, comme ce langage natal que les vaincus s'efforcent de maintenir pour ne pas oublier la patrie qu'ils ne verront pas.")

Proust, Marcel, *A l'ombra de les noies en flor*, traducció de Valèria Gaillard, Barcelona, Edicions 62, 2013, p. 96. Afeg10

La font

L'anar mon enllà
no et darà alegria:
si et quedes aquí
jo sóc l'aigua viva.

Pujols, Francesc. Reproduït en una crítica d'Andreu Gomila al llibre de Francesc Pujols, *El llibre que conté les poesies d'en Francesc Pujols, amb un pròleg d'en Joan Maragall (i un epíleg d'Enric Casasses)*, Barcelona, Quaderns Crema, 2004 (Avui, 17.03.05). Afeg7

QQQQQQ

Vull que el meu cos sigui traslladat a Damasc després de la meva mort perquè sigui enterrat al cementiri familiar.

L'ocell retorna al seu niu i el nen al pit de la seva mare.

Qabbani, Niza (Damasc, 1923), poeta àrab sirià, resident a Londres. Text d'un escrit que va deixar, després de ser hospitalitzat a Londres uns mesos abans de morir. *Avui*, 1.05.98, Redacció, Damasc. Afeg1

RRRRRR

(...)

Q.A. Águilas és el seu paradís?

P.R. El lloc on carrego les piles. Per les olors.

Q.A. Quines olors?

P.R. Les de la meva infantesa. Les olors, la puresa de la gent, els parents amb qui em trobo, que em parlen del meu pare... En fi, el lloc on vaig néixer. I, després, els meus paisans, que sempre m'omplen d'atencions.

Rabal, Paco, actor, entrevistat per Quim Aranda a l'*Avui* del 16.09.00. Afeg3

Q.A. Per què viatjar és morir?

A.R. És una frase tòpica. Molts altres l'han dit abans. És morir una mica perquè deixes el lloc on ets, perquè et desplaces de la placenta. Però sempre hi ha l'esperança de resurrecció.

Q.A. La memòria, escriure'n, ¿és una manera de tornar-hi?

A.R. Sempre mirem al passat. I en el passat sovint hi veiem el nostre futur.

Rabinad, Antonio, escriptor i llibreter de vell, nascut al Clot, Barcelona, ara fa 73 anys. És autor de *Memento mori* i ara l'editorial Alba li ha publicat *El hombre indigno*, un llibre de memòries. Entrevistat per Quim Aranda a l'*Avui* 10.08.00. Afeg3

He tingut l'oportunitat de viatjar molt i a ciutats que mitificava, com Londres, París o Nova York, però quan torno m'adono que són per a una estona i que jo sóc del barri de la Trini.

Ramon (Ramón Giménez, 36 anys, nascut al barri de la Trinitat Nova, de Barcelona, guitarrista i cor del grup musical Ojos de Brujo. Els periodistes que fan la nota són B.G. i Xavier Bertral. *Avui*, suplement 'Vintrenta', del 23 de febrer a l'1 de març del 2006. Afeg7

El lloc on vaig néixer i el lloc on havia estat cinc anys a la presó. Allà era casa meva i ja no hi podria tornar.

Rauf, Massuf, iranià. Del reportatge *The tree that remembers* (Canadà), emès per Canal 33 el 30.04.03, a les 22h25, sota el títol català *Iran: l'arbre que recorda*. Afeg6

Multiculti

Si em diu que ha viatjat a l'estranger,
li dic que jo no surt gaire del poble.

Si em diu que sóc tancat, que sóc de poble,
li dic: "No emprenyis, vés a l'estranger."
Si em diu que es viu millor a l'estranger
que no dins aquest brut i petit poble,
li dic: "Per què no estimes el teu poble
en lloc de tocar els ous amb l'estranger?"

Li dic: "Per què no surts del teu paraigua
i lluites perquè el poble vagi a més?"
I em diu: "Si plou, tinc un paraigua,
si el poble es banya, a mi m'està de més..."
I jo li ficaria el cap dins l'aigua
fins que deixés de respirar. Res més.

Rebassa, Carles (Palma, 1977), poeta. Poema reproduït a: *Nit de poesia al Palau, Barcelona Poesia 2012. XXVIII Festival Internacional de Poesia de Barcelona*, p. 13 (8 de maig de 2012). Afeg9

Tinc diverses pàtries, però de màtria tan sols una: València... La joventut valenciana és el jurat que ha de dir sense apel·lació si la meua llarga emigració -més de mitja vida- ha estat un handicap o no. I confesse que la imminència d'aquesta entranyable confrontació em fa una mica de por.

- (...) *Has enyorat el País Valencià?*
- En realitat no he enyorat gran cosa perquè l'enyorament paralitza: no és una virtut revolucionària. No m'agrada allò de dir "fins ara he viscut; lluny ja no visc i esperaré a tornar per a viure una altra vegada". Jo no m'he sentit mai entre parèntesis. (...)
- *Quins són els teus sentiments ara mateix, després de quaranta anys, en aquests primers contactes amb la teua gent? /*
- Ara m'hi aproxime una altra vegada sense cap sentimentalisme. He entrat al país molt fredament, però -t'ho confesse- amb molta emoció. Ací hi tinc soterrats mon pare i ma mare. Es moriren ací, quan jo no hi era i no podia venir. Però no he sentit mai cap enyorament. (...) Perquè, de fet, tot [sic] aquests sentiments d'enyorament, de record excessiu, no afavoreixen el desenvolupament de la personalitat ni l'obra ni el combat.
(pp. 76-77)

Renau, Josep (València, 1907-Berlín, 1982) Citació d'una "carta de presentació" escrita des de Berlín estant, el 12 de juny de 1976, poc abans del seu retorn, després de l'exili a Mèxic i a Berlín. Apareix en un article del periodista Alfons Llorens a *El Temps* 1215, 25.09.2007, pp. 75-78. En l'article reproduceix l'entrevista que li va fer a Morella, on Renau havia anat per la celebració del XLVII Sexenni. Paràgrafs extrets de l'entrevista feta aleshores. Afeg8

"Mon pays c'est celui qui me fait bouffer."

Renouir, Jean, *Toni*, França, *Les Films d'aujourd'hui*, 1934 (Espanyols, italians, belgues i francesos treballant a la mineria al Sud de França). Ident94

Feliç qui ha viscut dessota un cel estrany i la seva pau no es mudava...

Riba, Carles, *Segon llibre d'estances*, citat per Pere Maragall i Mira, *Avui*, 1.07.99. S'ha de buscar, contrastar i completar cita. Afeg1

Feliç qui ha viscut dessota un cel estrany
i la seva pau no es mudava;

Riba, Carles (Barcelona, 1893-1959). És l'inici d'un poema. Afeg6

- *Després de triomfar als Estats Units, continuarà treballant a Barcelona?*
- És clar. És la ciutat on vaig nàixer, em vaig criar i visc amb Sophie. Hi tinc molt bons amics, i no pense renegar de les meues arrels. A més, com a Barcelona no es viu enlloc.

Ribas, Toni (Barcelona, 1975), actor i realitzador català, que triomfa en la indústria nord-americana de cinema i vídeos pornogràfics. Entrevistat per Manuel València, *El Temps*, 947, 6-12.08.02. Afeg5

Per més que m'allunyi...

Per molt lluny que me n'hagi anat, a l'altra banda de món fins i tot, mai no he deixat de tenir la sensació que segesc vivint a Mallorca, que mai no he sortit de l'illa. No sé si aquesta impressió, compartida amb d'altres mallorquins també desaïllats, té a veure amb la necessitat de mantenir uns lligams amb el paradís de la infantesa, amb el volgut arrelament a un indret concret; (...) Duim aquests i altres noms, es Teix, Raixa, Llucalcari... tatuats sobre la pell de l'ànima, com a senyals per defensar la bellesa que encara resta a Mallorca i que cal preservar de la devastació...

Riera, Carme (Palma, 1948), escriptora, 'Per més que m'allunyi...', text curt que és la presentació de la part monogràfica dedicada a Mallorca de la revista *Descobrir Catalunya*, núm. 78, juliol/agost 2004, pp 38 / 39. Afeg6

El meu món és molt petit. Són deu quilòmetres al voltant de casa, i prou. M'aferrisso a les coses que cada dia ens punyen, ens fan plorar o ens fan riure i, d'això, en trec tot el suc que puc. Potser el fet de treballar la terra durant tants anys dóna una certa fortalesa a l'hora de parlar, enforteix les paraules. Al camp vius més intensament les situacions de benestar o malestar.

Riera, Josep (Oristà, subcomarca del Lluçanès, Osona, 1950), poeta, pagès i forner, entrevistat per Lluís Bonada a *El Temps*, núm. 770, 16-22.03.99, p. 70. Afeg1

Paràbola i clam de la cosa humana
(fragment)

Deixau-nos pastar el nostre pa,
després menjau-ne.
Ompliu-nos el carrer, però no el poble.
Contemplau el país
sense sagnar-lo.
Deixau-nos ser qui som.

Riera, Miquel Àngel. Dins *Paràbola i clam de la cosa humana*, Mixtàlia. Consell de Mallorca.

El camí és la meta.

Rilke, Rainer Maria. Cita a verificar i situar. Afeg3

Car no ens es dat romandre enlloc.

Rilke, Rainer Maria.

(...)

- Què pensa, per exemple, d'Alejandro González Iñárritu, Alfonso Cuarón, Guillermo Arriaga... Tots aquests directors mexicans que triomfen a Hollywood.
- No crec que siguin cineastes mexicans, són uns cineastes *gringos* que van néixer a Mèxic per accident, per a la seva desgràcia o alegria, però sempre van somiar anar-se'n, ho van aconseguir i se'n van anar. Bé per a ells! Tots fan cinema en anglès, són mexicans per geografia natalícia, però no per ànima, cor i cap. Hi ha aquesta vella i estranya noció que fan cinema mexicà perquè són mexicans, però res més. És tan absurd com suposar que *La llavor del diable* és una pel·lícula polonesa perquè la va dirigir Polanski.

(...)

Ripstein, Arturo, mexicà, director de cinema, entrevistat per Bernat Salvà a Barcelona. (Avui, 20.11.2010). Afeg9

L'escenari del manicomi era esborronador. (...) Allò que va escriure el pintor va ser la mirada dels qui no miraven. Aquella renúncia a les latituds, el desindret absolut per on caminaven. (p. 37)

Rivas, Manuel, *El llapis del fuster*, B, Proa, 2000 (primera edició: 1999; edició original en gallec *O lapis do carpinteiro*, 1998) Afeg3

(...) Jo només sóc un home que escriu. I que escriu al país on va nàixer, i allà on van nàixer els seus avantpassats.

Rivero, Raúl, poeta i periodista cubà, condemnat l'abril del 2003 pel govern cubà a 20 anys de presó, acusat de col·laboracionisme amb els Estats Units. Fragment d'un escrit que Rivero havia publicat dos anys abans al diari argentí *La Nación*. Afeg6

Plaça dels carros

penetro ata albiscarte nas terrazas
da casa onde naceras, unha casa
onde cabía o mar

Rodríguez Baixeras, Xavier, poeta gallec nascut a Tarragona, que evoca en aquest poema la seva infància en una casa d'aquesta plaça de Tarragona, vora el port i les vies del tren. Segons l'articlet de Pere Rovira 'Xavier Rodríguez Baixeras' a l'Avui 10.06.04. Afeg6

El meu món no és gaire més gran que Amsterdam. Per tant, per mi l'holandès és una llengua universal.

Rosenboom, Thomas (1956), escriptor holandès, entrevistat per Marta Ciércoles a l'Avui del 7.05.98. Afeg1

-¿Y por qué nos compadeces, Patominos? -preguntó el soberano.

-Por muchos motivos -respondió el eunuco-, pero sobre todo porque los hombres se hallan sometidos a la ley del cambio. Y es una ley engañosa, porque el tal cambio no

existe.

-¿Quieres decir que debería viajar a algún sitio en busca de este famoso cambio?

-Sí, Señor -dijo Patominos-, para convencerlos de que no existe.

-¿Y esto bastaría para curarme? /

-No la convicción, Señor -dijo el eunuco-, pero sí las experiencias necesarias para acceder a ella.

Roth, Joseph, *La noche mil dos*, B, Anagrama, 1992, pp. 8 i 9. (ed. original: *Die Geschichte von der 1002. Nacht*, 1939). Afeg1

- Vengo cada año--dice Bloomfield--a visitar a mi padre. Y tampoco puedo olvidar mi ciudad. Soy un judío oriental, y nuestra patria está siempre donde tenemos nuestros muertos. Si mi padre hubiese muerto en América, América sería mi patria. Mi hijo será completamente americano, porque a mí me enterrarán allí.

Joseph Roth (Brody, 1894 - París, 1939), *Hotel Savoy*, Barcelona, Acantilado, 2004, primera reimpressió, 2006, p. 144. Traducció de Feliu Formosa. Roth va emigrar a França el 1933. Afeg8

El localisme és el fonament de la literatura americana. Faulkner és el Mississipí; Bellow, Chicago; Updike, Pennsilvània; Malamud, Brooklyn; Styron, Virgínia. Allò local és ací el cor de tota empresa literària. Tots aquests escriptors van ser formats pel lloc on van créixer. La passió pel lloc que us ha fet i que cal comprendre, explorar amb la màxima meticulositat possible, és la font de tota literatura, ací i a Amèrica. La geografia explica tots els nostres llibres.

Roth, Philip, fragment d'una entrevista (feta per qui?) que cita Joan Francesc Mira a l'article 'Novel·la urbana', *El Temps* núm. 1372, 28 setembre 2010. Afeg9

A l'estiu de 1399, el dominic valencià fra Vicent Ferrer ja havia decidit abandonar la cort papal d'Avinyó, on exercia el càrrec de confessor de Benet XIII, per donar un tomb a la seua vida. Anava a emprendre la tasca d'apostolat per Europa, (...) Va ser precisament llavors quan els jurats de València, coneixedors d'aquest propòsit, li van escriure una carta "tendra i bella" -en paraules d'Andreu Ivars- per instar-lo a viatjar a "la natural terra sua". Així podria respirar de nou el "propi e nadiu aèr" i visitar els seus germans, parents i amics, (...).

(...)

L'extraordinària admiració que va sentir el poble menut per la persona del dominic taumaturg explica que, uns dies abans de produir-se la sentència de Casp, la seua presència a València tornara a ser reclamada pels governants locals, que li van escriure el 25 de juny de 1412 per animar-lo a visitar "aquesta ciutat d'on vós prenguéis naxença humanal". (...)

Rubio, Agustín, a *El Temps*, 848, 12-18 setembre 2000, pp. 47-49 (paràgrafs de p. 47 i 49). El terme 'propi' està escrit així a la revista: no sé si és error o català antic. Afeg3

A casa seva, obre les portes als caminants i als pelegrins. Escriu, mira el mar i contempla, car sols un gran contemplatiu podria deixar la seva pàtria... i arrelar-se, en contemplació com un roure d'aquestes serres.

Rusiñol, Santiago, referint-se a l'arxiduc Lluís Salvador d'Habsburg-Lorena (Florència, 1847-Praga, 1915), fill dels grans ducs de la Toscana, instal·lat molts anys a la costa nord de Mallorca. Afeg3

SSSSSS

Aquest mecanicisme i científisme ho ha espatllat tot. Aquesta mania d'unificar coses, quan ja em direu què tenen a veure un gallec, un català i un andalús. O un napolità i un milanès. Jo he defensat moltíssim les llengües. A Rosalía [de Castro] li vaig escriure un llibre. I em vaig discutir amb molts escriptors gallecs. No entenc com es pot abandonar una llengua! S'ha abandonat la riquesa del que és local d'una manera incomprensible...

Sabato, Ernesto (Rojas, Argentina, 1911), entrevistat per Andreu Gomila (Avui, 14.09.00) a la seva casa de Santos Lugares, a prop de Buenos Aires, arran de la presentació del seu últim llibre *La resistencia* (Seix Barral, 2000), un assaig que són cinc llargues cartes sobre la deshumanització de la societat en l'era tecnològica. Afeg3

"D'òu suis-je? Je suis de mon enfance, comme d'un pays."

Saint-Exupéry, Antoine de. Buscar refer. Afeg8

"...però no tenia sentit quedar-me a viure allà. Trobo que cadascú ha de viure al costat del seu galliner."

Santos, Carles, entrevistat per Miquel Alberola a *El Temps*, 539, 17.10.94. (Parlant de la seva estada com a músic a Nova York i el seu retorn a Vinaròs, on ara viu. Estades també a Barcelona i París). Ident94

Cadascú és esclau de la seva sang i de la seva història; jo sóc esclau de les pedres, dels renecs i dels rams de farigola d'una vella ciutat mediterrània, (...). (278)

Sagarra, Josep M. de, *La ruta blava*, B, Destino/Edicions 62, 1986 (primera edició: B, Selecta, 1964). Textos de 1937. Afeg1

Ai, si no fos aquesta nit, tan clara!
Seríem tros de carn i pensament
que no coneix d'on ve, no on va, ni on para,
pell d'home arrossegada pel corrent!
Però Nadal, ens ha pintat el rostre
amb un vermell precís i decidit,
i ens dóna un sentiment de llar, de sostre,
de terra, de nissaga i d'esperit.
I ens dóna un punt d'humilitat de cendra
per estimar un racó dintre l'espai,
i desperta en el cor aquell blau tendre
que hem volgut escanyar i que no mor mai.

Sagarra, Josep M. de, *El poema de Nadal*, a *Obres completes. Poesia*, B, Selecta, 1981, p.605 (1era. ed.: 1962). Afeg2

(...)

Penseu que tota aquesta terra trista,
aquest castell que us sembla una presó,
això que a vos us ha ofegat la vista
és el pa que m'ha dat Nostre Senyor.
Cada herbeta que al marge treu espiga,
cada roc cantellut del codolar,
és una anella que al terròs em lliga,
i és una corda que no em deixa anar.
(...) (p. 421)

I us sento grat de la finesa vostra,
i és cert que en el meu pit és viu el mal,
mes lluny d'aquí se'm gelaria el rostre,
i em migraria sense aquest casal.
(...) (p. 423)

Sagarra, Josep M^a de, *Poesies*, B, Selecta, 1981 (segona edició; la primera el 1962). El poema és *El comte Arnau* (1928), pp. 331-583). Afeg1

El retorn
(Fragments)

Sebastià, el bon Sebastià,
amb aquell aire i la magror mateixa,
tres setmanes deu fer, si fa o no fa,
que ha retornat a la paterna feixa.
Després d'haver rodat qui sap per on
a cavall, en carrossa i en galera,
després de córrer món,
ara seu vora el tronc d'una olivera,
fuma la pipa dòcil i arrupit,
cull tres fulles de menta i de plantatge,
i des que es fa de dia fins que és nit
no gosa treure els ulls del paisatge.
Avui l'he vist i m'ha donat la mà
--una mà mig rasposa, mig pansida--
i jo li he dit: --I doncs, Sebastià,
com se us pinten les hores de la vida?
Després de dur la brega fins tan lluny,
i a tants sols diferents fer-vos el sostre,
¿quin sentiment pels dintres se us esmuny
quan mengeu el crostó de casa vostra?...
I ell diu amb un somriure: --Cada jorn
hi ha un punt que s'aclareix i se'm destria;
fins que arribà el moment del meu retorn
de mi mateix ni una ombra en coneixia.
(...)

Si em creia que aquest mas era molt poc,
que colgar-me aquí dins em feia grima,
després no m'he sentit content enlloc
i només he segat una herba prima.
Ja m'ho estimava això! Esmolava el peu
seguint aquesta fila de muntanyes,
però no en comprenia tot el preu,

ni aquell ròssec que et deixa a les entranyes.
Això només ho saps quan en vius lluny;
aleshores aquestes quatre feixes
i aquest poblet que cap a dins del puny
es vengen de l'estona que te'n queixes.
I aquells moments que aquí havia passat,
amb salut i pocs anys i bones llunes
són els únics moments que m'han salvat
enmig dels rosegons i les engrunes.
Per 'xò després quan m'he sentir vençut,
quan he vist que pels polsos ja m'hi neva,
he volgut abeurar-me el cor eixut
amb l'aigua de la font de casa meva.
I per a mi he sentit que el que és més viu,
l'únic que em pot aconhortar per ara,
és la brossa i la ploma d'aquest niu,
i la campana que plorà pel pare.
I aquí em veus. Ho he trobat tan canviat!
A casa les germanes s'han fet velles,
els homes són més agres de posat
i em miren de reüll tant ells com elles.
I jo no em queixo perquè ho trobo just;
no els creuria si em fessin bones cares,
si amanessin les plates al meu gust,
i anessin amb cançons i gare-gares.
He sigut infidel amb el terròs,
i ells hi han colgat angúnies cada dia,
si no duc altra gràcia que aquest cos,
bé m'han de contestar amb sorruderia.
I no em fa res el tracte rampellut,
ni el xiuxeig repicat de les veïnes,
penso que tot m'ho tinc ben merescut!
I les coses més aspres em són fines
mentre pugui mirar-me d'aquí estant
aquell marget amb menta i corretjola,
mentre pugui sentir de tant en tant
la cançoneta de l'estivarola.

(...)

***

(...)

I això de veure'm un escalaborn,
i de sentir la humilitat als llavis
m'ha vingut amb la pau del meu retorn,
m'ho han ensenyat les feixes dels besavis.
Perquè mentre rodava nous indrets,
i veia i coneixia cares noves,
no m'aturava amb pensaments estrets,
ni em feien por les proves.
Però aquí veig un camp que és el mateix,
i veig que la muntanya no canvia
si cada dia el cor se't fa un esqueix
les estrelles somriuen cada dia.
Després dels anys que a mi m'han esllomat
i que no havia vist com l'arbre lleva,

aquesta terra fa el mateix posat
dels dies nets de l'infantesa meva.

(...)

I estic content d'haver viscut aixís
jugant amb cascavells de bogeria,
perquè ara jo sé veure el meu país
millor que aquells que hi llauren cada dia.
Jo sé veure com lliga el cor mortal
aquest lligam del poble que no es trenca;
jo sé veure el que compta i el que val
ser fill d'un mas i agoretar una llenca.
I sé estimar aquest sol i aquests colors
i aquests marges d'herbei que l'aire rissa
i sé estimar aquests arbres cantadors,
tots repuntats de fulla engrescadissa.
Em refaig d'aquell temps que era distret,
malagraït, sorrut i pidolaire,
i estic content de veure que sóc fet,
de miques d'aquest camp i d'aquest aire.
I pels dintres em vaig sentint més fort,
encara que l'ossada se m'esquerda,
i no em fa cap neguit veure la mort,
si me la trobo per la prada verda.

(...)

Mes ara hi penso molt! I em passa el fred
de les misèries, fent-me l'esperança,
de que allà dalt, potser en un raconet,
remugaré com una ovella mansa.
Perquè aquí baix ja sé que hi tinc un tros,
i me'l vaig a mirar alguna vegada,
allí reposarà la carn i l'os...
Darrera hi ha una vinya assolellada
amb rabasses que lleven moscatell,
i en la gleva ara es para i ara vola
el piular enfeinassat del cruixidell
i el somiqueig tranquil de la terrola...
I això és el que jo tinc per explicar;
del meu viure no en queda punt ni basta:
són coses del pobret Sebastià,
que gastava molts fums i ja no en gasta.
I adéu, amic, que el vespre ve corrents,
i a tu ja et pesa el fil de la paraula,
i han de dir-me qui sap els penjaments,
si jo no hi sóc, i si ja són a taula.

Sagarra, Josep Maria de, "El retorn (Cançons de les hores tèrboles", dins de *Cançons de totes les hores*), a *Obres completes. Poesia*, Barcelona, Ed. Selecta, 1981 (1era. ed. 1962), pp. 309-315. Ident94

Cadascú és bèstia de la seva quadra,
i jo, sóc del Canal de Panamà,
i aquell dia que deixi de robar
no deixaré, Senyor, de fer de lladre.

Sagarra, Josep Maria de, "Les confidències del marxant hindú" a *Obres completes. Poesia*, Barcelona, Ed. Selecta, 1981 (1era. ed. 1962), pp. 685-686. (686) Ident94

Tu, muller meva, dolça i arrupida
com una terrerola de rostoll,
no t'acolora el sol enllà d'eixida
ni has estat mai amiga de soroll.
El teu cor no s'escalfa ni trontolla;
amb una brasa saps passar-te els freds,
t'acontentes omplint una clofolla
i en tens prou de guarnir quatre parets;
però, ¿qui pot fer pau entre nosaltres,
si jo tinc un alé i tinc un encalç
per omplir aquesta llar, i encara d'altres
i per omplir les planes i els cimals,
i sols el tast del que és novell em prova
i de fer i desfer mai no en tinc prou,
com ocell que avorreix el niu que cova
i cada dia vol guarnir-lo nou.

Sagarra, Josep Maria de, *El comte Arnau*, a *Obres completes. Poesia*, Barcelona, Ed. Selecta, 1981 (1era. ed. 1962), pp. 331-583. (351-352) (I podria seguir...) Ident94

Aquí es tracta simplement de la part viva de les coses, simplement de tenir una noció ordenada de la nostra naturalesa, de la constitució geològica del nostre terreny, dels arbres que s'hi fan i les bèsties que hi belluguen. I no es tracta de noms tècnics, no; es tracta de les paraules vives i populars que donen els fills de la terra.

Sagarra, Josep Maria de, citat en un article de Martí Domínguez a *El Temps* 22-28.05.2001. Podria ser un fragment d'article de Sagarra recollit a *L'ànima de les coses*, B, Quaderns Crema, 2001, obra a cura de Narcís Garolera, que conté els articles de Sagarra publicats al diari *La Publicitat* entre el 1922 i el 1929. Afeg5

Exile is strangely compelling to think about but terrible to experience. It is the unhealable rift [esquerda, divisió, incurable, incicatritzable] forced between a human being and a native place, between the self and its true home; its essential sadness can never be surmounted.

Said, Edward. Citació que encapçala el capítol titulat 'José Ramos-Horta' del llibre de John Pilger, **Hidden agendas**, London, Vintage, 1998, p. 296. Afeg5

Que n'és de dolça l'absència del fill pròdig! És una absència falsa, perquè al seu darrere hi ha la casa familiar que resta. Ésser absent a l'habitació del costat o a l'altra punta del planeta no és una diferència essencial. La presència d'un amic que aparentment s'ha allunyat pot esdevenir més densa que una presència real. Jo mai no he estimat tant casa meva com en el Sahara. Mai un promès no ha estat tan a prop de la seva promesa com els mariners bretons del segle XVI que doblaven el cap Hornos i envellien contra el mur dels vents contraris. Des que partien ja començaven a tornar. No res més que el retorn preparaven quan amb llurs mans pesades hissaven les veles. El camí més curt del port de Bretanya a la casa de la promesa passava pel cap

Hornos. Però els meus emigrants eren com mariners bretons als quals haguessin pres la promesa. Cap promesa bretona no encenia per a ells, a la finestra, la llàntia humil. No eren fills pròdigs. Eren fills pròdigs sense casa on tornar. En aquest punt comença el veritable viatge, que és sortida d'un mateix.

Saint-Exupéry, Antoine de (1900-1944), escriptor i pilot francès, *Carta a un ostatge*, [Llar del Llibre] Nova Terra, 1985. Afeg5

Jo mai no he anat més lluny de Sonamarg o Anantnag i passo de la setantena! ... Per quin motiu, i digues-m'ho tu que aquests dies has tingut la sort de recórrer la vall, hauria de voler fer el gest de marxar per conèixer món, quan el món sencer se'm revela amb tota la seva bellesa sense necessitat de sortir de la vall...?

Saleem, home que viu en una *houseboat* al llac Dal, a Srinagar, al Caixmir. Conversa amb Jordi Solà Coll, articulista de viatges a *El Temps* 1210, 21.08.07, pp. 78-79. Afeg8

(...) És la primera cosa que un aprèn viatjant. La primera vegada (va ser trobant-me a l'ex regne de Saxònia) que un funcionari públic em va tractar d'estranger, vaig estar a punt de bufetejar-lo com si m'hagués insultat. ¿Jo, estranger? vaig cridar; ¡mai de la vida! ¡L'estranger ets tu! I és que tots, tots ens pensem que els estrangers són els altres. Estrangers ho som tots, ¡quin fàstic! Anem vivint amb la il·lusió que només ho són els altres, quan un és sempre ell mateix el més perdudament estranger de tots.

Sales, Joan, *Incerta glòria*, Vol II, B, Edicions 62 i La Caixa, 1982, p.26 Afeg1

Barcelona, 12 de novembre de 1936

[...] Si estimo tant Vallclara és perquè els meus avis hi han viscut per espai de set segles i perquè hi tinc els millors records de la meva infantesa. Allò que no guarda records, meus o dels meus, no m'arriba a fer fred ni calor; per això no seré mai un bon viatger i menys encara un turista. Podré ser un pelegrí o un vagabund, però res més. (p. 52)

Barcelona, dilluns 23 de novembre de 1936

(...)

Respecte als excel·lentíssims senyors consellers que, després d'haver-nos governat durant uns anys, ara que collim els fruits del seu bon govern ens abandonen, jo no els sabria dir sinó "bon vent i barca nova" i que els aires de Brusel·les els provin. Per aquí la gent canta *L'emigrant* amb un petit canvi a la lletra, aplicant-la a les Seves Excel·lències fugitives;

Dolça Catalunya,
pàtria del meu cor,
qui de tu s'allunya,
refot, quina sort. (p. 55)

Sales, Joan, *Cartes de la guerra*, B, Club Editor, 2003 (segona edició; la primera, pràcticament idèntica, és de 1986; anteriorment s'havien publicat sota el títol de 'Cartes a Màrius Torres' (1976). Joan Sales i Vallès (Barcelona 1912-1983). Afeg7

(...) Vallclara és un poblet sense res d'especial fora de ser el més bonic del món. El meu propòsit era néixer-hi; no va ser possible. La meva mare només hi passava els estius i el 10 de novembre de 1912 es trobava a Barcelona; per venir al món jo no podia prescindir d'ella. Sóc doncs un vallclari nascut a Barcelona contra la seva voluntat; i com que a Vallclara es parla lleidatà, em considero, per bé que no el parli, tan ilergeta com tu [Màrius Torres].

(...) (p.78)

(...) el govern madrileny es dedicà a enviar contingents de catalans a Extremadura tot substituint-los / en el nostre front per contingents de forasters, en un anar-i-venir de tropes que era una estúpida pèrdua d'energies, de temps i de material i que només podia tenir una explicació en el desig de barrejar-les de tal manera que s'acabés de perdre el caràcter català del nostre front; es veu que les nul·litats que governen la República no comprenien que perdent-se aquest caràcter es perdia l'únic sentit que tenia als nostres ulls aquesta guerra.(...) (pp. 249/250)

Sales, Joan, *Cartes de la guerra*, B, Club Editor, 2003 (segona edició; la primera, pràcticament idèntica, és de 1986; anteriorment s'havien publicat sota el títol de 'Cartes a Màrius Torres' (1976). Joan Sales (Barcelona, 1912-1983) Afeg8

- Anar i tornar no són incompatibles. Es pot avançar sense arribar a perdre mai el teu punt de referència, el teu centre. Això és el que m'he proposat aconseguir, un equilibri entre aquesta vida caòtica que portem els actors i el manteniment del meu punt de referència. Els actors sempre anem d'un lloc a l'altre, coneixent gent diferent, començant alguna cosa nova i diferent. Si no perds el teu centre, el teu punt de referència, aquest caos pot resultar molt positiu.

Sánchez-Gijón, Aitana, entrevistada per Bernat Salvà a l'*Avui Diumenge*, 17.09.95. Afeg1

(...) Si ara tingués 35 o 40 anys aniria a viure a l'estranger. Això no té solució. Estem en democràcia i tenim els mateixos problemes que a l'època més negra del país. I això és molt perillós.

Santos, Carles, compositor. Fragment de citació que apareix en una crònica de Marta Porter (Barcelona) arran de l'estrena al Teatre Lliure de Barcelona de l'obra de Santos 'La meua filla sóc jo', el 19.05.05. La crònica és del 14.05.05. Afeg7

"Denaro ne aveva. E non aveva ambizioni. E poi per uno che ha scelto di stare in un paese, che è deciso a non allontanarsene, che ambizioni vuoi che restino?".

"Una specie di medico di paese d'altri tempi, insomma: quello che viveva del suo, non si pagava le visite e anzi lasciava agi ammalati poveri i soldi per le medicine..."

Sciascia, Leonardo, *A ciascuno il suo*, Milano, Adelphi, 1988. (L'edició utilitzada és de 2004 i és la VII; la citació és de la p. 64.) Dos sicilians parlen d'un tercer, que ha estat assassinat. Afeg7

¿Cómo intentar comprar o vender el cielo, el calor de la tierra? La idea nos resulta extraña. Ya que nosotros no poseemos la frescura del aire o el destello del agua. ¿Cómo pueden comprarnos esto? [...] Sabemos que / el hombre blanco no entiende nuestras razones. Una porción de nuestra tierra es lo mismo para él que la siguiente, para él, que es un extraño que viene en la noche y nos arrebató la tierra, dondequiera que la necesite. La tierra no es su hermana, sino su enemiga, y

cuando la ha conquistado se retira de ella. Deja atrás la sepultura de su padre, no le importa. Olvida tanto la sepultura de su padre como el lugar en que nació su hijo. Su apetito devorará la tierra y dejará detrás sólo un desierto. La sola vista de sus ciudades llena de pánico los ojos del pielroja (...)

Seattle, cap indi de la tribu Suwamish. Carta dirigida, el 1855, al President dels Estats Units d'Amèrica, que li havia presentat una oferta de compra per les terres de la tribu. Afeg6

Por breve que sea el periodo que uno pasa en el lugar de nacimiento, aunque sólo sea una década, sólo la infancia, siempre queda. Creo que el paisaje original determina buena parte del carácter y la forma de reaccionar de las personas. Y me parece que esa huella nunca se pierde. Cuando tienes veintidós años y sólo hace un par de años que has dejado tu país, no lo añoras; sin embargo, poco a poco el sentimiento se va apoderando de ti y, cuanto más se te encoge el horizonte del futuro, parece que mentalmente los contornos de tu lugar de origen van adquiriendo mayor prominencia.

Sebald, W.G. (Wertach Im Algau, Baviera, 1944). Part d'una entrevista que li va fer Michaël Zeeman, emesa per la cadena de televisió holandesa VPRO.TV el 12 de juliol de 1998. Afeg6

(...)

Q.A. Quin va ser el seu primer viatge fora de Xile?

L.S. La primera vegada que vaig venir a Europa va ser el 1969. La gran absència de Xile va començar el 1977.

Q.A. Quan hi va poder tornar?

L.S. El 1989.

Q-A- S'hi va sentir estrany?

L.S. Benedeti parla del "desexili". El país que jo recordava només existia en la meva memòria. I em va quedar pendent saber d'on sóc, a quin lloc pertanyo.

Q.A. Hi [I?] ha trobat la resposta?

L.S. Sí, a Astúries. Hi he trobat totes les meves tradicions, el meu patrimoni cultural; hi he trobat sociabilitat. Els americans del Con Sud érem molt sociables, però tot això es va acabar amb les dictadures i ara amb la mercantilització. A Astúries ho he trobat de forma natural, com a part del codi genètic.

Q.A. Potser perquè les muntanyes els ajuden a preservar-lo.

L.S. No. Pel mar. Hi tenen una relació molt sana. No hi viuen d'esquena. Hi viuen de cara.

Q.A. ¿Es pot pertànyer a algun lloc i no sentir-se'n part al mateix temps?

L.S. Es pot coquetejar amb la idea de no ser d'enlloc. Però, al mateix temps, hi ha la necessitat de sentir-se identificat amb la terra que un trepitja, i no per cap concepte de pàtria ni res semblant. Un anhel íntim, que és molt sa.

Q.A. ¿Diferents llocs per a diferents etapes de la vida?

L.S. En el meu cas, sí. Tots els països, tots els paisatges són un pretext per conèixer altres persones. Quan vivia a Hamburg sabia que un dia n'hauria de sortir. El mateix quan vivia en un poblet de la Selva Negra. El mateix quan vivia a París.

(...)

Q.A. ¿Hi ha cap història que vol explicar i encara no pot?

L.S. Sí, i necessito allò que en diuen *distància*. Vinc d'una nissaga d'exiliats. El meu avi era andalús, de Martos, a Jaén, un avi anarquista que va fugir a Xile; el seu fill, nascut a Xile, va venir a Espanya per lluitar a les Brigades Internacionals. Jo sóc la tercera generació familiar que pateix l'exili. He intentat explicar tot això, i encara no he pogut. Desitjo que aquesta tradició d'exili s'acabi en mi i no passi als meus fills.

Sepúlveda, Luis, escriptor xilè, autor de llibres com *El viejo que leía novelas de amor*, entrevistat per Quim Aranda a l'Avui 1.07.00, arran de l'estrena de la pel·lícula 'Història d'una gavina i del gat que l'ensenyà a volar', film d'animació dirigit per l'italià Enzo d'Alò i basat en una obra de l'escriptor. (No sé el títol de l'obra, potser és una faula del seu darrer llibre, *Historias marginales*, que Seix Barral acaba de publicar). Afeg3

-- Les persones viatgen massa avui dia - diu l'Eric Sanderson-- . I massa ràpid. Si fossin de fusta s'ho repensarien.

Seth, Vikram (Calcuta, 1952, escriptor), *Una música constant*, Anagrama /Edicions 62, 2008, p. 198 (or. *An Equal Music*, 1999). Es tracta d'un violí de molt valor (un Tononi) que fa un cert soroll de tant en tant i el músic protagonista el porta al taller d'un expert. Afeg8

No sofriu més, donzelles, no sofriu,
que l'home és enganyós de mena;
ni en mar ni en terra ferma sap fer niu
i és inconstant i no té esmena.

Shakespeare, W., *Molt soroll per res*, acte II, escena III, en traducció de Joan Sellent, reproduïda per Ramon Solsona (Avui 6.03.94). Ident94

Vivint a l'exili has de ser més sensible. La teva ànima es va matisant i s'omple d'altres colors. En una situació de desprotecció de l'àrea familiar, l'home es fa més vulnerable, però a la vegada més fabulador, perquè ha de trobar el llenguatge dels altres.

Skármeta, Antonio, escriptor xilè que va viure exiliat --a Alemanya-- del 1973 al 1989. La frase la recull Jordi Salvat (Madrid) en un article (Avui, 13.10.99) en que apareixen declaracions de l'autor, i es refereix a la influència que ha exercit el seu exili personal en la seva obra: diu que és una cosa que marca de manera inevitable a l'hora de posar-se a escriure. Afeg2

El Corifeu (a Edip): Resol-te, estrany en terra estrangera,
oh míser, a odiâ el que una ciutat
té en ella mantingut de no amable,
i a reverí el que estima.

Sòfocles, *Edip a Colonos*, en la traducció catalana de Carles Riba, Barcelona, Curial, 1951, (p.86, de l'edició de 1985 (quarta). Ident94

El contacte amb altres pobles, tanmateix, duu aparellada alguna cosa de descoberta; potser no tant de descoberta d'ells com de descoberta de nosaltres mateixos -de la nostra individualitat i de la col·lectivitat d'on procedim: del nostre propi poble-. (...) / Però em sembla indubtable que difícilment coneixerà el seu poble aquell que no conegui altre poble que el seu. (...). (p.84/ 85)

És curiosa la sensació de despresa i d'allunyament que experimento envers les coses d'allà baix, quan arribo en un país estranger. I és curiós com aviat, de mica en mica, tot allò em guanya novament i fa que hi refereixi tot el que veig, tot el que penso i tot el que faig. (p. 90)

Una mena de dolçor us envaeix de sentir-vos tan lluny de les vostres latituds; una mena de dolçor que és l'enyorança a la inversa. (p. 143; en un passeig per Edimburg i els afores)

Soldevila, Ferran, *Hores angleses*. La primera edició completa és de 1938. Ara en edició de: Martorell, Adesiara, 2011. Afeg9

"Quizá ya nunca más vuelva. Sólo los veranos y alguna navidad, hasta que venir aquí ya sea como ir a ninguna parte o abrir un álbum de fotos antiguas", y se quedó mirando el hueco aquel donde tenía metida la maleta color caramelo de su tío, ese animal que podía devorar su pasado. (p. 232)

(...) Pensé que somos el paisaje por el que transcurren nuestras vidas, poco más. (...) (p. 323)

Soler, Antonio (Málaga, 1956), *El camino de los Ingleses*, Barcelona, Destino, 2004. Afeg7

(...) Si d'una cosa estic convençuda és que les persones que tenim el nostre paradís perdut amb ubicació concreta som molt afortunades. És un refugi per sempre, una àncora, una certesa: hi ha un lloc al món que guarda els nostres millors records com en una gran capsa que està a la nostra disposició. Quan ho necessites, hi vas, obres la capsa, i en surten olors, rialles, el primer petó, la cabana, les bicicletes, la nit plena d'estrelles. (...)

Soler, Sílvia, "La claror de juliol", *Avui*, 16 juliol 2011. Afeg9

(...) El jardí estava pràcticament igual, la taula parada -és possible que fossin les mateixes tovalles?--, la flor blanca. Li va semblar que tornava a ser a casa. No que la casa dels Balart fos casa seva. Anava més enllà: el jardí de la casa de la platja en una nit de Sant Joan era el seu lloc.

Soler, Sílvia, *L'estiu que comença*, Barcelona, Planeta 2013, p. 218. La casa de la platja és la casa dels amics del mateix poble, on la protagonista passa moltes revetlles i altres moments, des de fa molts anys. Afeg10

"Hi torno sempre [a Ambelàkia] amb el cap, amb el cor i amb els llibres que escric."

Solomou Xanthaki, Basa, escriptora grega. Citació en un requadre annex a l'entrevista que li fa Francesc Bombí-Vilaseca a les pàgines de cultura de l'*Avui* del 15.07.04. L'escriptora va marxar del poble natal d'Ambelàkia, a la regió de Tessàlia, a Grècia, quan tenia cinc anys, juntament amb tota la seva família. Va créixer i estudiar a Atenes. Afeg6

(...) Por lo que pude comprobar, la bebida, la holgazanería y la incompetencia eran las tres grandes causas de la emigra- / ción; de todas ellas, pero sobre todo y en primer lugar en el caso del alcohol, el recurso de huir a los países de ultramar se me antoja el remedio más rematadamente estúpido que se le pueda ocurrir a nadie. Es imposible escapar de una debilidad poniendo agua de por medio; en un momento u otro es preciso enfrentarse a ella o perecer en el intento; así las cosa, ¿por qué no hacerlo en el acto, sin moverse del lugar en que uno vive? *Coelum non animam*. Cámbiese el Glenlivet por un bourbon, que a fin de cuentas seguirá siendo whisky, sólo que de peor calidad. Una travesía por mar no dará a nadie el valor que se necesita para apartarse de los placeres más baratos, pues la verdadera emigración es la que se lleva a cabo antes incluso de que zarpe el barco. La única fortuna que vale la pena alcanzar es la de tener una meta en la vida, y eso es algo que no se ha

de hallar en países lejanos, sino en el corazón de cada cual.

Stevenson, Robert Louis, *El emigrante por gusto*, B, Alba Editorial, 2000, p. 66 (orig.: *The Amateur Emigrant*, 1894) Afeg3

Dels homes que vénen a les illes, pocs en marxen. Comencen a envellir en el mateix moment que hi arriben; les palmeres i els vents alisis els acaronen fins al dia que moren, i tal vegada somnien fins a la fi amb una darrera visita a casa. (...) No hi ha cap indret al món que exerceixi una atracció com aquesta.

Stevenson, Robert Louis, *In the South Seas*. Afeg3

Llei d'estrangeria

Hi ha carrers on em sento estranger
i són meus: els carrers i la terra.
Hi ha carrers, quan em sento estranger,
com budells en la nit, benvinguda
espinosa a la mà de la por,
a la mà de dir adéu, a reveure,
jo també me n'alegro, faig tard,
a la llum que t'escup a l'andana,
al batall dels mil fars, a les claus
amagades, al fred, a la brossa,
endavant, mira als ulls l'animal
estranger, de carrer, sense terra.

Subirana, Jaume, *En altres coses*, Ed. 62 - Empúries. Afeg5

Una dona diu que el seu somni és "Viajar para regresar"

Suite Habana, pel·lícula dirigida per Fernando Pérez (100 minuts, color), Cuba-Espanya, 2003. (TV2, 23.12.05). Cap al final, cada personatge és descrit, i s'els hi demana que diguin quin és el seu somni. Afeg7

Perdoneu-me guerres llunyanes per portar flors a casa.

Szimborska, Wislawa, vers que és a l'inici del poemari *Flors a casa*, de Maria Josep Escrivà (el Grau de Gandia, 1968). Afeg8

TTTTTT

(...)Nàpols és la ciutat més bonica del món.(...)tan bon punt es feia fosc i s'apagava l'ebullició del barri, dels petits comerços i dels petits tràfics, tothom deixava de ser fruiter o peixater o macarró i només pensava en la nostàlgia, com si en una vida anterior haguessin estat persones diferents, o com si en una hipotètica vida futura es poguessin convertir en persones diferents del que poden ser un fruiter, un peixater o un macarró, treien les cadires de les plantes baixes i tot contemplant els carrerons i la seva bruta geometria com si fos un horitzó, algú

començava a entonar un motiu, però baixet, a la gola, per exemple *Voce'e notte*, i en aquell algú començava a entonar un motiu, però baixet, a la gola, per exemple *Voce'e notte*, i en aquell algú començaven a afegir-se-li altres veus, i era una mena de pregària cantada a cor fins que una veu no superava les altres i senties per exemple "luntane 'e te quanta melancunia", però aquella malenconia a més no era tota seva, també era la que havien sentit els seus pares i avis emigrats a les Amèriques, i ells la sentien en el lloc d'un altre, com si fos una herència que / no es pot rebutjar i de la qual se'n sent encara més el pes i l'esqueixament.

Tabucchi, Antonio (Vecciano, 1943), *Es va fent més i més tard*, B, Edicions 62, 2002, pp. 101-102 (ed. original *Si sta facendo sempre più tardi*, 2001). Afeg5

Nos pasamos el verano reparándolo. Este no lo venderé, decía Albert, será el automóvil sobre el que quiero hacer la última carrera, montado en él quiero irme al / Père Lachaise, y detrás de él una orquestina que toque *En passant par la Lorraine*, Albert era de Lorena, por supuesto. (...)

Tabucchi, Antonio, 'Enigma', dins del llibre de contes *Pequeños equívocos sin importancia*, Barcelona, Anagrama, 2002, pp. 33 / 34 (quarta edició en "Compactos", essent la primera de 1998). Edició original: *Piccoli equivoci senza importanza*, Milà, Feltrinelli, 1985. Primera edició en castellà en "Panorama de narrativas", 1987. Afeg6

(...) Sin tener ya un sitio mío al que regresar me sentí verdaderamente perdida. Durante dos o tres días di vueltas por la casa como en estado de trance. No había nada que lograra sacarme de ese aturdimiento: en una secuencia única, monótona i monocromática, veía desplegarse uno detrás de otro mis años hasta la muerte. (p. 125) [La narradora, que escriu una carta/diari a la seva neta, explica que el seu pare l'havia telefonat un dia per dir-li que la casa de la seva infància havia quedat destruïda per les bombes, en un atac a Trieste durant la segona guerra mundial.]

Amo este paisaje, y tal vez este amor me impide resolver el asunto; lo único que sé con certeza es la influencia del aspecto exterior sobre el carácter de quienes viven en estos parajes. Si frecuentemente soy tan áspera y brusca, si tú también lo eres, se lo debemos al Carso, a su erosión, a sus colores, al viento que lo flagela. Si hubiéramos nacido, ¡yo qué sé!, entre las colina de la Umbría, acaso hubiéramos sido más plácidas, la exasperación no habría formado parte de nuestro temperamento. ¿Hubiera sido mejor? No lo sé, es imposible imaginar una condición que no se ha vivido. (p. 130)

Tamaro, Susanna, *Donde el corazón te lleve*, Barcelona, Seix Barral, 2005, p. 130, 11 ed., la primera del 2001. Orig. italià: *Va' dove ti porta il cuore*, 1994. Afeg7

Chacun marque ainsi, tout au long de ses errances, un territoire, réceptacle d'échanges symboliques et garant de l'unité identitaire de l'homme qui déploie de telles stratégies afin de combattre l'éparpillement, l'éclatement que lui proposent ces séries de lieux étrangers les uns aux autres. Cette proximité avoisinante ne repose sur la relation spatio-temporelle que par l'irruption de ce troisième terme: l'identité.

Tarrius, Alain, "Circulation des élites professionnelles et intégration européenne", *REMI*, 2, 27-55, (1992)

-És un fragment terrible de Joyce, acusador, d'un dels seus primers llibres, una revolta contra la societat en què vivia l'autor, i en el qual afirma que tots els homes honorables i sincers que han dedicat la seva vida al país han estat venuts a l'enemic, abandonats a l'hora de la necessitat o denigrats i s'han vist obligats a fugir de la terra per trobar-ne una altra. En aquest país, arriba a dir, quan neix l'ànima d'un home, de seguida li tiren xarxes per impedir-li que voli. I el jove rebel ha d'intentar fugir de les xarxes de la nacionalitat, la llengua i la religió. [Seamus O'Cassey, el capellà irlandès --enviat pel Vaticà a fer indagacions i obtenir alguna cosa--, parla amb la mestra --la narradora-- arribada de fa poc al poble]] (p. 135)

-Hi ha qui es pensa que la gent que deixa alguna cosa, canvia de lloc, fuig d'alguna situació dolenta, ho fa atreta per una cosa millor, un lloc més atractiu o una situació més favorable. / La veritat és que no és l'atracció que el fa moure, sinó que fuig d'alguna cosa insuportable, tan terrible i paralitzadora com la mateixa mort. [Parla un home de Sabadell, procedent d'algun punt d'Espanya] (pp. 198, 199)

-El cor em diu que vostè no s'hi quedarà gaire temps aquí.

-El cor no li diu les raons, també?

-Potser li atribueixo el que jo faria si pogués: córrer com un llamp a capbussar-me en la multitud anònima de la ciutat. Sentir que no sóc ningú i tenir la llibertat de poder fer el que vulgui. L'anonimat i les possibilitats infinites que se t'obren, tot alhora.

-Què li impedeix de fer-ho?

L'home va fer un gest de resignació i va dir en un to que intentava ser cínic:

-Tantes coses...! La por que no ens deixa viure. La veïna, les germanes...

-Vostè és més arriscat que jo, i sospito que acabarà fent el que vol. En canvi jo no sóc gens amiga de les confessions, i penso que m'arrelaré al poble per tota la vida. Més que res per inèrcia. I és que jo sóc fàcil d'acontentar, tinc bon jaient, que dieu aquí.

Volia afegir que, pel que havia pogut observar, ell portava un motor a dintre que el feia moure, i en canvi jo necessitava un impuls extern, una força aliena, per iniciar qualsevol moviment. En l'Enciclopèdia que tenien -passaven, deien elles- les nenes a l'escola hi havia un exemple científic elemental que sempre havia pensat que em retratava amb exactitud, aquell del cos que abandonat a un estat de moviment o de repòs continua mantenint-s'hi mentre no hi hagi una força que l'obligui a canviar / de condició. Jo notava la resistència que presenten els cossos a modificar el seu estat de repòs. Jo mateixa era la resistència. [El sastre del poble parla amb la mestra] (pp. 160, 161)

Teixidor, Emili, *El Llibre de les Mosques*, B, Proa/Columma, 2000. Afeg3

En un llibre magnífic, *Mi Europa* (El Acantilado), dos autors perifèrics, un ucraïnès, Iuri Andrujovitx, i un polonès, Andrzej Stasiuk, ens parlen de la seva Europa, plena de runes i de passat, i del lligam gairebé místic que s'estableix entre l'home i el seu entorn, la seva terra. (...)

Teixidor, Emili, 'Verdaguer, Europa', Avui 10.03.05. Afeg7

-[Parla l'àvia Mercè] És com els frares d'aquí al costat, els del convent dels Camils. ¿Què hi fan aquí, lluny de la seva terra tota aquesta gent? No puc entendre que algú deixi el seu poble i la seva família per anar a cuidar malalts desnonats, sacramentar moribunds i vestir morts. I els guàrdies civils igual, ¿per què serveix vigilar les fronteres si tots els que es volien escapar ja són a l'altra banda, França endins? ¿I al poble què hi fan, si ja van matar al front o carretera / enllà tots els que no pensaven com ells? No serveixen ni per impedir que els afamats entrin a la nit als camps de patates per escarbotar la terra i endur-se'n una bona sacada.

-Són com els capellans i els militars -va dir la tia Ció fent un esforç per mantenir viva la conversa, (...), ells tampoc són del poble i fan la seva feina sense cap problema. Ningú no ho troba estrany.

-És diferent. Els capellans i els militars no vénen de tan lluny, sovint són de la comarca, sobretot els capellans. Però aquests guàrdies civils, per exemple, que vénen de la terra de maria Santíssima i viuen tancats, com presoners, en aquella mena de castell dels afores del poble, el quarter, amb un rètol a la porta que diu: "*Todo por la patria*", que és com si fos un convent de clausura... A Vic n'hi ha un, de convent, que només passar la porta ja veus el rètol que diu: "*Hermanos, una de dos, / o no entrar o hablar de Dios / que en la casa de Teresa / esta ciencia se profesa*", doncs el mateix, uns tot per la pàtria i els altres tot per Déu i pel Cel, però és igual, i el que vull dir és que sembla que aquesta gent, frares o monges i militars o guàrdies civils, no puguin estar bé enlloc, que cap terra sigui seva, com ocells de pas o bèsties sense pastura...

-No sé què té d'estrany -va dir la tia Enriqueta amb veu més baixa, (...)-. Sempre n'hi ha hagut, de gent així... Hi ha feines que si no les fessin gent de fora, no les voldria fer ningú.

-Però en algun moment devia començar això d'abandonar la terra i marxar lluny a fer feines escadusseres... -insistia l'àvia. /

-¿Escadusseres...? -va sorprendre's la tia Enriqueta.

-Vull dir que no les fan la gent del poble. ¿Qui es dedicaria a passejar tot el sant dia amb el fusell a l'espalla i la pistola al cinto per vigilar els seus veïns? ¿I qui es dedicaria tota la seva vida a cuidar malalts forasters sense esperança de guariment i renunciaria a quedar-se al costat de la seva família, pare, mare, germans, dona, fills..., que quan es posin malalts i necessitin agombolament potser no els tindran al seu costat, potser no hi tindran ningú i moriran sols i abandonats com gossos?

-Diuen que és la vocació... -va fer la tia Ció, més confortada-. El pare Tafalla, per exemple, tot i ser navarrès, no és pas que es faci gota estrany... La gent no ho sap, es pensa que és del poble o de la comarca...

-Però no tenen les comoditats de la casa pròpia, de la pròpia família, de la seva terra... -l'àvia no es rendia-. Jo em penso que la pàtria és la comoditat i Déu també deu ser trobar-se bé en algun lloc, amb alguna cosa o alguna persona... ¿No em direu que la pàtria és un lloc desconegut o que els capellans i monges es tanquen per estudiar als seminaris anys i panys per trobar-se al final sense conèixer bé qui és Déu i on el poden trobar?

-Però això no té res a veure... -va començar la tia Enriqueta, que semblava desconcertada.

Aquesta gent culcuitosa, que no té mai el cul ben posat enlloc -l'àvia seguia la seva dèria-, no poden estimar res de veritat. Porten una idea al magí, tenen el cap clavat en un sol pensament, però no se'ls escalfa la pell ni la sang per res del que tenen al davant. Potser sí que poden veure més lluny que nosaltres, però no poden entendre res del que passa a prop seu.

(...)

-La pàtria és la terra on menges, i ara se m'acut que els capellans diuen que Déu mateix és [es a l'original] un tros de pa, es va convertir en un tros de pa, o sigui que amb la delera no n'hi ha prou, hi ha d'haver alguna cosa de més substància, la terra que trepitges, el pa del forn, el got de vi...

En Quirze pare va fer un gest amb la mà, com si volgués indicar que ara l'àvia havia arribat massa enllà.

Teixidor, Emili, *Pa negre*, Barcelona, Columna, 2003 (reproduït de la quarta edició, gener 2004, pp. 197-200). Afeg6

(...)

- *La comarca és tan protagonista com l'Anfreu. Ja era la vostra intenció inicial?*

- Sí. Per a mi, el marc hi té un pes important. El *genius loci*. Marca la infantesa del protagonista.

Teixidor, Emili (Roda de Ter, 1934, escriptor), entrevistat per Lluís Bonada a *El Temps* 1016, 2-8 des. 2003, arran de la publicació a Columna de la seva darrera novel·la *Pa negre*, situada a la Plana de Vic. Afeg6

Cuando una persona no sabe lo que hacer, lo mejor és que se quede donde está.

The Misfits (Vidas rebeldes), dir. per John Huston, amb Clark Gable, Marilyn Monroe, Montgomery Clift, etc., Guió: Arthur Miller, EUA, 1961. La frase la diu Clark Gable (Key? Cay?) a Marilyn Monroe (Rosaly). Afeg5

(...) Va morir de seguida que va arribar al seu poble, dit Otumba, car a tots ens agrada de morir als nostres pobles i no pas ci per lla, com els purèpexes.

Tísner (Avel·lí Artís-Gener), *Paraules d'Opòton el Vell*, a *Obres completes de Tísner II*, B., Ed. Pòrtic, 1992, p. 57. Afeg8

(...)

C.T. (...) Al llibre també és important la idea essencial que, en el fons, els humans no som nòmades. Molta gent vol un niu, un sol lloc. És un instint bàsic que ens omple d'hipoteques i deutes.

A.C. Però tu precisament no ets un exemple de sedentari.

C.T. Sí, jo renego d'això, però quan torno a Dublín, sempre em dic: no entenc per què me n'he anat.

(...)

Tóibín, Colm (Córthaidh, 1955), escriptor irlandès, entrevistat per Ada Castells, *Avui Cultura*, 21.10.2010, p. 4. Afeg9

-La dona i el porc, malament si són del mateix lloc.

Torrent, Ferran (escriptor valencià), *Societat limitada*, Alzira, Bromera, 2002 (1era i 2ona edició), p. 266 de la 2ona edició. Afeg6

Puig d'Olena, 4 de maig de 1938

Estimats tots. [Carta al pare, tia i germans]. (...).

He estat molt content de la vostra carta. Ara ja us veig una mica més, sobretot el pare, ja puc seguir mentalment la vostra manera de passar els dies en aquestes noves

condicions de viure. Abans de rebre-la, havent d'imaginar-vos fora d'aquell marc familiar que per ell sol ja quasi tenia una vida pròpia, us perdia i em semblava que éreu molt més lluny. Hi ha uns versos de Salvat Papasseit,

"Si anessis lluny, tan lluny que no et sabés"⁴

/ que mai no havia vist tan clars com ara. Què importa la distància geogràfica? La llunyària no es mesura en quilòmetres sinó en coneixements. A Lleida jo sabia les vostres ocupacions a cada hora del dia, no sols les habituals, sinó que, una tarda de novembre, podia pensar. -Aquesta tarda que fa bo, el pare haurà anat a fer un tomb cap al camí vell d'Albatarrec, i a la tornada, pel costat de la cèquia [o sèquia??] de Torres, haurà desembocat a la carretera de la Bordeta per a veure aquell gran faig -és un faig?- que hi ha arran de l'hort del Silvi Vidal, enfront del grup escolar dels Camps, i el fullatge del qual ja deu haver pres aquell color d'or tan sorprenent, tan líric, tan madur, que ens havia aturat més d'una volta en les nostres passejades...

Ara, a Barcelona, heu començat una nova manera de viure, i us haureu de fer noves habituds, nous costums, nous gustos que jo no compartiré, i dels que no en sabré res més que allò que m'expliqueu... (...).

Torres, Màrius, *Poesies i altres escrits*, B, Edicions 62, 1993, pp.190/191) Afeg3

Molt lluny d'aquí

Hi ha una ciutat, molt lluny d'aquí, dolça i secreta,
on els anys d'alegria són breus com una nit;
on el sol és feliç, el vent és un poeta,
i la boira és fidel com el meu esperit.

(...)

Res no crida el meu cor amb més tendresa, ara,
que aquells camins fondals de xops i de canyars.
El seu record fa un ròssec de recança al meu pas;
torna a la meva espatlla la mà greu del meu pare.

12 de juny, 1939

Torres, Marius, *Poesies i altres escrits*, Barcelona, Edicions 62, 1993, p.84. Ident94

La ciutat llunyana

Ara que el braç potent de les fúries aterra
la ciutat d'ideals que volíem bastir,
entre runes de somnis colgats, més prop de terra,
Pàtria, guarda'ns: -la terra no sabrà mai mentir.

Entre tants crits estranys, que la teva veu pura
ens parli. Ja no ens queda quasi cap més consol
que creure i esperar la nova arquitectura

---

⁴ Es tracta de l'inici del poema "Ara i cada demà" dins *El poema de la rosa als llavis*, Llibreria Nacional Catalana, Barcelona, 1923. (...).

amb què braços més lliures puguin ratllar el teu sòl.

(...)

Torres, Marius (Lleida, 1910-Puig d'Olena, 1942). Afeg6

(...) Qui sap vosaltres si sou també en aquests moments damunt d'un *gouffre pas moins amer*, camí del país de la *Nueva España*. Això de no poder localitzar en el mapa, amb tota certesa i en un moment donat, una persona estimada, és potser l'experiència més inesperadament cruel que m'han deparat aquests anys. (...)

Torres, Màrius. Fragment d'una carta de 31 de desembre de 1941, de Màrius Torres a Joan Sales. Recollida al final del llibre de Joan Sales *Viatge d'un moribund*, Barcelona, Club Editor 2013 (1era edició: Barcelona, Ariel, 1952). La carta ocupa les pàgines 121 i 122, i sembla que es va enviar junt amb una carta del 9 de desembre de 1941, Puig d'Olena, pp. 103-120 del llibre. Afeg9

De ahí que la poesía, y sobre todo la filosofía, deban concebirse como "una forma de nostalgia" (Novalis): *Nost-algie*, enfermedad relativa al nido, al lugar, a la morada propia. Sólo transmutando la realidad perecedera en símbolo, o en signo premonitor de esa morada que se anhela, y que nimba el cielo del deseo con la presencia en el horizonte de un ideal de edad de oro presentida, o de un *status* plenamente espiritual, puede acelerarse el proceso. Éste conduce al retorno de la naturaleza y del espíritu finito a la Unidad trascendental y trascendente que constituye la *causa final* que orienta toda esta trama evolutiva, o esta historia espiritual.

Trías, Eugenio (Barcelona, 1942), *La edad del espíritu*, B., Destino, 1994, p. 639. Afeg5

"No puc no fugir-ne però tampoc no puc no tornar-hi. D'aquesta manera un rus parla a Rússia."

Tsvietàieva, Marina Ivànovna, escriptora russa. Afeg8

(...)

La meva terra m'ha tutelat
tan poc que desafiï el llest
que em trobi en l'ànima, de cap a cap,
cap marca de naixement!

Temple desert o casa estranya!
Tot m'és igual, indiferent.
Però si en el camí es dreçava
un arbre... i si fos un server!

Tsvetàieva, Marina, poeta russa, poema reproduït en el llibre *Marina Tsvetàieva, Poema de la fi*, Anna Akhmàtova, *Rèquiem i altres poemes*, Traducció de Maria-Mercè Marçal i Monika Zgustova, Proa, 2009 (1era ed. Proa 2004), p. 34. (El server és l'arbre característic del paisatge natal de l'autora.) Afeg9

"Cosmos" and "hearth" stand for two scales as well as for two sets of values. Hearth is local, cozy, familiar, nurturing -- and all these words imply a small, circumscribed place, accessible to the sort of direct experience in which all the senses are engaged. Cosmos, by contrast, implies the large, the abstract, and the impersonal, accessible only to mediated experience -- to the eye, possibly, to the

mind's eye, essentially.

These two terms (hearth and cosmos) correspond to our dual nature, to the fact that we are both body and mind. The body requires, yearns for, the nurturing intimacy of the hearth; the mind the air and light, the capaciousness, of the cosmos. (p. 319)

(...)

"Hearth" and "cosmos" can take on figurative meanings such that "hearth" stands for locality, community, and ethnicity; and "cosmos" for space, society or world, and cosmopolitanism. Confused arguments over their relative merits may eventually find some kind of resolution if we start by recognizing that both are necessary -- as necessary as body and mind -- to the development of our full humanity. Moreover, although we can treat "cosmos" and "hearth" as polar opposites, yet they do have the ideal of order or harmony in common; and also, as we have noted, full human contentment seems to require that both be present and mutually supportive. (...) (p. 321)

(...)

(...) Complementarity, after all, presupposes difference. Hearth offers security, cosmos adventure. (...) (p. 322)

Tuan, Yi-Fu (2001), "Introduction. Cosmos versus Hearth" in Paul C. Adams; Steven Hoelscher; Karen E. Till (eds.), *Textures of place. Exploring Humanist Geographies*, Minneapolis, London, University of Minnesota Press, pp. 319-325. Afeg6

A l'ample galó que, creuant-me el pit, em ceneix la *gandora*, hi ha brodat aquests mots a l'alçada del cor:

"Al país natal, el llinatge; a l'estranger, el vestir."

Que els de fora coneguïn qui sóc per la roba que porto; a tu, la filla de la germana de la mare, t'ho diu abastament la meva estirp,

(...). (p. 13)

Tuareg. *Cants d'amor i de guerra de l'Ahaggar*, Versió de Teresa d'Arenys, Manresa, Angle, 1999. Afeg3

-Quant de temps que no ens vèiem!-exclamà el reverendíssim i acaricià tendrament l'espatlla i el braç de la mare-. Marona, a l'estranger us vaig enyorar, us vaig enyorar moltíssim.

-Us ho agraeixo.

-Al vespre solia seure al costat d'una finestra oberta, sol com un mussol; començava a sonar la música i de sobte una nostàlgia per la pàtria s'apoderava de mi, i em sembla que ho hauria donat tot només per ser a casa, per veure-us...

Txékhov, Anton P., 'El bisbe', conte que es troba al recull *Contes*, Barcelona, Quaderns Crema, 1995, pp. 145-169 [p. 154]. Afeg6

VVVVV

"Els refugiats són uns desarrelats sense present ni futur i amb un passat dolorós, espantós. (...). El seu problema més gros no és el que diuen els diaris, la televisió i les ràdios: falta de casa, menjar, roba, medecines... El que no els deixa dormir ni somriure és la falta d'arrels, de drets reconeguts, de justícia, de futur. (...)"

Vallmajor, Joaquim (Navata, 1941, Ruanda ???), Fragment de carta, Nyagahanga, maig del 1989. Vallmajor era un capellà missioner assassinat a Ruanda. Text reproduït a *El Punt Avui*, 29.04.2014. Afeg10

Allò que no es coneix no s'estima: i una carrera literària ha de tenir també arrelament en la terra que en creà la llengua, i vital simpatia amb la gent que la serví.

Vallverdú, Josep, part del 'Manifest-testament del segle' llegit al paranimf de la Universitat de València, en l'acte de cloenda del XIV Encontre d'Escriptors, sota l'enunciat 'De la generació de la República a la generació dels Octubre'. En el marc dels '30 Premis Octubre', l'any 2001. Afeg5

"No és l'univers, però allí el vaig conèixer." [Referit a Castalla, al País Valencià.]

"On parlen la llengua que es parla a Castalla és la meua nació."

"Tot el que estime i he amat està dintre de la llengua catalana. Estem fabricats, engendrats, amb el nostre idioma."

Valor, Enric, citacions en articlelet d'Alfons Llorenç, titulat 'Valor', *El Temps* 1126, 10 gener 2006, p. 94. Afeg7

"Sóc un escriptor amb poble. Castalla és per a mi la formació primera i profunda, que no es perd en tota la vida. No és que sigui l'univers, però allí el vaig conèixer, és on vaig obrir els ulls per primera vegada, i, això, sempre ho recordes."

"(...) La natura, a més, em fa saber que còrrec una aventura immensa, la d'ésser en un punt de la galàxia on no pas per què has aparegut ni per què vius, però que cal estimar-lo i conèixer-lo."

"On parlen la llengua que parla Castalla és la meua nació, és on trobe ma casa i nissaga. (...)"

Valor i Vives, Enric (Castalla, l'Alcoià, 1911- València, 2000), escriptor. Citacions extretes de l'article i reportatge d'Alfons Llorenç "El meu ha estat un desesperat amor per la llengua", *El Temps* 1418, 16.08.2011, pp. 56-62 arran del centenari del seu naixement. Les dues primeres citacions són de la p. 56 i la tercera de la p. 57. Afeg9

La meua pàtria és la llengua espanyola. (Unamuno)

La meua pàtria és la llengua portuguesa. (Fernando Pessoa)

La meua pàtria és la llengua alemanya. (Goethe)

Varis. Citacions aproximades, tretes d'un articlelet de Francesc Puigpelat, *Avui* 25.10.04. Afeg6

"Qualsevol terra pot ser la pàtria d'un home" (Estaci)

"La pàtria és allí on s'està bé" (Ciceró)

"Pàtria ingrata, no tens ni tan sols els meus ossos" (es diu que Escipió l'Africà havia volgut que gravessin aquest epitafi a la seva tomba).

Varis. Les tres citacions apareixen en un article de Miquel de Palol, 'Avatars de la pàtria', *Avui*, 16.10.07. Afeg8

(..Els fills no naixien de la mare: es trobaven sota una col o es compraven a fira. Per dir que havia nascut un fill, es deia que havia vingut un foraster. Del nadó en deien foraster. "Ens han portat un foraster", deien els pares. "Anem a veure el foraster de ca l'Abel", feien els veïns. Després, es deia que els nens acabats de néixer els portava la llevadora, en una bossa sota el braç. (...)) (p. 145)

Vendrell, Feliu, *Històries de l'amor pagès. Costums i usos amorosos dels pagesos catalans*, ?, Grata, 1997.
Afeg1

-Obriu el disc amb "Història d'un sofà" i hi afegiu: "lloc 5".

-És la cançó que parla de Xàtiva. Quan vaig començar a publicar, sabia / que Xàtiva hi faria acte de presència cada cert temps. I una manera de no amagar-ho era identificar-ho: "Lloc" a la maqueta; "lloc 2" al primer disc; a *Barricades de paper*, "El que diuen els arbres" és el "lloc 3"; a *Alfabet de futur*, "Si vens" és el "lloc 4". Cada lloc té una perspectiva diferent de Xàtiva. La d'aquest disc és el país de la infantesa.

-Un pic de nostàlgia?

-Bé... És molt experiencial. Ens fem grans [riu] i expliquem les coses d'una altra manera. Jo he tingut sempre la consciència que Xàtiva és el meu país i la meua llengua. I necessite tornar a aquesta àncora sempre. Sense això no seria ací ni faria el que faig. Ara se'n parla, però per ací hem tingut sempre la consciència que localitzar-se és la millor manera de globalitzar-se. (...)

Ventura, Feliu (Xàtiva, 1976), entrevistat per Núria Cadenes a *El Temps*, 1425, 4.10.2011 (pp. 64-65-66)
arran de la presentació del disc *Música i lletra*. Afeg9

Dolça Catalunya, pàtria del meu cor
quan de tu s'allunya, d'enyorança es mor.

Verdaguer, Jacint, *L'emigrant*. Ident94

(...)

Doneu consol a qui la pàtria enyora
sens veure mai els cims de Montserrat;

(...)

Verdaguer, Jacint, fragment de la lletra del *Virolai*, invocació a la Verge de Montserrat.
Afeg9

"Vegí amb gran pena los contratemps, que acabaren per allunyar-la de la pàtria;
mes recorde que tots som desterrats en aquest mon"

Verdaguer, Jacint, fragment d'una carta del poeta enviada el 1888 a Clotilde Cerdà i Bosch (Esmeralda Cervantes, de nom artístic), arpista, a qui se li boicoteja la seva activitat política i social. Afeg10

Avrai il mondo
lascia Italia per me.

Verdi, Giuseppe, *Attila*, òpera. Afeg5

Jo, que sóc gracienc, també em sento pirinenc. És clar que aquesta afecció i sentiment pirinenc s'ha desenvolupat d'una manera més intensa en aquests darrers anys i crec que no he estat sol a descobrir aquesta crida tel·lúrica per una part del nostre país, que de fet, és el bressol de l'inici de la seva història.

Vila, Marc Aureli, geògraf, en l'entrega de la Medalla d'Or al mèrit científic de l'Ajuntament de Barcelona. No sé la data. Recull la citació (amb la mala puntuació que he conservat) Àlex Broch, en un article on parla dels encontres d'escriptors de les Valls d'Àneu (Avui, 30.06.00). Afeg3

- Per quina ciutat canviaria Barcelona?
- És molt difícil que la canviés, perquè la biografia i la pàtria és el barri i la ciutat on un ha nascut i crescut.

Viladecans, Joan Pere, pintor. És la pregunta o entrada 7 d'un breu qüestionari de 10 que li fa (sense autor) la revista *Barcelona* (Barcelona Informació/Ajuntament de Barcelona), 43, abril 2001. L'entrevista va en un apartat titulat 'La Barcelona de...'. Afeg4

"Be comprenc que això és tota la meva vida. Si us delíssi, mar, serres, romandria ben sol."

"Arrelar, com un arbre, dins la terra: no ser núvol endut d'un poc de vent".
(...)no, jo no volia separar-me'n [d'Eivissa]. Sortir, veure món, ampliar les meues perspectives, els meus coneixements, sí, indubtablement; i amb quina curiositat, amb quina ànsia! El pensament, el gran art, la poesia més alta es trobaven allà, arreu. Però també retornar: sempre el regrés a les arrels, una i altra vegada.

Villangómez, Marià (Eivissa, 1913-2002), poeta. Text i citacions de l'article "Villangómez, una vida de cultura", de Joan Lluís Ferrer, *El Temps* 822, 14-20.03.00, pp. 56-59. Afeg3 i Afeg5

(...) Jo sóc d'aquí i no ho he dubtat mai. I em sento explicable i entès des d'aquí. Però quan vaig a Castro del Río no és com si anés a Burgos. M'hi reconec, a Castro. Com es pot viure això? I fins a quin punt som tots plegats productes d'aquesta mena de coses? (...)

Villatoro, Vicenç (Terrassa, 1957), fragment de resposta d'una entrevista que li fa Àlex Milian publicada a *El Temps*, 21 d'octubre del 2014, pp. 84-86 (85), arran de la aparició de la seva obra 'Un home que se'n va' centrada en el seu avi que va emigrar de Castro del Río (Còrdova) a Terrassa. Afeg10

(...) Un lloc d'on ja no ets, d'on has deixat de ser, però que forma part de tu. No una postal, una arrel. (...)

Villatoro, Vicenç (Terrassa, 1957) *Un home que se'n va*, Barcelona, Proa, 2014, p. 649. Referit a Castro del Río, província de Còrdova, d'on el seu avi va marxar cap a Terrassa.

No tinguis por, que mai no serem vells.
Emigrarem d'arreu com els ocells
cap on la parla és solament un mot.

Ens el direm sens dir-lo, que no cal,
que la mirada per això més val,
i ens confondrem per sempre més amb tot.

Vinyoli, Joan, *A hores petites* (La mà del foc), B, Crítica, 1981, p. 113. Ident94

EL LLOC

En arribar a l'indret
dels roures i dels cedres, la vellúria
dels quals fa remuntar-nos als besavis,
se m'han tornat molt insignificants
totes les coses, tots els passos fets
fora d'aquí, l'insensat afanyar-se
per caminar. Vers on? Només importa
no moure's,
trobar el lloc.

Vinyoli, Joan. *Obra poètica completa*, Barcelona, Edicions 62 / Diputació de Barcelona, 2001, p. 242.
Afeg10

El lloc

Quan sóc ran de l'abisme, què em reté?
No cau mai daltabaix el vianant
que sap que res no porta mai enlloc,
que **el lloc** és embrollar-se per camins
desconeguts i veure-ho tot de pas,
amb la certesa de no trobar jaç
per dormir-hi tranquil o fer l'amor,
si jove és, o pensar-hi, de vell,
sentint el vent o el xiscle d'un ocell. (p. 33)

Viatges

(...)
Res de viatges, no distreure mai
la solitud.
M'ho sé: quan l'avió
pren terra a l'aeròdrom i s'aturen,
després de la frenada, els grans motors,
alguna cosa tensa minva. Jo,
què fer, però, perdut sempre a la sala
de trànsit, bevent copes, consumint
quincalla de records? On aniria?
Tant se me'n dóna: totes les ciutats
són en mi ja reduïdes a una:
necessitat de viure més dins meu
per arribar tal volta a l'únic altre. (p. 71)

Vinyoli, Joan, *Domini màgic*, Barcelona, Empúries, 1984. Ident94

Feina de vell

En fer-se fosc, foraviler, passejo,
cercant allò que mai no trobaré.
Travo paraules amb dolor i records
de goigs viscuts. Famèlics gats acuden
a devorar-me. Somnis, heu fugit.
Palpo la roca i l'arbre i m'hi recolzo.
És hora ja de tornar a casa. Vell,

duc a la mà la pedra del poema.

Vinyoli, Joan (Barcelona, 1914-1984). Afeg6

Trajecte breu

(...)

Hem retallat un tros de vida
petit, és veritat; penso, però,
que és així com vivim:

acarrerant-nos

pels llocs petits

i protegint-nos

de tot.

Estem a la intempèrie.

Vinyoli, Joan, del llibre *Ara que és tard*. Afeg6

Hic domus, haec patria est. (Aquí hi ha la vostra casa, aquesta és la vostra pàtria.)

Virgili. Afeg5

Tinc una estona i un lloc.
Em dispo a ser feliç.

Virgili, Enric, *Mamut*, Barcelona, Edicions 62-Empúries, 2004, p.24. Afeg8

Me'n vaig d'Alemanya desanimat. La pàtria és allà on un se sent bé.

von Mahlsdorf, Charlotte (Lothar Berfelde), conegut travesti alemany, de 69 anys, que decideix instal·lar-se a Suècia després d'un atac d'extremistes de dreta al museu que ell havia creat a Mahlsdorf, a la perifèria de Berlin. Segons notícia a *l'Avui*, 4.04.97. Afeg2

WWWWWW

(...) L'afany de tenir casa pròpia té al camp unes arrels molt profundes, i arriba fins a Déu. (...)

Walser, Robert, *Els germans Tanner*, B, Proa, 1999, p. 127 (or. alemany: *Geschwister Tanner*). Walser (1878-1956) és un escriptor suís d'expressió alemanya. Afeg5

(...)

-Sóc infermer, però actualment no sóc més que un vagabund. Vinc de Nàpols, on cuidava malalts a l'hospital per a estrangers. Potser d'aquí a deu dies seré en algun lloc a l'interior dels Estats Units, o a Rússia, perquè ens envien allà on demanen un infermer, ni que sigui a les illes del mar del Sud. És veritat que d'aquesta manera veus el món, però la pàtria es converteix en una cosa tan estranya... No sé com dir-ho exactament. Vostè, per exemple, segurament deu viure sempre al seu país, que l'envolta contínuament; se sent protegit per les coses

conegudes, treballa aquí, aquí és feliç i segur que també deu viure els seus contratemps, tant se val, almenys pot sentir-se lligat a una terra, a un país, a un cel, si em permet que parli així. És agradable estar lligat a alguna cosa. Un se sent bé, té dret a sentir-se bé i pot esperar comprensió i amor del seu país. Però jo? Jo no! Miri, m'he convertit en una persona massa dolenta per a la meua estreta pàtria, o potser massa bona, massa capaç de comprendre-ho tot. Ja no puc compartir els sentiments dels meus / compatriotes. Entenc tan poc les seves preferències com les seves ires i les seves aversions. En tot cas, sóc un estrany, i sento que s'agafen malament que un es converteixi en un estrany. I segur que tenen raó, perquè he estat injust, en estranyar-me. De què em serveix que les meves opinions sobre moltes coses siguin més intel·ligents i pròpies d'un home de món si amb les meves opinions l'únic que faig és ferir? Si fereixen, són opinions dolentes. Els costums i les idees d'un país són una cosa que cal tenir per sagrada si un no vol acabar convertint-se un dia en un estrany, com m'ha passat a mi. Bé, molt aviat tornaré a marxar, amb els meus malalts.

L'home va somriure i va preguntar a en Simon:

-I vostè de què fa?

-Jo sóc un tipus singular en el meu propi país -va contestar en Simon-. De fet sóc escriptor, i ja es deu imaginar quin paper represento a la meua pàtria, en què els escriptors ocupen pràcticament l'últim lloc en la jerarquia de classes. Uns altres joves, estudiants de comerç, viatgen lluny, a l'estranger, per formar-se, i després tornen amb un munt de coneixements a casa, on els tenen reservats càrrecs honorables. Doncs ha de saber que jo no m'he mogut del meu país, com si temés que en altres països no brilla el sol o brilla amb menys intensitat. M'hi sento molt lligat, i sempre veig coses noves en les velles; potser és per això que m'agrada tan poc sortir a fora. Aquí m'estic fent malbé, me n'adono perfectament, i tot i així és com si hagués de respirar sota el cel de la meua pàtria per a poder viure. Naturalment, ningú no em té per res, tothom em considera un desmanegat, però això no em preocupa gens ni mica. Em quedo aquí i m'hi continuaré quedant. És tan dolç quedar-se! És que la natura se'n va a l'estranger? És que els arbres emigren per aconseguir fulles més verdes en algun altre lloc i després tornen a casa per ventar-se'n? Els rius i els núvols se'n van, però és / un anar-se'n diferent, més profund, que ja no torna mai més. Tot i que tampoc no és anar-se'n, sinó reposar volant i fluïnt. Anar-se'n d'aquesta manera sí que és bonic, vull dir. Jo sempre miro els arbres i em dic: si ells tampoc no se'n van, per què jo no m'haig de poder quedar? Si estic en una ciutat a l'hivern, també m'atreu veure-la a la primavera; si veig un arbre a l'hivern, també el vull veure resplendir a la primavera i obrir les seves primeres i encisadores fulles. Després de la primavera sempre ve l'estiu, inexplicablement bonic i silenciós, emergint com una gran onada verda i incandescent dels abismes del món, i l'estiu el vull gaudir aquí, m'entén, senyor? Aquí, on he vist florir la primavera. Aquí tenim per exemple aquesta petita vorada d'herba o de gespa. Que dolç que és veure-la al començament de la primavera quan la neu que la cobria s'acaba de desfer sota el sol! Però es tracta d'aquest arbre, d'aquesta vorada i d'aquest món: en altres llocs ni m'adonaria de l'estiu. La qüestió és que tinc unes ganes endimoniades de no moure'm d'aquí, i tota mena de raons empipadores que m'impedeixen viatjar a l'estranger. (...).

(...)

Walser, Robert (1878-1956, escriptor suís d'expressió alemanya), *Els germans Tanner*, Barcelona, Proa, 1999, pp 214, 215, 216. (Títol original alemany: *Geschwister Tanner*) Afeg9

(...) , Maquiavel fa que en un bell passatge -de les *Storie fiorentine*, si no m'equivoco- un dels seus herois lloï aquells ciutadans, per als quals la gran- / desa de la ciutat natal quedava per sobre de la salvació de les seves ànimes.

Weber, Max, *La ciència i la política*, València, Publicacions Universitat de València, 2005, pp. 133 / 134. Afeg9

"Als mariners, els agrada tornar allà on ja han estat."

White, Warren, mariner, cercador de tresors (Miami, Florida, 1947). Treballa a la costa de Panamà, cercant

les restes de la nau de Cristòfor Colom 'La Vizcaïna', i creu que pot ser que la nau s'enfonsés a la badia de Nombre de Dios, on Colom hauria tornat perquè sabia que hi havia lloc per fer maniobres difícils. Reportatge de Klaus Brinkbäumer i Clemens Höges, *Der Spiegel - El Temps*, traducció de David Egea, *El Temps* 1050, 27.07-2.08.04, pp. 19-33 [21]. Afeg6

Els límits del meu llenguatge són els límits del meu món.

Wittgenstein, *Tractatus. Proposició 5.6*. En traducció de Josep-Maria Terricabras, a Ludwig Wittgenstein, *Tractatus Logico-Philosophicus*, Barcelona, Laia, 1981, p. 130. Afeg9

XXXXX

(...)

- *Quin paper hi té en [a]questa ocasió la vostra estimada Tarragona?*
- És el paisatge. Del moll fins a la catedral, seguint la costa.
- *Només el paisatge?*
- El paisatge i l'esperit del que l'ha escrit. Sóc deutora dels mites i símbols que ens contempen des dels temps megalítics. Per tant, crec que la novel·la té el caràcter d'aquesta ciutat.

Xirinacs, Olga (Tarragona, 1936), escriptora, entrevistada per Lluís Bonada a *El Temps*, 1012, 4-10.11.03. Afeg6

YYYYY

-*Sou felices?*

-(Dubten) És difícil de dir. (Una d'elles diu:) Ni tan sols sé què vol dir ser feliç. La gent feliç no ha de marxar de casa per guanyar-se la vida. **La felicitat és quedar-se a casa.**

Ying, Ning directora i guionista xinesa. Documental *El tren de l'esperança*, Canal 33, 12.06.04. (Á Casa Àsia projecten el 5.10.2004 la versió original subtitulada en anglès. El títol és 'Railroad of Hope' 'Xi wang zhi lü). Parla de les migracions dels pagesos de Sichuan, a la Xina. Entrevista a dues noies que viatgen de Sichuan (Xina), zona de muntanya, cap a una zona de més extensions (Sin-Tsiang?) a prop del desert de Gobi, per treballar en la recollida del cotó. La frase en negreta és textual. La resta, aproximada. Afeg6

-El problema és la part bruta de la vida. Hom no es pot estar quiet tot el temps en un lloc, ¿ho entens? Has de viure sempre, sempre, mirant lluny.

-!Però si tu sempre ets a ca teva!, vaig replicar.

Yoshimoto, Banana (Tòquio, 1964), escriptora. Citació que encapçala el capítol 'Promenade' del llibre de Biel Mesquida, *Llefre de tu*, Barcelona, Club Editor 1984, 2012, p. 81. Afeg9

El veritable lloc de naixença és aquell on per primera vegada un s'adreça a si mateix un cop d'ull intel·ligent (...).

Yourcenar, Margueritte, *Memòries d'Adrià*, Barcelona Laia, 1983, p. 36 (ed. or. fr.: Librairie Plon, 1958).

Ident94

ZZZZZZ

(...) Jo he viscut totalment marcat per la pèrdua de la meva ciutat natal, que és com un estel que brilla per a mi.

(...)

(...) He viscut 20 anys a París. Ja n'hi ha prou. És una ciutat bella, però no és la meva ciutat. Des que Polònia va deixar de ser comunista, va esdevenir lliure, pensava molt en aquest retorn.

Zagajewski, Adam (Lwow, Polònia, 1945). Autor del poema *Anar a Lwow*, que recrea aquest sentiment de pèrdua. Els fragments són de la llarga entrevista que li fa Biel Mesquida (*Avui*, 3.05.2006, pp. 10 i 11 [11]) Afeg7

Allà va viure amb ella, allà l'estimava: és allà la seva llar. La llar és el lloc, o el record del lloc, on hem viscut amb un ésser estimat.

Zgustová, Monika, article sobre el llibre de Kundera *La ignorància*, a l'*Avui* de 27.04.00. Afeg3

Vuélveme, vuélveme, moro
a mi padre y a mi patria,
que mis torres de León
valen más que tu Granada.-

Zorrilla, José (1817-1893), *Oriental*, a *Las mil mejores poesías de la Lengua Castellana* (ed. José Bergua), M, Ediciones Ibéricas, dissetava edició, p. 321. Afeg1

Per poder sentir-me bé, necessito el meu racó, / un catau on em trobi protegit, una mena de refugi. Doncs bé, aquests petits habitacles que hi ha aquí al museu em serveixen precisament per això, per a trobar-me a casa. De fet, als infants, els passa una cosa ben similar. Quan surten de viatge necessiten tenir a prop elements familiars, com ara una manta, un ninot de peluix, una gorra determinada...

Zush. (Albert Porta, Barcelona, 1946), artista que ha adoptat el nom de Zush fins ara, que desapareix durant una exposició al MACBA (fins el 4 de març), on s'ha instal·lat a viure. Entrevistat per David Escamilla a *El Temps* 871, 20-26.02.01, pp. 58-60. Citació pp. 59 i 60. Afeg3

(...) Tres vegades m'han ensorrat casa i existència, m'han separat de la meva vida anterior i del meu passat, i amb vehemència dramàtica m'han llançat al buit, a aquest "no sé on anar" que ja m'és tan familiar. Però no me'n planyo; justament l'apàtrida esdevé lliure en un sentit nou i tan sols qui ja no està lligat a res no ha de tenir consideració amb res. (...)

(...) De manera que ja no són d'enlloc, a tot arreu sóc foraster i, en el millor dels casos, hoste; també he perdut la meva pàtria pròpiament dita, la que el meu cor va escollir, Europa, d'ençà que s'ha esmicolat, suïcida, en dues guerres fratricides. (...) / Altres vegades em sorprenen a mi mateix dient "casa meva" i d'entrada no sé a quina em refereixo: si a la de Bath o a la de Salzburg o a la casa pairal de Viena. (...).

Zweig, Stefan, *El món d'ahir. Memòries d'un europeu*, Barcelona, Quaderns Crema, 2001, pp. 9, 10 i 11. Afeg10

(...) Ara bé, al capdavall, un necessita un punt estable del qual partir i al qual tornar-hi; mai no ho he sabut tan bé com avui, quan ja no erro pel món per voluntat pròpia, sinó perquè em van a l'encalç. (...)

Zweig, Stefan, *El món d'ahir. Memòries d'un europeu*, Barcelona, Quaderns Crema, 2001, p. 203. Afeg10

Era agradable viatjar en aquells darrers anys de calma. Però també era bonic tornar a casa. (...) (p. 423)

(...) En els meus somieigs cosmopolites m'havia imaginat sovint en secret com devia de ser d'esplèndid i conforme als meus sentiments viure sense Estat, no estar obligat a cap país i, doncs, pertànyer a tots sense distinció. Però una vegada més vaig haver de reconèixer com és d'imperfecta la fantasia humana i que no entenem les sensacions més importants fins que no les hem viscudes nosaltres mateixos. (...) (p. 498)

(...) L'emigració, de qualsevol mena que sigui, provoca per si mateixa, inevitablement, un desequilibri. La persona perd -i això també cal haver-ho viscut per entendre-ho-estabilitat; si no té el seu propi terra sota els peus, es torna més insegura i més desconfiada amb si mateixa. (...) (p. 502)

(...), tot un poble expulsat al qual es negava el dret a ser poble i un poble, tanmateix, que durant dos mil anys no desitjava altra cosa que no haver de migrar més i sentir sota els seus peus es repòs una terra, una terra tranquil·la i pacífica. (p. 520)

Zweig, Stefan, *El món d'ahir. Memòries d'un europeu*, Barcelona, Quaderns Crema, 2001. Afeg10

If there was a river in your growing up, you probably always hear it.

(Traducció: Si hi havia un riu al lloc on vàrem créixer; sentirem sempre la seva remor.)

Zwinger, Ann (Ann Haymond Zwinger, Muncie, Indiana, 1925, escriptora i naturalista nord-americana), *Run River Run*, 1975. Citació en català treta de l'Avui, 18.07.09: encapçala l'article breu de Sílvia Soler. La puntuació és literal de l'article. El text anglès és tret de la xarxa. Afeg8

Reconeixement – NoComercial – SenseObraDerivada (by-nc-nd): No es permet un ús comercial de l'obra original ni la generació d'obres derivades.

You are free: to Share — to copy, distribute and transmit the work

Under the following conditions:

Attribution — You must attribute the work in the manner specified by the author or licensor (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).

Noncommercial — You may not use this work for commercial purposes.

No Derivative Works — You may not alter, transform, or build upon this work.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.